

Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen?

Kokemuksia, käytäntöjä ja haasteita
10 suurimmassa kunnassa

Veronika Honkasalo
Anne-Mari Souto
Leena Suurpää

Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen?

Kokemuksia, käytäntöjä ja haasteita
10 suurimmassa kunnassa

Veronika Honkasalo
Anne-Mari Souto
Leena Suurpää

Kansi ja taitto: Tanja Nisula

© Nuorisotutkimusseura ja kirjoittajat

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 16

ISBN: 978-952-5464-38-2 (PDF)

Nuorisotutkimusverkosto
Asemapäällikönkatu 1
00520 Helsinki
puh. 020 755 2653
fax. 020 755 2627
sähköposti: verkosto@nuorisotutkimus.fi

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT	5
1. JOHDANTO	6
2. TUTKIJAT KENTÄLLÄ	9
3. MIKÄ TEKEE NUORISOTYÖSTÄ MONIKULTTUURISEN?	11
4. NUORISOTYÖ KASVATUKSENA	17
4.1. Onko nuorisotyö kasvatusta vai vapaa-ajan organisointia?	17
4.1.1. Monikulttuuriset kysymykset ja nuorisotyön venyvät rajat	17
4.1.2. Kasvatussuhde ja luottamus	20
4.2. Nuorisotoiminta ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö	21
4.2.1. Kenelle kasvatustavoitteet kuuluvat?	22
4.2.2. Moniarvoistuva kasvatustavoite	23
4.2.3. Vanhempainluottamuksen saavuttaminen	25
4.3. Työyhteisöjen monikulttuurisuus	26
4.3.1. Vähemmistötaustaiset työntekijät	26
4.3.2. Kulttuurisensitiivinen työote ja sovittelu	27
4.3.3. Koulutus ja organisaation kehittäminen osana monikulttuurista työyhteisöä	29
5. AVOIMUUS NUORISOTYÖSSÄ	31
5.1. Monikulttuurisuus haastaa nuorisotyön avoimuutta: lait ja säädökset törmäävät käytäntöihin	31
5.2. Kuka avaa oven? Avoimuus nuorisotyön käytännöissä	34
5.2.1. Nuorten tavoittaminen: kenen tehtävä?	34
5.2.2. Avoin ilmanpiiri vs. maine: parantaako sisäinen ilmapiiri julkista mainetta?	40
5.2.3. Nuoret valtaavat talon: nuorisotyöntekijät keinottomia?	42
5.2.4. Valtasuhteet nuorisotiloissa: monikulttuuristen nuorten osallisuuden tukeminen	43
5.2.5. Kohdennetusta avoimeen toimintaan vai avoimesta kohdennettuun toimintaan?	45
5.2.6. Ikäraajat: biologisesta iästä sosiaaliseen ikään?	47
5.2.7. Monikulttuurisuus virittää sukupuolisuhteita	49
5.3. Nuorten keskinäisen dialogin edistäminen?	51
5.3.1. Ystävyyssuhteiden sekoittaminen toiminnallisuuden avulla	51
5.3.2. Ryhmärajojen madaltaminen eriytyessä ja avoimessa toiminnassa	53
5.4. Rasismi ja jännitteiden käsittely	54
5.4.1. Säännönmukaista puuttumista vai autonomisuuden varjelua?	54
5.4.2. Rasismiin puuttuminen edellyttää rasismista puhumista	56
5.4.3. Nuoret toivovat rasisminvastaisuutta, nuorisotyöntekijät suvaitsevaisuutta	57
5.4.4. Rasisminvastainen nuorisotoiminta	58

5.5. Monitoimijainen yhteistyö	59
5.5.1. Moniammatillinen yhteistyö: monikulttuurisuuden edistäjä vai taakka?	59
5.5.2. Yhteistyö monikulttuuristen järjestöjen kanssa	62
5.5.3. Nuorisotoimen kommunikaatio ja yhteistoiminta	64
6. YHTEENVETO. ONNISTUNEITA KÄYTÄNTÖJÄ: MITEN NIIHIN PÄÄSTÄÄN?	66
VIITTEET	73
LÄHTEET	74
LIITE 1	77
KIRJOITTAJAT	81

ALKUSANAT

Tämä julkaisu on virinnyt kunnan nuorisotyön ammattilaisten ja tutkijoiden vuoropuhelusta. Julkaisun taustalla on tutkimus, jonka rahoittajina ovat kymmenen suurimman kunnan nuorisotoimet. Tutkimus on toteutettu Nuorisotutkimusverkoston tutkijakolmikön voimin. Tutkijat ovat matkanneet läpi kymmenen kunnan ja virittäneet 83 nuorisotyöntekijän kanssa keskustelua monikulttuurisuutta koskevista aiheista. Dialogi nuorisotyöntekijöiden ja tutkijoiden välillä on ollut vivahteikkudessaan onnistunutta.

Tutkimuksessa ei ole tyydytty monikulttuurisen nuorisotyön määrittelyyn vaan asiaa on lähestytty kokonaisvaltaisemmin: Millä tavoin monikulttuurisuus haastaa nuorisotyön totuttuja lähtökohtia ja käytäntöjä, arvoja ja arviointeja? Mitä se vaatii työntekijöiltä, mitä nuorilta, mitä työympäristöltä ja työtavoilta? Monikulttuurisuus herättää uudenlaisiin nuorisotyön oivalluksiin, olipa kyseessä nuorten ryhmään kuulumisen nykymuotojen tunnistaminen, perheiden kanssa tehtävän työn mahdollisuudet, nuorisotyön avoimuuden takaaminen tai uskallus puuttua nuorten asenteisiin.

Tämänkaltaisen hankkeen, jonka perustavana lähtökohtana on tutkijoiden ja kunnan toimijoiden yhteistyö, tuo niin tutkimuksen tekoon kuin nuorisotyön kehittämiseen moniäänisiä välineitä. Se penää myös arvioimaan nuorisotutkimuksen ja nuorisotyön vireää ja särmikästä suhdetta, josta tämän julkaisun lehdiltä löytyy mainioita esimerkkejä. Tällaista innostunutta kumppanuutta tarvitaan jatkossakin!

Hankkeella on myös tärkeä rooli kymmenen suurimman kunnan yhteistyön silloittajana. Yhteisten toimintojen, ideoiden ja käytäntöjen vaihdon tarve on suuri – näin näyttävät tutkimuksen perusteella kuntien nuorisotyöntekijät ajattelevan.

Helsingissä 27.11.2007

Lasse Siurala
Helsingin nuorisoasiainkeskus
Kymppikerho

Leena Suurpää
Nuorisotutkimusverkosto

1. JOHDANTO

Keskustelut nuorten osallisuudesta, sosiaalisesta vahvistamisesta ja aktiivisesta kansalaisuudesta linkittyvät lujasti tämänhetkiseen keskusteluun nuorisotyön olemuksesta ja sen merkityksestä. Vaikka monikulttuurisuus on sosiaalisen vahvistamisen ja aktiivisen kansalaisuuden rinnalla kirjattu nuorisolain (2006) tavoitteiksi, sitä on tapana käsitellä lähinnä maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaan liittyvänä asiana. Nuoren sukupolven ja sen elinympäristöjen monikulttuuristuminen ei siis ole vielä haastanut pohtimaan sosiaaliseen vahvistamiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen sisältyviä yhteiskunnallisia muospaineita nimenomaan eritaustaisten nuorten ja nuorisotoiminnan näkökulmista. Nuoren sukupolven monikulttuurisuuteen liittyviä kehittämistarpeita on käsitelty lähinnä koulutukseen ja työelämään liittyvien kysymysten kautta. Vapaa-aika ja ystävyysverkot ovat kuitenkin tärkeitä tekijöitä nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen ja kuulumisen tunteen kannalta. Lisäksi kunta on tärkeä ja vahva toimija monikulttuuristen nuorten¹ vapaa-ajanvietossa. Se tavoittaa monikulttuurisia nuoria laajemmin kuin esimerkiksi järjestötoiminta. Nuorisopalvelut ovat kunnan organisaatiossa myös merkittävä tekijä monikulttuurisen työn profiloinnin ja edistämisen kannalta.

Kymmenen suurimman kunnan rahoittaman tutkimuksen taustalla on Nuorisotutkimusverkoston koordinoima hanke ”Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen” (rahoittajina opetusministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta). Tämän hankkeen tehtävänä on ollut tuottaa kattavaa tietoa monikulttuurisista taustoista tulevien nuorten osallistumisesta suomalaisen kansalaisyhteiskuntaan, erityisesti järjestö- ja nuorisotyön toimintoihin. Hankkeessa on kerätty tietoa siitä, kuinka nuorten vapaa-ajan kentille voisi luoda käytäntöjä, joiden avulla mahdollisuudet monipuolisiin harrastustoimintoihin ja kansalaisvaikuttamiseen aukeaisivat tasavertaisesti kaikille Suomessa asuville nuorille. Vastaavanlaista, monista eri aineistoista koostuvaa valtakunnallista tutkimusta ei ole Suomessa tästä aihepiiristä ennen tehty. Tähän mennessä hankkeessa on ilmestynyt monikulttuuristen nuorten (n=1385) vastauksiin perustuva kyselytutkimus (Harinen 2005), monikulttuuristen nuorten (n=39) haastatteluihin perustuva väliraportti (Honkasalo & Harinen & Anttila 2007) sekä kaksi valtakunnallista verkkokyselyä, joihin osallistuivat kuntien nuorisotoiminnasta ja -työstä vastaavat viranhaltijat (n=226) sekä nuorisotoimintaa tekevien järjestöjen keskus- ja paikallistason toimijat (n=146) (Pyykkönen 2007).

Nyt käsillä oleva tutkimushanke lähti liikkeelle tammikuun alussa 2007, minkä jälkeen hankkeen tutkijat Veronika Honkasalo, Anne-Mari Souto ja Leena Suurpää suorittivat haastattelut kymmenessä suurimmassa kunnassa tammi–toukokuun aikana. Sama tutkijaryhmä on vastannut myös tutkimuksen suunnittelusta, haastattelujen analysoimisesta ja tämän raportin kirjoittamisesta. Tutkimuksen yksilö- ja ryhmähaastatteluihin osallistui 83 henkilöä. Haastateltavina oli kentän työntekijöitä (niin tilatoiminnassa, kohdennetussa työssä kuin projekteissa), hallinnon edustajia sekä maahanmuuttajataustaisia ja romanityöntekijöitä kaikissa kunnissa. Naisia osallistui haastatteluun 57, miehiä 26, kulttuurisiin vähemmistöihin kuuluvia 14 (ks. haastattelujen yksityiskohdista tarkemmin [liite 1](#); ks. myös [luku 2](#)). Haastateltujen määrät jakautuivat kunnittain seuraavasti:

Helsinki	17	Oulu	9
Vantaa	9	Jyväskylä	7
Espoo	8	Pori	6
Turku	8	Kuopio	5
Tampere	9	Lahti	5

Tarkastelemme tässä raportissa monikulttuurisuuden haasteita nuorisotyössä keskusteluttaen nuorisolain sisältöjä yhdenvertaisuuslain ja sen kautta avautuvien lähtökohtien kanssa. Suomessa vuonna 2004 voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain ja siihen liittyvien veloitteiden tarkoituksena on muun muassa edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutuminen valtionhallinnossa, kunnissa ja julkisoikeudellisissa yhteisöissä. Kyse ei ole suomalaisesta ilmiöstä, vaan Euroopan unionin asiakirjoissa hahmottuvasta monimuotoisuuden painottamisesta – olipa kyse hallinnollisista kehitystarpeista, tasavertaisuuden edistämisestä koulutus- ja työmarkkinoilla tai asenneilmastosta. Tämänkaltaisen lisääntyvä monimuotoisuuden huomiointi niin hallinnon kuin käytännön tasolla on erittäin tervetullut askel suomalaisessa nuorten kanssa tehtävässä työssä ja nuorisopolitiikassa. Vuosi 2007 on nimetty Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuodeksi. Euroopan unioni on hyväksynyt vuoden 2008 Euroopan kulttuurienvälisen vuoropuhelun teemavuodeksi, mikä voi osaltaan nostaa tässä raportissa esiin tulevia teemoja myös laajempaan keskusteluun.

Yhdenvertaisuuden yhtenä haasteena on kuitenkin se, miten sitä sovelletaan mielekkäästi käytäntöön. Tutkimushankkeessa olemme lähestyneet nuorisotyötä monikulttuurisesta näkökulmasta moninaisuuden sijaan. Tällä valinnalla haluamme korostaa sitä, että monikulttuurisuus herättää pohtimaan erityisesti kysymyksiä, jotka ovat linkittyneet etniseen ja kulttuuriseen taustaan. Nuorisotutkimukset osoittavat, että rasmin eri ilmenemismuodot koskettavat monikulttuuristen nuorten arkipäivää monella tavoin, mutta nuorten arkipäivän rasismista aikuisilla saattaa olla hyvin hatarasti tietoa. Tutkimuksista nousee esiin myös se, etteivät nuoret useinkaan kerro aikuisille kipeistä syrjäntäkokemuksistaan. Rasismia koskevat kysymykset ovat valta-asetelmiltään ja rakenteellisesti eri tavoin juurtuneita nuorten elämään kuin esimerkiksi sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, vammaisuuteen tai sosiaaliseen taustaan liittyvät kysymykset.

Nostamme monikulttuurisuuden raporttimme keskiöön, minkä voi lukea varovaisuutena monimuotoisuus-käsitettä kohtaan. Monimuotoisuus-ajattelun riskinä on, että se saattaa tähdätä sellaiseen kaikenlaisten erottelujen samanaikaiseen huomioimiseen, joka itse asiassa estää kulttuuristen erojen ja niiden merkityksen huolellisen arvioimisen nuorisotyön kentällä. Monimuotoisuudesta saattaa siten tulla käsite, jolla perustellaan sitä, ettei etnisiin ja kulttuurisiin eroihin voida keskittyä erityisellä tavalla, vaan kaikki erot vaativat tasavertaista huomiota. Korostamalla monikulttuurisuuden merkitystä haluamme siis painottaa sitä, että moninaisuuden pohtiminen saattaa johtaa keveään kulttuuristen hierarkioiden tarkasteluun, joka ei tavoita nykynuorten arkielämän keskeisiä jännitteitä. Monikulttuurisuudella viittaamme raportissa lisäksi työyhteisön monikulttuurisuuteen ja sen edistämistarpeisiin. Keskittyessämme monikulttuurisuuteen emme halua vähätellä tai laiminlyödä muiden erojen merkitystä. On olennaista, että nuorten parissa työtä tekevillä on halua ja kykyä selvittää, millä tavoin sukupuoli, etninen ja kulttuurinen tausta sekä muut eronteot muodostuvat osaksi nuorten ryhmään kuulumisen rakentumista tai ryhmästä ulossulkemista. Erojen päällekkäisyydet voivat johtaa moniperustaiseen syrjintään, johon nuorisotalan ammattilaisten tulisi kehittää riittävät ennaltaehkäisevän puuttumisen keinot, yhteistyössä nuorten kanssa.

Pyrimme tarjoamaan konkreettisia välineitä nuorisotyön monikulttuuristen haasteiden tunnistamiseksi sekä tekemään ehdotuksia, millä keinoin niihin voidaan vastata hallinnossa ja käytännön toiminnoissa. Raportissa ei ole mahdollisuutta sukeltaa syvälle yksittäisten kuntien tai nuorisotilojen käytännön tilanteisiin. Tarkoituksena ei myöskään ole arvioida yksittäisten kuntien toimintamuotoja, niin että kunnat voitaisiin asettaa keskenään paremmuusjärjestykseen sen mukaan, kuinka hyvin kussakin kunnassa monikulttuuriset kysymykset on huomioitu. Etsimme pikemminkin kuntia yhdistäviä, nuorisotoimintaan liittyviä käytännön haasteita ja onnistumisia. Teemme myös alustavia vertailuja muihin tutkimushankkeessa aiemmin kerättyihin aineistoihin (nuoret, nuorisotoimenjohtajat, nuorisojärjestöjen edustajat).

Raportin sisältämä tieto ja päätelmät perustuvat pitkälti haastateltujen työntekijöiden kokemuksiin, käsityksiin ja toiveisiin. Meillä tutkijoilla on toki ollut selkeä näkökulma haastatteluja

tehdessämme. Yksi keskeisistä tavoitteista on ollut haastaa ajatusta monikulttuurisuudesta ainoastaan maahanmuuttajatyönä ja nostaa näin esiin kantaväestöön kuuluvien nuorten² kanssa tehtävän monikulttuurisuustyön sekä rasminvastaisuuden merkitys. Taustalla on ajatus jaetusta asiantuntijuudesta monikulttuurisuuteen liittyen. Lähdemme siitä ajatuksesta, että nuorisotyön kentällä toimivat ovat työnsä ensisijaisia asiantuntijoita, ja tutkijoiden roolina on toimia nuorisotyöntekijöiden näkemysten ”tulkitsevina, kokoavina, kriittisinä äänitorvina”. Kuten raportista ilmenee, asetumme myös aktiiviseksi keskustelijoiksi ja kannanottajiksi koskien monikulttuurisen ja rasminvastaisen nuorisotyön kehittämistä. Monikulttuuriset kysymykset koskettavat nuorisotyön toimijoita eri tavoin, ja pyrimmekin tuomaan moniäänisen asiantuntijuuden näkyviin raportissamme.

Kun mietimme tutkimushanketta suunnitellessamme sitä, miten aloittaisimme haastattelujen teemarunon, pidimme tärkeänä, että haastateltavat määrittelisivät monikulttuurisen nuorisotyön sisällön ja tarkoituksen. Pian havahduimme kuitenkin siihen, että kysymyksen muotoileminen toisin asettaisi haastateltavat ja meidät tutkijat pohtimaan laajemmin nuorisotyön ajankohtaisia, monikulttuurisuuden kautta piirtyviä haasteita. Lähdimmekin haastatteluissa liikkeelle kysymyksellä ”Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen?” sen sijaan, että olisimme pyytäneet haastateltavia pohtimaan monikulttuurisuutta nuorisotyön erityisenä osa-alueena (”Mitä on monikulttuurinen nuorisotyö?”). Korostamme läpi tutkimusraportin sitä, ettei monikulttuurisuus ole irrallinen nuorisotyön palikka, vaan pikemminkin nuorisotyötä ohjaava ammatillinen asenne, lähtökohta ja työtapaa – haaste, joka määrittää niin nuorisotyön suunnittelua, hallinnointia kuin käytännön toimenpiteitäkin. Monikulttuurisuus virittää pohtimaan nuorisotyön periaatteita ja käytäntöjä uudessa valossa ja arvioimaan uudelleen nuorisotyöntekijöiden ammattitaitoa läpi koko organisaation. Nuorisotyön lähestyminen tästä näkökulmasta on antanut aihetta pohtia nuorisotyötä ja monikulttuurisia kysymyksiä kokonaisvaltaisesti.

Kerätty aineisto on äärimmäisen rikas ja monipuolinen. Aineisto sisältää paljon sellaista merkittävää nuorisotyön nykypäivän tietoa, jota voisi hyödyntää myös monikulttuurisuusteeman ulkopuolella. Haastatteluaineistoa analysoidessamme meillä tutkijoilla onkin ollut runsaudenpula pikemminkin kuin puute materiaalista.

Suuri kiitos kaikille tapaamillamme nuorisotyön ammattilaisille tutkimukseen osallistumisesta ja hedelmällisistä keskusteluista – välillä väittelyistäkin. Aika ajoin nelituntisiksiikin venyneet haastattelut ovat olleet sekä henkisesti että fyysistikin maratonjuoksuun verrattavia suorituksia, jotka ovat edellyttäneet haastatelluilta sekä kärsivällisyyttä että hyviä istumalihaksia. Kiitämme myös tutkimuksen ohjausryhmää, Harri Taposta, Viula Pakkaa ja Ari Tossavaista, arvokkaista neuvoista ja kommentteista tutkimuksen suorittamiseen ja sisällöllisiin kysymyksiin liittyen. Hankkeeseen osallistuneita kymmentä suurinta kuntaa kiitämme hyvästä kumppanuudesta ja tutkimuksen rahallisesta tukemisesta. Kiitos myös Nuorisotutkimusverkoston väelle sekä ”Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen” -hankkeen tutkijoille nuorisotyötä ja sen tutkimista koskevista vinhoista keskusteluista ja Tanja Nisulalle tyylikkäästä taitosta. Lopuksi haluamme kiittää Helsingin nuorisosiainkeskuksen nuorisotoimenjohtajaa Lasse Siuralaa, jonka innostuksen ja sitoutuneisuuden ansiosta tutkimus saatiin käyntiin. Lasse on toiminut siltana Kymppikerhon suuntaan tutkimushanketta suunniteltaessa, inspiroinut kollegoita keskustelemaan tutkimuksessa esille nousseista kysymyksistä ja edistänyt siten monikulttuuriseen nuorisotoimintaan liittyvien kysymysten huomioimista sekä niiden juurtumista nuorisotyön arjen käytäntöihin.

2. TUTKIJAT KENTÄLLÄ

Kymmenen suurimman kunnan monikulttuurista nuorisotyötä koskeva haastattelututkimus aloitettiin siten, että kunnat jaettiin haastattelijoiden kesken. Yleensä haastatteluissa oli mukana kaksi haastattelijaa. Kuntien nuorisotoimenjohtajat olivat nimenneet omasta kunnastaan yhteyshenkilön, joka vastasi haastattelujen organisoimisesta ja haastateltavien löytämisestä. Lisäksi ennen varsinaisia tutkimushaastatteluja yhteyshenkilöiden kanssa tehtiin puhelinhaastattelu, jossa kartoitettiin alustavasti muun muassa kunnan etnisiin vähemmistöihin kuuluvan väestön osuus kunnan väestöstä, kunnan nuorisotoimen rakenne, monikulttuuristen kysymysten huomioiminen nuorisotoimessa sekä yleisemmin kunnan organisaatiossa. Yhteyshenkilöiden haastattelujen perusteella halusimme saada alustavan kuvan siitä, kuinka paljon monikulttuuriset nuoret osallistuvat kunnan nuorisotoimintaan, millä asuinalueilla monikulttuurisiin kysymyksiin on kiinnitetty huomiota, minkälaisia onnistumisia työssä on saavutettu sekä minkälaisiin haasteisiin kunnissa on törmätty. Yhteyshenkilöiltä tiedustelimme myös, oliko kunnassa tehty monikulttuurisuusstrategiaa, ja oliko kunnan nuorisotoimessa nimetty henkilöä vastaamaan monikulttuurisista kysymyksistä. Lisäksi pyysimme yhteyshenkilöiltä tutkimuskäyttöön monikulttuurista nuorisotyötä koskevat hallinnolliset asiakirjat, jos sellaisia oli olemassa.

Pyysimme yhteyshenkilöitä kertomaan sellaisista kysymyksistä, joita he toivoivat nostettaviksi esille haastatteluissa (esimerkiksi hyvät käytännöt ja nuorisotoiminnan haasteet). Useimmissa kunnissa yhteishenkilöt nostivat suurimmaksi haasteeksi sen, miten nuorisotoiminta houkuttelisi sekä vähemmistö- että kantaväestöön kuuluvia nuoria toimimaan yhdessä. Tässä vaiheessa monet yhteyshenkilöt mainitsivat ongelmana sen, että nuorisotalot olivat tietyn nuorisoryhmän käytössä (ks. [luku 5.2.3.](#)). Muita haasteita oli muun muassa maahanmuuttajataustaisten tyttöjen rekrytoiminen nuorisotoimintaan.

Varsinaisten haastattelujen kulkuun vaikutti jonkin verran se, että tietyissä kunnissa yhteyshenkilöt olivat hyvin tietoisia siitä, miten kunnassa huomioitiin monikulttuuriset kysymykset, kun taas toisissa kunnissa yhteyshenkilöt saattoivat kieltäytyä puhelinhaastattelusta vedoten siihen, ettei heillä ollut tarpeeksi tietämystä monikulttuurisista kysymyksistä. Joissakin kunnissa yhteyshenkilö järjesti kaikki haastattelut ja haastateltavat sekä sopi haastateltavien kanssa haastatteluajankohdat, kun toisissa kunnissa haastattelut sovittiin ilman yhteyshenkilön tukea.

Tutkimusprojektissa oli haastattelujen suunnitteluvaiheessa päätetty, että kussakin kunnassa pyritään tekemään haastatteluja sekä nuorisopalveluiden hallinnollisten edustajien, järjestökysymyksistä vastaavien että kenttätöntekijöiden kanssa. Erityisen merkittävänä pidimme sitä, että haastatteluihin osallistuisi maahanmuuttaja- ja romanitaustaisia nuorisotyöntekijöitä. Kaikissa kunnissa ei tavoitettu nuorisopalveluiden hallinnollisista kysymyksistä vastaavia ihmisiä joko siitä syystä, että kunnassa oli yhdistelmävirkoja tai siksi, että kunnasta ei löytynyt sellaista hallinnollista työntekijää, joka olisi kokenut tietävänsä tarpeeksi monikulttuurisista kysymyksistä. Haastattelujen sopimisen yhteydessä tosin painotimme, ettei haastattelujen tarkoituksena ollut mitata nuorisopalveluissa työskentelevien ihmisten tietämystä monikulttuurisista kysymyksistä, vaan pikemminkin pohtia sitä, millä tavalla kunnassa asennoiduttiin monikulttuurisiin kysymyksiin ja miten kysymykset oli kunnan nuorisotoiminnassa huomioitu.

Teimme sekä yksilö- että ryhmähaastatteluja. Ryhmähaastattelujen järjestämisessä huomioimme tarkoin, ettei samassa haastattelussa ollut samasta työyhteisöstä sekä esimiehiä että heidän alaisiaan. Halusimme luoda ryhmistä sellaiset, että haastateltavat voisivat puhua luottamuksellisesti työnsä eri puolista. Kenttätöntekijöitä haastattelimme useimmiten ryhmässä, kun taas hallinnon edustajia ja monikulttuurisen nuorisotyön koordinaattoreita haastattelimme yksitellen.

Haastattelut olivat niin sanottuja teemahaastatteluja. Hallinnon edustajille, kenttäihmisille ja järjestöyhteistyöstä vastaaville teimme omat haastattelurungot (ks. alustavat kysymykset liite 1), joita

muokkasimme kunkin kunnan ominaispiirteiden ja haastateltavien työnkuvien mukaan (esimerkiksi kunnan koon ja maahanmuuttajataustaisen väestön mukaan). Kenttätöön edistyessä pystyimme suhteuttamaan haastattelukysymyksiä aiemmissa haastatteluissa esille nousseisiin kysymyksiin ja myös rohkaisemaan haastateltavia pohtimaan muiden kuntien käytäntöjä. Siten tutkimushankkeen ensimmäiset haastattelut poikkeavat jonkin verran hankkeen loppupuolella suoritetuista haastatteluista.

Tutkijoiden kesken keskustelimme ennen haastatteluja sekä niiden edetessä useaan otteeseen haastattelujen antirasistisesta hengestä (Souto 2006). Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että muotoilimme haastattelukysymykset niin, etteivät ne vahvistaisi ennakkoluuloja ja stereotyyppisiä käsityksiä esimerkiksi vähemmistöjen ja kantaväestön valtasuhteista. Antirasistisen tutkimuseetoksen noudattaminen toimi myös linjassa koko hankkeen tutkimuseettisten kysymysten kanssa (ks. Harinen 2005; Honkasalo & Harinen & Anttila 2007). Antirasistinen haastatteluasenne edellytti haastatteluissa mahdollisesti esille tulevien ennakkoluuloisten näkemysten haastamista. Itse asiassa meillä haastattelijoiden oli haastattelujen edetessä erilaisia haastattelutekniikoita sen suhteen, miten kävimme läpi esimerkiksi haastatteluissa mahdollisesti esiin nousevia stereotyyppisiä asenteita. Haastattelujen alkuvaiheessa olimme ehkä turhankin varovaisia kyseenalaistamaan haastateltavien näkemyksiä, kun taas loppuvaiheessa uskalsimme haastaa tutkimukseen osallistuneiden nuorisotyöntekijöiden näkemyksiä aiempaa rohkeammin. Tämäntapainen osallistava haastatteluote oli omiaan herättämään erilaisia tuntemuksia haastateltavissa. Jotkut haastateltavat totesivat haastattelun jälkeen, että haastattelijoiden omat asenteet paistoivat haastattelujen aikana liiankin selvästi, kun taas toiset haastateltavat pitivät avointa haastatteluasennetta myönteisenä ja koko haastattelutilannetta opettavaisena.

Haastatteluutilanne oli myös meille haastattelijoiden monella tavalla opettavainen kokemus. Meidät otettiin lähes poikkeuksetta lämmöllä ja luottamuksellisesti vastaan. Oman työnsä kuvailemisen lisäksi haastateltavat purkivat työtä kohtaan tuntemaansa pettymystä, intoa tai työn haasteita. Haastattelut paljastivat nuorisotoimen hierarkkisen aseman kunnan organisaatiossa ja ammatillisten verkostojen merkityksen. Monikulttuuristen kysymysten kannalta mielenkiintoista haastatteluissa oli esimerkiksi se, että kunnan sisällä saatettiin suhtautua hyvin eri tavoin ja eri tietämyksellä monikulttuuristen kysymysten huomioimiseen: kentän näkemykset eivät aina kulkeneet hallinnon tasolle ja strateginen työ ei puolestaan näkynyt kentän toiminnoissa.

3. MIKÄ TEKEE NUORISOTYÖSTÄ MONIKULTTUURISEN?

Suomalaisten työyhteisöjen monikulttuurisuutta lähestytään edelleen selkeäräjaisena ilmiönä, joka voidaan säilyttää tiettyjen työntekijöiden hartaille. Tämä pätee osin myös nuorisotoimen kenttään: monikulttuurisen nuorisotyön käsite herättää mielikuvan nuorisotyön erityisestä osa-alueesta, sektorista, jonka toteuttaminen koskee vain tiettyjä asiaan vapaaehtoisesti tai pakollisesti vihkiytyneitä työntekijöitä (ks. Honkasalo & Souto 2007). Tällainen sektorointi saattaa johtaa siihen, ettei monikulttuurisuutta pidetä yhteisesti suunniteltavana ja edistettävänä asiana vaan osa-alueena, joka voidaan helposti ohittaa kuittaamalla, ettei tämä kuulu minun vastuulleni vaikkapa sen vuoksi, etten tee töitä maahanmuuttajien kanssa.

Lähestymme tutkimuksessamme monikulttuurisuutta toisin silmin. Sen sijaan että yrittäisimme kuvata, mitä monikulttuurinen nuorisotyö tarkoittaa, pohdimme, mitkä seikat tekevät nuorisotyöstä monikulttuurisen. Milloin, millaisilla ehdoilla ja minkäláisten käytäntöjen toteutuessa nuorisotyötä voidaan kuvata monikulttuuriseksi? Miten monikulttuurisuus haastaa totuttuja työtapoja – olipa kyseessä nuorisotyön lähtökohdat, tavoitteet ja menetelmät tai toteutuneen työn arviointi? Mitä vaaditaan työntekijöiltä ja työyhteisöltä, mitä hallinnolta ja johtamiskulttuurilta, entä nuorilta ja toimintaympäristöltä?

Haastattelut aloitettiin kysymyksellä ”Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen?”. Monikulttuurisuusteeman katsominen toisin sai haastateltavat hyvään vireeseen ja haastattelut elävästi käyntiin. Olemme jaotelleet haastateltujen nuorisotyöntekijöiden vastaukset seitsemään osa-alueeseen, joita kommentoiden seuraavassa esittelemme. Jaotteluiden järjestys seuraa löyhästi sitä painoarvoa, jonka kukin osa-alue sai haastatteluissa (1 painotettiin useimmin, 7 vähiten).

1. MONIKULTTUURISET ASIAKKAAT

Lähtee nuorista asiakkaista: tasa-arvoinen kohtelu, kaikkien nuorten hyväksyntä semmoisina kuin he ovat.

Yleinen tapa määritellä monikulttuurisuutta nuorisotyön kentällä on lähteä liikkeelle asiakkaista – tässä tapauksessa erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten kulttuurisista ja etnisistä taustoista. Suomalaisuus etnisenä taustana on tässä katsannossa normi, johon ”muiden” taustoja verrataan. Tämänkaltaisessa ajatusmallissa riskiksi muodostuu sama seikka, jota sektoroinnin osalta kuvasimme edellä. Miltei kaikissa tutkimuskunnissa asuntopolitiikka (tietoisesti tai tiedostamatta) on johtanut siihen, että maahanmuuttajaväestö on keskittynyt tietyille asuinalueille. Eri asuinalueiden nuorisotalojen asiakaskunta heijastelee asukkaiden taustoja siten, että esim. Espoossa, Jyväskylässä ja Oulussa monikulttuuriseksi nuorisotaloiksi mainitaan yksi tai muutama talo, joiden kävijöistä suuri tai suurin osa tulee monikulttuurisista taustoista – usein vielä siten, että monikulttuurisia nuoria käy taloilla suhteellisesti selvästi enemmän kuin asuinalueen väestön etninen rakenne antaisi olettaa (esimerkiksi Espoo, Suvela). Muita taloja kutsutaan ”suomalaisiksi” tai ”tavallisiksi”. Tällaisessa asiakaslähtöisessä ymmärtämisessä on se riski, ettei monikulttuurisuuden katsota olevan koko nuorisotoimen yhteinen haaste vaan yksittäisten talojen työntekijöiden tai projekteissa työskentelevien oma vastuualue, jonka he suunnittelevat ja toteuttavat itsenäisesti. Useat ”monikulttuurisilla taloilla” työskentelevät henkilöt kokivat raskaaksi sen, ettei kiinnostusta tai tukea monikulttuurisuutta koskevien asioiden edistämiseen löytynyt työyhteisöstä – vertaistuen tai johtamisen mielessä. Itsenäisyys tässä yhteydessä nähtiin pikemminkin rasitteena kuin vapautena. s

Toiseksi asiakaslähtöinen painotus sitoo monikulttuurisuuden helposti yksinomaan maahan-

muuttajaväestöön, mikä on leimannut myös suomalaista kotouttamispoliittista keskustelua. Tässä asetelmassa sivuun voi jäädä vastaanottavan yhteiskunnan kohtaamat muutospaineet – tässä kohden erityisesti työyhteisön monikulttuuristamisen haasteet sekä kantaväestön nuorten kuuleminen ja tukeminen monikulttuurisuuteen kasvamisessa. Vuonna 2004 voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain velvoitteet – kuten yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen työpaikoilla sekä eriarvoisuutta ja syrjintää ehkäisevien toimien kehittäminen koko työyhteisössä – kääntävät katseen nimenomaan vastaanottavaan yhteiskuntaan ja sen työyhteisöihin (yhdenvertaisuudesta lisää [luvussa 5.1.](#)). Osa haastatelluista oli tästä tietoisia ja kritisoi näkökulmaa, jossa monikulttuurista työtä suunnataan ainoastaan maahanmuuttajanuorille omana joukkonaan – unohtaen yhtäältä tämän ryhmän heterogeenisyyden, toisaalta kantaväestön nuorten näkökulmat.

Tutkimushankkeen nuorille suunnatussa kyselyssä erityisesti vastikään Suomeen muuttaneet nuoret korostivat kunnallisen nuorisotyön suurta merkitystä lähiyhteisöihin kiinnittymisen välineenä. Nuorisotyöntekijöiden haastattelut osoittavat, ettei asiakaskunta kuitenkaan rakennu ainoastaan vastikään maahan muuttaneista nuorista: yhä suurempi osa nuorisotalojen asiakkaista on Suomessa syntyneitä nuoria, joilla on monikulttuurinen perhetausta (toinen tai molemmat vanhemmista syntyneet ulkomailla). Näiden nuorten kotoutumisen haasteet eivät välttämättä palaudu kielitaidon, koulutus-, työmarkkina- ja palvelurakenteen tai suomalaisen kulttuurin tuntemisen puutteeseen. Identiteetiltään ja tavoiltaan nämä nuoret voivat tuntea olevansa suomalaisia, mutta saattavat joutua taustansa tai ulkonäkönsä vuoksi syrjinnän kohteeksi samalla tavoin kuin vastikään maahan muuttaneet. Maahanmuuttajatyön perinteiset tukimuodot, kuten erilliset pienryhmät tai kerhot, eivät välttämättä kohtaa näiden nuorten tarpeita. Monikulttuurisuustyö ei voi perustua yksinomaan jaottelulle, jossa maahanmuuttajanuoret ja kantaväestön nuoret luokitellaan puhtaiksi (ja sellaisina erillisiksi) ryhmiksi. Nuorille suunnattu kysely osoittaa, että maahanmuuttajataustaiset nuoret karsastavat sellaista kulttuurisesti eriytettyä toimintaa, jossa heidät erotetaan omaksi joukokseen ja toivovat yhtä lailla kulttuurirajoja ylittävää toimintaa, jossa rasminvastaisuus on tavoitteena voimallisesti läsnä. Myöskään kantaväestön nuoret eivät koe, että monikulttuurinen toiminta koskettaa heitä, jos toimintaa profiloidaan hyvin maahanmuuttajalähtöisesti. Avoimuuden mutkaisia kysymyksiä pohditaan lähemmin [luvussa 5.](#)

2. MONIKULTTUURINEN TYÖYHTEISÖ

*Nuorisotyö voi olla monikulttuurista täysin yksikulttuurisessakin ympäristössä.
Henkilökunta tekee työstä monikulttuurista.*

Monessa haastattelussa todettiin, ettei asiakaskunnan monikulttuurisuus tee nuorisotyöstä monikulttuurista, jos työyhteisön taustat ovat yksikulttuuriset. Monikulttuuristen työntekijöiden merkitystä ei missään kunnassa väheksytty, tarkasteltiinpa asiaa työyhteisön kehittämisen tai nuorten kanssa tehtävän työn näkökulmasta. Tästä näkökulmasta katsottuna on harmillista, että ainoastaan parissa kunnassa oli maahanmuuttajataustaisella työntekijällä vakituinen työpaikka. Suurin osa vähemmistötaustaisista työntekijöistä oli määräaikaisessa työsuhteessa tai oppisopimuskoulutuksella. Työntekijöiden vaihtuvuus ja vähemmistötaustaisten työntekijöiden epävarmat työolosuhteet nähtiin yksimielisesti kielteisinä, monikulttuuristen työmenetelmien kehittämistä hidastavina seikkoina. Määräaikaisuuksien lisäksi vähemmistötaustaisten työntekijöiden toimenkuva ja asema työyhteisössä saattoi olla epäselvä. Vähemmistötaustaisten työntekijöiden rooliin, merkitykseen ja haasteisiin palataan tarkemmin [luvussa 4.](#)

3. TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA SOSIAALISET VERKOSTOT

Monikulttuurinen nuorisotyö lähtee siitä, että otetaan perheiden lähtökohdat huomioon ja rakennetaan siltä pohjalta työmallia.

Osa haastateltavista tarkasteli monikulttuurisuutta työyhteisöä laajemmasta perspektiivistä lähtien liikkeelle siitä alueellisesta ja institutionaalisesta toimintaympäristöstä, jossa nuorisotyöntekijä työtään tekee. Monikulttuurisuus ei ole sabluuna, joka voidaan siirtää nuorisotyön hyväksi käytännöksi ympäristöstä riippumatta, vaan sen täytyy rakentua alueellisten tarpeiden ja erityispiirteiden pohjalta. Tämän näkökulman mukaan monikulttuurisen nuorisotyön kohde ei ole nuori yksilönä vaan ryhmänsä – varsinkin perheensä – jäsenenä. Erityisiksi kysymyksiksi monikulttuurisuuden edistämässä nousevat tällöin alueen erityispiirteiden ja -tarpeiden tunteminen sekä tutustuminen myös niihin paikallisiin nuoriin, jotka eivät käytä nuorisotoimen palveluita sekä yhteistyö varsinkin sellaisten tahojen kanssa, joilla on monikulttuurista tietotaitoa. Tällaisiksi tahoiksi mainitaan paitsi perinteiset yhteistyötahot kuten koulu ja sosiaalitoimi, myös maahanmuuttajajärjestöt ja kunnan maahanmuuttaja-asioden koordinaattori (nimeke vaihtelee kunnasta riippuen) sekä nuorten omat sosiaaliset verkostot, erityisesti vanhemmat. Yhteistyöverkostoihin palataan myöhemmin [luvussa 5.3](#).

4. TOIMINNALLISET RATKAISUT

Monikulttuurinen toiminta ei lähde monikulttuurisista ihmisistä vaan siitä, että asiasta keskustellaan, se on osa arkea.

Tässä näkökulmassa kritiikin kärki osuu monikulttuurisuuden ymmärtämiseen juhlapuheina tai paperinmakuisina, arjesta irrallisina fraaseina. Osa haastatelluista tähdensi – nuorisotyön eetoksen mukaisesti – että ollakseen nuorisotyöntekijöiden ja nuorten kannalta mielekästä monikulttuurisuudenkin edistämisen pitäisi lähteä liikkeelle yhdessä suunnitelluista toiminnallisista ratkaisuista pikemminkin kuin strategisista linjauksista. Tässä yhteydessä haettiin toiminnallisia näkökulmia myös lakien soveltamiseen. Esimerkkinä kotouttamislain soveltaminen toiminnallisena projektina ”Ota suomalainen kaveri”, jossa maahanmuuttajataustaisia nuoria rohkaistaan etsimään suomalainen ystävä ja tarvittaessa tuetaan heitä kaverisuhteen rakentamisessa ja siihen liittyvissä ongelmissa (mm. ystävyysuhteiden solmiminen edellyttää suomalaisen nuorisokulttuurin omaksumista kuten päihteiden käyttöä). Haastateltujen nuorisotyöntekijöiden mukaan monikulttuurisuus haastaa myös nuorisotoimen sisäistä hierarkiaa. Moni toi esille sen, miten vähän nuorisotoimen hallinnosta vastaavat henkilöt tietävät nuorisotalojen tai projektien monikulttuurisesta arjesta, mikä kangistaa työntekoa sekä työntekijöiden motivoitumista ja jaksamista. Kuten yksi työntekijä totesi: ”Yhteisen tahtotilan puute on eräänlaista rasismia.” Toisaalla haastatellut vierittivät vastuuta juuri hallintoon päin. Erityisesti rasisminvastaisen toiminnan ollessa kyseessä työntekijät peräänkuuluttivat hallinnon aloitteita eivätkä kokeneet itseään vastuullisiksi toimijoiksi. Rasismin vastustamisessa vastuun palloittelu oli erityisen näkyvää. Rasismin nähtiin olevan myös nuorten keskinäinen asia, jota aikuisen on vaikeaa tunnistaa tai puuttua – nuorten omaehtoisen, autonomisen toiminnan varjelemisen nimissä. Rasisminvastaiseen toimintaan palataan [luvussa 5.4.](#), hallinnon ja kenttätyöntekijöiden välisiin suhteisiin [luvussa 5.5.3](#).

5. TYÖNTEKIJÖIDEN JA NUORTEN ASEENTEET

Asenteista täytyy voida ja uskaltaa puhua, sille täytyy raivata tilaa.

Kysymys yhtäältä nuorten, toisaalta nuorten kanssa työskentelevien asenteista ei ollut yhdenkään haastateltavan mielestä vähäpätöinen kysymys. Asenteiden kohtaamista ja käsittelyä koskevat haastateltavien kannanotot olivat väliin hyvin ristiriitaisia. Ristiriidat palautuvat osin siihen häilyvyyteen,

joka koskee nuorisotyöntekijöiden ammatillista identiteettiä, osin työn tekemisen henkilökohtaiseen luonteeseen, jossa omien asenteiden purkaminen kollektiivisesti ei ole välttämättä helppoa – ei ainaakaan mikäli työyhteisön ilmapiiri ei tue avoimuutta ja luottamusta. Kysymys monikulttuurisuutta koskevista asenteista koskettaa toisella tavalla herkästi tunteita, arvoja ja totuttuja normeja kuin moni muu nuorisotyön osa-alue. Katsottiinpa asiaa nuorten kanssa tehtävän työn tai työyhteisön asenneilmapiirin näkökulmasta, työntekijöiden pohdintoista kuultaa esiin keinottomuus tai yksinäinen puurtaminen – etenkin niissä kunnissa, joissa monikulttuurisuusasioita ei ole koko työyhteisön tasolla huomioitu ja joissa yksittäisen nuorisotalon työntekijät kokevat kantavansa kokonaisvastuun monikulttuurisesta työstä. Osa haastatelluista toivoi, että yhteisissä tilaisuuksissa, kuten aihealueen koulutuksessa, satsattaisiin myös muuhun kuin vieraita kulttuureja koskevan tiedon lisäämiseen. Erityisesti kaivattiin työyhteisön ja nuorten asenteiden remontointiin välineitä tarjoavaa, itsetutkiskelua rohkaisevaa koulutusta. Pieni osa haastateltavista ehdotti, että rasisminvastainen (ennaltaehkäisevä) asennekasvatus pitäisi omaksua osaksi nuoriso-ohjaajan perustehtävää samalla tavoin kuin päihteidenvastainen työ. Yhdessäkään kunnassa rasisminvastaisuudella ei ollut tämänkaltaista asemaa nuorisotyössä. Asenteisiin palataan [luvussa 5.2.](#) avoimuuden osalta ja [luvussa 4.1.](#) nuorisotyöntekijän roolin ja kasvatuksen näkökulmasta.

6. TYÖNTEKIJÖIDEN OSAAMISEN PÄIVITTÄMINEN

Monikulttuurisen toiminnan pitäisi haastaa siten, että mietitään syvällisesti nuorten tarpeita ja niiden monimuotoisuutta. - - Monikulttuurisuus haastaa nuorisotyön tapakulttuuria.

Näin muotoillen nuorisotyön monikulttuurisuus yhdistyy nuorisotyöntekijöiden ammattimaisuuteen ja tietotaitojen päivittämiseen. Tässä kohden monikulttuurisuus nostettiin esiin myös eräänlaisena nuorisotoimen ”brändinä”: se merkitsee myönteistä mainetta kunnan hallinnossa. Tässä mielessä monikulttuurisuus henkii kansainvälisyyttä, avoimuutta ja uudistumiskykyä. Monikulttuurisuus määrittäyty ammatillisuudeksi, jota leimaavat uudet oivallukset ja avaukset sekä valmiudet nähdä ja vastaanottaa asioita ennakkoluulottomalla otteella. Kyse on ”ajan hermolla olemisesta”, mitä muutamassa haastattelussa konkretisoitiin erityisesti nuorisotyön siirtymäksi vapaa-ajan toiminnan painotuksista ohjaavan tai ammatillisen kasvatustyön lisääntyvään korostumiseen. Monikulttuurisuuden teema kirkastaa kiinnostavalla tavalla tätä siirtymää ja siihen sisältyviä jännitteitä, kuten tuleamme raportissa myöhemmin analysoimaan (ks. [luku 4.1.](#)).

Monissa haastatteluissa tuli ilmi, kuinka kaksijakoista työntekijöiden osaaminen yhden viraston sisällä on: toisilla työntekijöillä monikulttuurinen osaaminen on vahvaa ja motiivia uuden oppimiseen löytyy, toisilla ei. Mitään kattavaa kartoitusta työntekijöiden monikulttuurisesta osaamisesta tai koulutustarpeista ei kunnissa ollut yleensä tehty. Kuten monet haastateltavat totesivat, kyse ei ole eri kulttuureja koskevan tietouden lisäämisestä vaan myös yksittäisistä asioista, joissa nuorisotyön monikulttuurisuuden haasteet tulevat näkyviksi. Tällaisia ovat esimerkiksi sukupuolisensitiivinen työ, seksuaalikasvatus, ikäraajat ja niiden mielekkyyden arviointi, kaikkien yhtäläisen kohtelun ja erityiskohtelun välinen jännite tai maahanmuuttajaperheiden ja -järjestöjen kanssa tehtävä työ. Tässä suhteessa työntekijöiden ja nuorisotoimenjohtajien näkemykset eivät täysin kohtaa. Kuntien nuorisotoimen johdolle suunnatun kyselyn (n=226) tulokset osoittavat, että johto painottaa erityisesti kulttuuritietoutta ja rohkeutta puuttua ennakkoluuloihin sekä kykyä solmia suhteita maahanmuuttajanuoriin osaamisen kolmena keskeisimpänä elementtinä. Valmius pohtia omia asenteita on vasta neljänneksi tärkeimpänä pidetty osaamisen ulottuvuus, ja rasisminvastainen asenne jää listan häntäpäähän.

Vaikka koulutusta tarjotaan yksittäisten kurssien muodossa, työntekijät eivät kokeneet omia valmiuksiaan hyviksi. Kyse ei olekaan ainoastaan koulutuksesta vaan yhtä lailla työnohjauksesta, vertaistuesta ja nykyistä koordinoitummasta yhteistyöstä kollegoiden kesken sekä työn organisoimisesta siten, että se tukee ”ratkaisukeskeistä työtettä”, kuten yksi haastateltava totesi. Monikulttuurisen

työyhteisön, jossa työskentelee erilaisista kulttuuri- ja etnisistä taustoista tulevia henkilöitä, katsottiin luovan hyvät edellytykset vertaistuelle ja työssä oppimiselle. Monissa haastatteluissa todettiin työparimenetelmän olevan toimiva ratkaisu monikulttuurisessa työympäristössä. Ne harvat kunnat, joissa toimii erillinen monikulttuurisuusasioiden koordinaattori tai vakituinen maahanmuuttajataustainen työntekijä (Helsinki, Oulu, Turku, Espoo), ovat työntekijöiden osaamisen kehittäjäkuntina muita edellä.

7. STRATEGINEN SUUNNITTELU JA JOHTAMINEN

Johdon tehtävä on motivoida, selkiyttää prioriteetteja, tarkistaa vuorovaikutuksen perillemeno viraston hierarkian eri portaita. Johtaja voisi työskennellä myös omien asenteidensa kanssa.

Vaikka monikulttuurisuus on monien työntekijöiden mielestä ”paljon koluttu aihe”, asian pitäminen esillä tuntuu usein jäävän asiaan vihkiytyneiden kenttätyöntekijöiden keskinäiseksi puheeksi. Monikulttuurisen työn nykyistä rohkeammalle johtamiselle näyttäisi olevan selvä sosiaalinen ja organisatorinen tilaus miltei kaikissa tutkimuskunnissa. Kuntien nuorisotoimen johtoon lähetetty kysely osoittaa, että ainoastaan alle kolme prosenttia kuntien nuorisotoimista on tehnyt virallisia strategisia linjauksia monikulttuurisuuden huomioimiseen nuorisotyössä (10 suurimmasta kunnasta 4) ja suunnilleen yhtä monessa kunnassa on monikulttuurisesta nuorisotyöstä vastaava henkilö. Taustaltaan monikulttuurisia henkilöitä työskentelee kyselyn mukaan noin joka kymmenennessä kunnassa, vapaaehtoistyössä hieman enemmän. Haastattelut osoittavat, että ainoastaan parissa kunnassa nuorisotyön monikulttuurisuusasioille on erikseen budjetoitu rahaa. Ne kunnat, joissa strategiaa ei ole tehty, perustelevat päätöstään seuraavasti:

- a) resurssien puute
- b) asiakaskunta on jo monikulttuurista / vain pieni osa kunnan nuorisotaloista on kävijäkunnaltaan monikulttuurisia eikä linjauksia kummassakaan tapauksessa tarvita
- c) monikulttuurisuustyötä tehdään osana muuta nuorisotyötä integroidusti, jolloin erillisiä strategioita ei tarvita
- d) asian ei katsota olevan niin tärkeä kunnan nuorisotoimessa

Parissa kunnassa strategia oli tekeillä, yhdessä kunnassa kyselyyn vastannut nuorisotoimen vastaava henkilö ei tiennyt kunnassa olleen strategiaa, vaikka näin tosiasiallisesti olikin. Yksi työntekijä kuvasi oman kuntansa monikulttuurista tilaa ”positiivisen uinuvaksi”.

Joissakin kunnissa korostettiin (vrt. kohta c) eurooppalaisten *diversity*-keskustelujen hengessä, että monikulttuurisuus tulisi integroida osaksi laajempaa monimuotoisuuden edistämistä pikemminkin kuin omaksi osa-alueekseen. Nuorten aineistojen ja kenttätyöntekijöiden kokemusten perusteella näyttää ilmeiseltä, että monikulttuurisuutta on syytä tarkastella myös erillisenä teemana työyhteisössä. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden sosiaalinen ja tiedollinen kiinnittyminen työyhteisöön saattaa vaatia johdolta erityistä satsausta. Myös heidän odotuksensa työpaikan yhteisöllisyyttä ja esimiehen tukea kohtaan voivat olla toisenlaiset kuin muiden työntekijöiden. Nuorten ryhmäsuhteet ja paikalliset nuorisokulttuuriset hierarkiat rakentuvat yhä enemmän sen mukaan, millaisen kannan yksittäinen nuori ottaa oman elinympäristönsä monikulttuuristumiseen. Nuorisotalolle (tai yleisemmin nuorisotoimen palveluihin) yksin tuleminen ei ole nuorelle koskaan helppoa – ei varsinkaan maahanmuuttajanuorelle, mikä haastaa myös johtoa arvioimaan oman viraston avoimuutta niin paikallisten toimipisteiden kuin työyhteisön asenteiden tasolla. Aulikki Sippola toteaa työyhteisöjen lisääntyvää monimuotoisuutta koskevassa väitöstutkimuksessaan (2007), että työyhteisöissä ja erityisesti henkilöstöjohtamisessa esiintyvien eriarvoistavien käytäntöjen syynä saattaa olla se, että henkilöstöä (ja tässä myös nuoria) kohdellaan homogeenisena ryhmänä, jossa kaikilla oletetaan olevan samanlaiset tarpeet. Sen sijaan monimuotoisen johtamisen perusideana on,

että ihmisten erilaisuus otetaan huomioon siten, että myös eriyttävät tukitoimet (sekä henkilöstön että nuorten kohdalla) hyväksytään – ja vieläpä niin, että myös henkilöstö (ja asiakaskunta) kokee kohtelun oikeudenmukaiseksi niin sisällöltään kuin toteuttamistavoiltaan. Kysymykseen yhdenvertaisen kohtelun vaatimuksista ja edellytyksistä nuorisotyössä palataan [luvussa 5.1.](#)

Haastateltavilla oli ristiriitaisia odotuksia sen suhteen, millaista panostusta johdolta monikulttuuristen asioiden edistämiseen toivottiin. Toivottiin monikulttuurisuusretoriikan jalkautumista käytäntöön, mihin tulisi sisältyä selkeä suunnitelma sekä käytännön toimista että resursseista. Tämä toive ilmentää monikulttuurisuusstrategioiden ulkopuolisuutta kenttätyöntekijöiden arkityön kannalta. Strategiat eivät sitoua työntekijöitä eivätkä työntekijät liioin tunnu olevan kiinnostuneita tutustumaan visiopapereihin, jos niihin ei sisälly ehdotuksia käytännön työn organisoimista. Myös ne työntekijät, joiden työn keskeinen osa monikulttuurisuus on pitkään ollut, eivät välttämättä olleet tietoisia viraston strategisista linjauksista monikulttuurisuuden suhteen. Tämä pätee myös niihin kuntiin, joissa strategia on tehty. Vaikka strategioiden näkymättömyyttä ja ulkokohtaisuutta haastateluissa kritisoiinkin, samaan hengenvetoon valitettiin tiedollista kuilua johdon ja työntekijöiden välillä ja omaa työtä kuvattiin ”myyrän työksi”.

4. NUORISOTYÖ KASVATUKSENA

4.1. Onko nuorisotyö kasvatusta vai vapaa-ajan organisointia?

Tässä luvussa tarkastellaan sitä, miten monikulttuurisuus haastaa nuorisotyön kasvatussuhdetta. Millä tavalla nuorisotyöntekijät puhuvat kasvatusvelvollisuudestaan? Millaisia ovat nuorisotyön kasvatus-tehtävät erityisesti silloin kun kyseessä on monikulttuurinen työympäristö? Mikä on nuorisotyön ohjaussuhde? Millä tavalla vähemmistötaustaiset työntekijät vaikuttavat kasvatukseen? Miten avoin toiminta asettuu suhteessa kohdennettuun työhön, kun on nimenomaan kyse kasvatuskysymyksistä? Millaisia ovat nuorisotyöntekijän kasvattajan roolit aikuisen ja kaverin välimaastossa?

4.1.1. MONIKULTTUURISET KYSYMYKSET JA NUORISOTYÖN VENYVÄT RAJAT

Tarjota mielekästä vapaa-ajan toimintaa. Tarvittaessa myös auttaa muissa elämän asioissa. Mut mä oon edelleen niin vanha-kantainen, et vastaan, et vapaan toiminnan järjestämistä...viihdykettä.

Nuorisotyöntekijän tehtävänä, jos hän on kasvattaja, on asettaa niitä rajoja. Ja lähteä tukemaan nuorta siinä, et nuori kehitty yksilöksi, joka pärjää ilman nuorisotyöntekijää. Eikä mietiä sitä, et kiinnostaisko sitä pleikkari vai biljardi, vai laskettelu vai golf. Ne on vaan välineitä – Kasvatus on pitkäjänteistä työtä.

Yllä olevat esimerkit ovat vastauksia kysymykseen, mikä on nuorisotyön tehtävä. Kysymystä ei ollut alun perin kaavailtu mukaan teemarunkoon, mutta haastattelujen edetessä tuli ilmeiseksi, että työn monikulttuurinen luonne haastaa monella tapaa ymmärrystä siitä, mitä nuorisotyöllä ylipäätään tarkoitetaan. Se, määritelläänkö nuorisotyö ensisijaisesti kasvatukseksi vai vapaa-ajan organisoimiseksi, vaikuttaa myös nuorisotyöntekijän rooliin ja ohjausvastuuseen.

Uuden nuorisolain myötä (2006) sekä kasvatusvastuu että monikulttuurisuus nivoutuvat aikaisempaa selkeämmin myös lainsäädännöllisesti nuorisotyön piiriin. Sinänsä nuorisotyön ydin on kautta aikojen määritelty nimenomaan kasvatukselliseksi. Nuorisotyön tarkoituksena on nähty muun muassa vaikuttaa nuorten arvoihin ja toimintaan (Nieminen 2007, 51; Hoikkala & Sell 2007, 10–13; Cederlöf 2007; 62–65). Nyky-yhteiskunnassa monella tavalla ilmenevän yksilöllistymisen myötä näyttää kuitenkin siltä, että nuorisotyö kasvatustyönä mutkistuu, ja kasvatusvelvollisuuteen sitoudutaan vaihtelevasti nuorisotyöntekijästä riippuen. Kysymykseen nuorisotyön tehtävästä, oikeutuksesta ja sen toteuttamisen mahdollisuuksista vaikuttavat myös uudet julkishallinnolliset virtaukset sekä niiden luomat paineet nuorisotyön kentällä. Tilaja-tuottajamallin sovelluksia ja sen nuorisotyölle heittämiä haasteita pohtivat tarkemmin tutkijat Petri Cederlöf (2007) ja Mikko Salasuo (2007b) ajankohtaisissa nuorisotyötä koskevissa julkaisuissaan, eli emme mene tarkemmin tähän monisyiseen aihepiiriin raportissamme.

Siitä, mitä kasvatus nuorisotyössä tarkoittaa, ei ole yhteisesti jaettua käsitystä. Se ei ole varhaiskasvatusta eikä koti- ja koulukasvatusta, vaan jotain siltä väliltä – tai jotain aivan muuta. Nuorisotyöntekijä Pirjo Mattila (2007) määrittelee nuorisotyön kasvatuksen ”pedagogiseksi piipahduksiksi”. Nuorisotyöntekijä ei voi sitoutua pelkästään yhteen nuoreen, vaan hänen tehtävänä on luoda ”ennaltaehkäiseviä kontakteja” sekä innostaa, kannustaa ja haastaa eettis-moraalisiin keskusteluihin. Pedagogiset piipahdukset mahdollistavat Mattilan mukaan nimenomaan nuorten kasvun ja kansalaisvalmiuksien tukemisen.

Monikulttuurisessa nuorisotyössä tämä tarkoittaa sitä, että nuorisotyöntekijä on koulutettu huomaamaan nuorten erilaiset taustat ja vaihtelevat tarpeet, hänellä on herkkyyttä ja uskallusta myös korostaa joidenkin nuorten osallisuuden tukemista. Juha Suorannan (2007, 334) esittämän radikaalin

kasvatuksen mukaan voisi ajatella, että monikulttuurisessa nuorisotyössä olisi keskeistä huomioida se, että nuorisokasvatus tapahtuu aina tietyissä yhteiskunnallisissa kehyksissä. Siksi ihmisten ja heidän arvomaailmojen erilaisuus sekä etniset, sukupuoliset ja uskonnolliset erot, seksuaalinen suuntautuminen ja kulttuuriset oikeudet on tärkeää tunnustaa. Kasvattajan ja nuoren välisen neuvottelun voidaan tulkita olevan yksi tunnustamisen ja vuorovaikutuksellisen osallistumisen lähtökohta.

Tapa ymmärtää nuorisotyön sisältö vaikuttaa myös siihen, miten työtä kehitetään nuorisotalojen sisällä, alueellisesti ja hallinnossa (strategisesti). Lisäksi nuorisotyön ymmärtäminen kasvatusnäkökulmasta haastaa avoimen ja eriytetyn toiminnan merkityksiä ja eroavaisuuksia. Haastattelussa nuorisotyöntekijät eivät esimerkiksi olleet yksimielisiä siitä, minkälaisia mahdollisuuksia avoin ja eriytetty toiminta antaa monikulttuuristen kysymysten käsittelylle. Joidenkin mielestä monikulttuuriset kysymykset pystytään huomioimaan parhaiten eriytyessä toiminnassa, kun taas toisten vastauksissa korostetaan nuorisotyön perustumista vapaaehtoisuuteen ja nuorten autonomisuuteen. Tällöin kantavana ajatuksena toimii se, että toiminnan sisällön on lähdeittävä nuorista itsestään, ja nuorisotalon ovien pitää olla avoimia kaikille. Monet nuorisotyöntekijät kuvasivat nuorten liikumista ja osallistumista nuorisotalon toimintaan ”luonnollisina” siirtyminä, joihin ulkopuolisen (nuorisotyöntekijän!) on hankala puuttua. Näissä puheissa nuorisotalot ovat jonkin nuorisoryhmän hallussa, kunnes tietty ikäpolvi kasvaa ”ulos” nuorisotalosta (ks. myös luvut 5.2. ja 5.4.). Nuorten autonomisuutta puolustavat haastateltavat harvoin pohtivat sitä, että itse asiassa nuorisotalon avoin toiminta saattaa olla vaikeasti lähestyttävissä muille kuin nuorisotalojen vakiokäyttäjille. Kasvatustyön toteuttaminen avoimessa toiminnassa on myös haasteellista. Monien nuorisotyöntekijöiden mielestä esimerkiksi nuorten asenteisiin voikin olla helpompaa puuttua pitkäkestoisesti toimivissa pienryhmissä (Harinen & Keskiäalo & Perho 2001).

Keskeinen kysymys monikulttuurisuuden kannalta on se, miten kasvatustyötä pystytään toteuttamaan parhaiten sekä avoimessa että eriytyessä työssä. Avoimen toiminnan kannalta on esimerkiksi tärkeää, että nuori saattaa kokea merkittäväksi sen, että hän voi tulla sisälle nuorisotaloon ja vaikkapa lukea lehtiä rauhassa tai jutella nuorisotyöntekijän kanssa arkipäiväisiä asioita. Useat haastateltavat korostivatkin sitä, että nuorisotyöntekijöiden tulisi nähdä myös tällaiset arkipäiväiset tilanteet kasvatumahdollisuuksina ja luontevina hetkinä tiedustella nuoren elämäntilannetta ja vointia. Avoimella toiminnalla tuntuu joidenkin haastattelujen perusteella olevan kielteinen leima, mutta samalla sen puolesta puhujat korostavat matalimman osallistumisen paikkoja, jotka toteutuvat nimenomaan avoimessa toiminnassa. Ohjaajan kasvatusvastuu avoimessa toiminnassa saatetaan nähdä erityisen haastavana, kun taas eriytyessä toiminnassa se on usein julkilausuttu periaate. Kasvatuksellinen orientaatio on esimerkiksi joidenkin mielestä mutkallista erityisesti niissä tilanteissa, joissa nuoria on avoimessa toiminnassa paljon.

”Intensiivinen” monikulttuurinen nuorisotyö toteutetaan usein kohdennetun nuorisotyön kentällä (erityisesti haastatelussa esiintyneet projektit). Haastattelujen edetessä keskusteluissa nousi yhä useammin esille kysymys siitä, mikä oikeastaan on nuorisotyön, erityisesti avoimen nuorisotalotoiminnan tehtävä. Vastaukset vaihtelivat alueittain, mutta myös saman kunnan sisällä. Työntekijöillä eikä liioin hallinnollisella tasolla ollut jaettua yhteisymmärrystä tästä tehtävästä. Karkeasti voisi sanoa, että yhdessä ääripäässä todettiin, että nuorisotyön tehtävänä on tarjota nuorille ”vapaa-ajan mukavaa toimintaa”, kun taas toisessa ääripäässä painotettiin nuoren kasvun ja identiteetin tukemista sekä sosiaalista vahvistamista. Joidenkin haastateltavien mielestä nuorisotalot eivät ole tiloina sellaisia (tai eivät sisällä sellaisia toimintamuotoja), että yksittäisen nuoren ongelmat kävisivät siellä käydessä ilmi.

Keskustelu yhden kokoavan monitoimikeskuksen perustamisesta alueellisten nuorisotalojen sijasta nostaa kiinnostavasti esille nuorisotyöhön kuuluvan kasvatusvastuun merkityksen. Voidaan kysyä, onko tila se, joka luo puitteet kasvatukselle tai voiko tila sinänsä heikentää kasvatussuhdetta. Muutamit haastatellut monitoimikeskusten työntekijät nostivat esille, että nuorten osallistuessa

monitoimikeskusten harrastustoimintaan nuorisotyöntekijän mahdollisuudet puuttua yksittäisen nuoren kasvatukseen saattavat kaventua. Näissä haastatteluisa monitoimikeskuksesta toimivan nuorisotyöntekijän tehtävänä katsottiin olevan järjestyksen valvominen ja harrastusten tai muun toiminnan järjestäminen. Toisaalta osa haastatelluista esitti, että monitoimikeskukseen voi olla matalampi kynnyks tulla uutena nuorena sisään, jos tilassa ei ole vakiintunutta nuorten ryhmää, vaan asiakaskunta vaihtuu jatkuvasti, tai jos tilaan tullaan harrastamaan jotain pikemminkin kuin vain tapaamaan muita nuoria. Monen nuorisotyöntekijän mielestä monitoimikeskukset eivät voi olla vaihtoehto alueellisille nuorisotaloille siten, että ne voisivat yksinkertaisesti korvata alueellisten tilojen merkityksen. Vaikka nuorisotyöntekijät korostivat nuorten liikkumista nuorisotalolta toiselle, alueella toimiva turvallinen nuorisotila voi joidenkin (erityisesti maahanmuuttajanuorten) elämässä olla korvaamaton asia varsinkin, jos alueella ei järjestetä muuta toimintaa nuorille. Monitoimikeskukset tuntuvat haastattelujen perusteella toimivan parhaiten niin, että ne ovat rinnakkainen vaihtoehto alueellisille toimintoille, jolloin esimerkiksi alueellisten nuorisotalojen ohjaajat voivat osallistua ”omien nuortensa” kanssa monitoimikeskusten toimintaan.

On mielenkiintoista, että nuorisotyön määrittelyn ja kasvatuskysymysten yhteydessä monet haastateltavat nostivat esille yleisesti nuorisotyön arvostuksen kunnan organisaatiossa. Kun nuorisotyöntekijöiden kanssa keskusteltiin siitä, kuinka paljon nuorisotyöntekijöiden tulee puuttua nuorten kasvatukseen, monesti nousi esille nuorisotyötä vaivaava resurssipula. Vaikka huoli resursseista on monessa kunnassa aiheellinen, resurssikysymys näytti olevan myös asia, jonka taakse voi olla helppo ”piiloutua”. Osa haastateltavista totesi, etteivät työntekijän aika ja toimenkuva anna myöten puuttua esimerkiksi nuorten välisiin suhteisiin, nuorisotalon asenneilmastoon (ks. [luku 5.2.](#)) tai pitää yhteyttä nuorten vanhempiin (ks. [luku 4.2.3.](#)). Toisaalta nuorisotyön toimenkuvan epämääräisyys on ymmärrettävää varsinkin niissä kunnissa, joissa hallinnon tasolta puuttuu strateginen työ vaikkapa monikulttuuristen kysymysten huomioimiseksi. Yhdessä kunnassa nuorisotyöntekijät totesivat suoraan, että koska kunnasta puuttuu strateginen työ ja ohjeistukset monikulttuuristen kysymysten huomioimiseksi, nuorisotyöntekijöiden ainoa mahdollisuus on verkostoitua tiiviisti alueellisella tasolla. (Strategisesta työstä lisää [luvussa 3.](#))

Nuorisotyöntekijän professionaalinen itsetunto (ks. Cederlöf 2007) tuli mukaan keskusteluun myös niissä tilanteissa, joissa nuorisotyöntekijät nostivat esille työn palkkauksen laahaavan perässä kunnallisessa organisaatiossa. Joidenkin nuorisotyöntekijöiden mielestä tämä johtui yksinkertaisesti siitä, ettei työtä arvosteta yhtä paljon kuin esimerkiksi opettajan työtä. Nuorisotyön arvostuksen puute vaikeutti myös joidenkin työntekijöiden mielestä moniammatillisissa verkostoissa toimimista (ks. [luku 5.5.](#)).

Monikulttuuriset kysymykset tuntuvat haastavan myös nuorisotyön rajoja. Jotkut haastatellut nuorisotyöntekijät painottivat, ettei nuorisotyö ole sosiaalityötä: ”*sosiaalityön ja nuorisotyön raja, ni se on hälvenny monesti meillä, meillä niin kun huomaa sen*”. Tämä on mielenkiintoinen huomio siitäkin syystä, että nuorisotyön ”kotipaikka” kunnan organisaatiossa saattaa vaihdella kuntien välillä merkittävästi. Esimerkiksi yhdessä kunnassa nuorisotyö kuuluu nuorisopalveluiden alle, kun taas etsivä nuorisotyö on sosiaalipuolen vastuulla. Nuorisotyön jakautuessa tällä tavalla yhteistyö erityisnuorisotyön tai sosiaalisen nuorisotyön ja esimerkiksi avoimen toiminnan välillä saattaa olla olematonta. Myös nimitykset vaihtelevat kunnittain: jossain kunnissa puhutaan kohdennetusta työstä (joka nuorisolaissa on korvannut erityisnuorisotyön käsitteen), jossain erityisnuorisotyöstä tai etsivästä työstä ja jossain sosiaalisesta nuorisotyöstä. Monessa haastattelussa nouseekin esille kritiikki sen suhteen, että resurssien leikkaaminen koituu useissa kunnissa nimenomaan sosiaalisen nuorisotyön kohtaloksi.

Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että se miten kasvatus näkyy nuorisotyössä, on kiinni joko normatiivisista periaatteista tai arjen toiminnoista. Ongelmalliseksi asetelma muuttuu, jos normit ja käytännöt eivät kohtaa. Ensimmäisessä tapauksessa saattaa olla esimerkiksi niin, että kasvatus on

kirjattu osaksi kunnan nuorisotyön strategioita, mutta kasvatus ei näy arjen nuorisotyön toiminnoissa tai nuorisotyöntekijöiden orientaatioissa. Toisessa tapauksessa puolestaan voi olla niin, että kasvatus omaksutaan kentän työntekijöiden toiminnoissa yhdeksi nuorisotyön ulottuvuudeksi, mutta kasvatusta ei ole priorisoitu kunnassa strategisesti. Kasvatuksellisen ulottuvuuden omaksuminen osaksi nuorisotyötä edellyttää sitä, että se mielletään kuuluvaksi niin nuorisotyön periaatteisiin ja strategioihin kuin kentän toimintoihin.³

4.1.2. KASVATUSSUHDE JA LUOTTAMUS

Aineistosta käy ilmi, että monikulttuurinen nuorisotyö edellyttää ohjaajalta monesti henkilökohtaista paneutumista ja kiinnostumista eri etnisten ryhmien ja nuorten välistä tasa-arvoa koskeviin kysymyksiin. Työyhteisön kannalta monikulttuuristen kysymysten tiivistyessä henkilökohtaisiksi intresseiksi kysymykset on myös helppo sivuuttaa. Haastatteluissa korostettiinkin, että esimerkiksi kun kuntaan on saatu monikulttuurisesta nuorisotyöstä vastaava koordinaattori, muut työntekijät ovat saattaneet todeta, että monikulttuurisen nuorisotyön tila on ratkaistu. Aineistossa näkyy selvästi, miten monikulttuurisia kysymyksiä ei koeta ”meidän asiaksi” esimerkiksi siitä syystä, että alueella ei asu maahanmuuttajataustaisia nuoria, nuoria ei käy nuorisotalolla, tai että ohjaajalla itsellään ei ole kokemusta työskentelemisestä vähemmistöryhmien kanssa.

Monikulttuuristen kysymysten ollessa henkilökohtaisia työn ja vapaa-ajan rajat hämärtyvät. Ne, jotka ”puurtavat” monikulttuuristen kysymysten parissa (esim. maahanmuuttajataustaiset ohjaajat) tekevät sitä työssä ja vapaa-ajalla ja panevat helposti peliin ”koko elämänsä”. Nämä henkilöt esittivätkin haastatteluissa, että monikulttuuriset kysymykset edellyttävät erityistä paneutumista: todellista kiinnostusta kunkin nuoren elämää kohtaan. Paneutuminen ilmenee muun muassa siten, että nuoren kanssa pyritään luomaan läheinen kontakti ja luottamussuhde, vaikka lähtökohta-asetelmat saattavatkin olla huterat. Joissakin haastatteluissa nostettiin esille, kuinka tämänkaltaisen kontaktin olisi nähtävä pitkäaikaisena prosessina: *”meille ei välttämättä halutakaan puhua, koska meidät koetaan viranomaisina joilla on paljon voimaa ja valtaa. Et sit sie vaan sinnikkäästi pyrit siihen lähelle ja luomaan sen luottamuksellisen kontaktin.”*

Luottamussuhteen rakentaminen johtaa parhaimmassa tapauksessa erityisesti kohdennetun nuorisotyön piirissä siihen, että nuori tämän jälkeen toimii esikuvana ja tukena muille samanlaisessa tilanteessa oleville nuorille. *Kädestä pitäen* -asenne tai *taluttaminen* tarkoittavat sitä, että nuoren kanssa mennään harrastuksiin ja pidetään huolta siitä, että harrastuskokemus on onnistunut. Pelkkä saattaminen harrastustoimintojen pariin ei toisin sanoen riitä, vaan myös jatkuvuudesta on huolehdittava. Samanlainen sitoutuminen monikulttuurisiin kysymyksiin ilmenee niissä haastattelun kohdissa, joissa painotetaan, että nuori on myös otettava erityisellä tavalla vastaan nuorisotalolla sekä johdatettava muiden nuorten ja mielekkäiden toimintojen pariin (ks. avoimuudesta lisää [luku 5](#)). Tiivis luottamussuhde auttaa myös nuoren erityistarpeiden tunnistamisessa ja edistää nuoren ohjaamista sopivien yhteiskunnallisten palvelumallien pariin.

Varsinkin ne haastateltavat, jotka olivat erikoistuneet monikulttuuriseen nuorisotyöhön, korostivat sitä, kuinka suomalaisen yhteiskunnan palvelurakenne ei huomioi eritaustaisia ihmisiä, ja miten viranomaisten kanssa toimiminen saattaa olla vaikeaa. Monikulttuurinen nuorisotyö edellyttää toimimista lähellä nuorta ja nuoren kanssa mutta myös lähellä viranomaisia ja viranomaisten kanssa. Joissakin haastatteluissa nostettiin esille, että itse asiassa monikulttuurisen nuorisotyön voisi ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan tulkkaamisena nuorille ja toisin päin (ks. myös kulttuuritulkit, [luku 4.3.2.](#)). Näissä esimerkeissä nuorisotyöntekijän rooli ei ole pelkästään toimia kasvattajana vaan myös luotettavana aikuisena. Nuorisotyöntekijät painottivat, että nuorisotyöntekijä on aina aikuinen suhteessa nuoreen. Siinä vaiheessa kun suhde muuttuu ”kaveraamiseksi”, jotain olennaista

nuorisotyön sisällöstä on jäänyt sivuun.

Toisaalta, kun suhde nuoreen luottamuksen rakentamisen myötä tiivistyy, myös vastuu nuoren toiminnasta kasvaa. Kaikki haastateltavat eivät olleet valmiita ottamaan tämänkaltaista roolia, ja usein haastatteluissa painotettiin, etteivät nuorisotyöntekijän aika ja työn resurssit riitä tämänkaltaiseen paneutumiseen. Samalla korostettiin sitä, että kaikkia nuoria olisi kuitenkin kohdeltava samalla tavalla, ja mietittiin, millä tavalla voitaisiin perustellusti valita erityishuomiota tarvitsevat nuoret.

Mielenkiintoista oli monikulttuuriseen nuorisotyöhön paneutuvien vähäinen yhteistyö kunnan yleisen nuorisotyön kanssa. Joissakin kunnissa on ruvettu vasta hiljattain pohtimaan paneutuneesti, mitä monikulttuurinen nuorisotyö pitää sisällään, vaikka samassa kunnassa on saatettu tehdä näiden kysymysten kanssa työtä yli kymmenen vuotta. Monikulttuuristen kysymysten parissa työskentelevät haastateltavat kokivat, ettei heidän työtään arvosteta tai että se marginalisoidaan omaksi projektiksi: ”*Joskus joku nuorisotyöntekijä on mulle sanonutkin, että te teette sossujen hommia nuorisotyöntekijän paikalla, että tyhmät*”. Monikulttuuriset kysymykset myös henkilöityvät tiettyihin työntekijöihin, koska työ ei useinkaan näyttänyt olevan vakituinen osa organisaation rakennetta. Äärimmillen vietyä monikulttuurista työtä tekevät saivat kuulla työyhteisön muilta työntekijöiltä halventavia kommentteja työn sisällöstä ja siihen osallistuvista nuorista: ”*Kollegat siten heittelee herjaa silloin tällöin, et mites menee? Onks kello vielä tallella? Tämmösiä tyyppillisiä, mun mielestä vahvasti rasistisia kommentteja.*”

Useimmiten haastatteluissa monikulttuurisuus tai monikulttuurinen nuorisotyö määrittyi ennen kaikkea eritaustaisten nuorten kautta. Kun haastateltavia oli erikseen pyydetty määrittelemään, mitä monikulttuurinen nuorisotyö on, vastauksissa korostui säännönmukaisesti ajatus siitä, että nimenomaan maahanmuuttajataustaiset nuoret tekevät työstä monikulttuurisen: ”*Silloin kun töissä kohtaa muita kuin ihan perussuomalaisia nuoria*”. Haastateltavat tosin myös kritisoivat, ettei nuorisotyötä saa eritellä ”tavalliseen” ja ”monikulttuuriseen”: ”*Okei meil on se asiakaspohja on monikulttuurinen mutta se työ, mitä mie teen, niin mie en sitä väittäis monikulttuuriseks kuitenkaan. Et mie teen nuorisotyötä ja asiakkaat on sitten joko suomalaisia tai maahanmuuttajia.*”

Varsinkin ne haastateltavat, joiden oma tausta on monikulttuurinen tai jotka ovat erikoistuneet monikulttuurisiin kysymyksiin, nostivat esille monikulttuurisen nuorisotyön arvopohjan: monikulttuurisuus pitää sisällään sen, että herkistytään pohtimaan nuorten välisiä eroja ja samankaltaisuuksia. Näissä haastatteluissa korostuivat sellaiset termit kuin ”tunneherkkyys”, ”avoimuus”, ”sinnikkyys” ja ”mielenkiinto”.

Haastatteluista kävi myös ilmi, kuinka kysymykset kasvatuksesta ovat erityisen jännitteisiä varsinkin niissä kohdin, joissa kasvatustavastuu on häilyvä ja epäselvä. Esimerkiksi nuorisotalojen yläikäraja haastaa pohtimaan, minkälaiset resurssit nuorella on vastata omasta vapaa-ajastaan (ikärajoista lisää [luvussa 5.2.5.](#)). Toisaalta joidenkin haastateltavien mielestä on niin, että jos nuorisotyö määritellään vastuulliseksi kasvatukseksi, on myös uskallettava puuttua myös kielteisiin ilmiöihin, kuten rasismiin ja tuotava esille se, ettei niitä hyväksytä. Haastattelujen perusteella näyttää kuitenkin siltä, että kasvatustavastuusta saatetaan vetäytyä etenkin silloin kun on kyse:

- poikien väkivallasta ([ks. luku 5.2.7.](#))
- tyttöjen osallisuudesta ([ks. luku 5.2.7.](#))
- rasismista ([ks. luku 5.4.](#))
- nuorten keskinäisen vuorovaikutuksen tukemisesta ([ks. luku 5.3.](#)).

4.2. Nuorisotoiminta ja perheiden kanssa tehtävä yhteistyö

Monikulttuuriset kysymykset venyttävät nuorisotyön perinteisiä rajoja monella tapaa. Yksi paljon keskustelua herättänyt raja on perheen ja nuorisotyön välinen rajapinta, kun kyseessä on muun muassa kasvatuskysymykset. Haastatteluissa tarkasteltiin sitä, millä tavalla nuorisotyöntekijät ovat

työssään yhteydessä nuorisotalolla käyvien nuorten vanhempiin. Miten yhteys vanhempiin luodaan, entä luottamus? Mitkä asiat kuuluvat perheelle, ja mitkä ovat nuoren ja nuorisotyöntekijän välisiä asioita? Entä millä tavalla kasvatusta moniarvoistuu monikulttuurisessa nuorisotyössä? Kenen ehdoilla käydään keskusteluja ”oikeasta” ja ”väärästä” kasvatuksesta?

4.2.1. KENELLE KASVATUSVASTUU KUULUU?

Se kasvatustyö on enemmän mun mielestä siellä perheissä. (...) Se meidän työ perustuu siihen, että nuori tulee tänne vapaaehtoisesti. Et siinä voi olla sit se, että jos me ruvetaan tyrkyttämään ja liikaa, liian rankasti tekemään sitä valistusta, niin se kaikkoo se nuori, ei sen mikään pakko oo tulla tänne.

Ne tarvii kuitenkin jonkun luottoaikuisen, kelle voi kertoa...no ehkäisypillerit, kuukautiset, tyttö- ja poikaystävät, kaikki tämmöset asiat, mitkä ei vaan tunnu hyvältä kertoa äidille ja isille. Ja minun mielestä on asioita, joita niitten lasten ja nuorten pitäis saada kertoa sille jollekin aikuiselle, ilman sitä pelkoa, että se menee vanhempien korville. -- Mutta meidän strategiat, tavoitteet ja kaikki, ajaa meitä kyllä hyvin pitkälle siihen suuntaan, että -- kaikki tupakanpoltot ja päihdekokeilemiset, pitää heti ilmoittaa äidille ja isälle.

Yllä olevista nuorisotyöntekijöiden näkemyksistä käy ilmi, ettei perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ole nuorisotyössä selviö. Kasvatusta on monen nuorisotyöntekijän mielestä viime kädessä vanhemmilla, mutta tämä ei estä sitä, etteikö nuorisotyöntekijä voisi osallistua nuoren ”ohjaamiseen”. Kysymykset kasvatusta asettuvat vanhempien ja perheiden kanssa tehtävän yhteistyön kannalta sikäli mielenkiintoiseen valoon, että uuden lastensuojelulain seurauksena myös nuorisotyöntekijät ovat velvollisia ottamaan yhteyttä lastensuojeluviranomaisiin, mikäli nuorisotyöntekijät havaitsevat nuorisotoiminnassa nuoria, joiden perhe- tai elämäntilanne on huolestuttava. Siten uuden lakimuutoksen voisi tulkita tarkoittavan myös nuorisotyön lähentymistä kohti sosiaalityön pyrkimyksiä (Cederlöf 2007, 23), mikä monella tavalla näkyykin haastateltavien näkemyksissä ja visioissa. Monet nuorisotyöntekijät tuntuivat kuitenkin kaipaavan käytännön ohjeistusta sen suhteen, missä määrin perheiden kanssa tehtävän työn merkitystä halutaan kussakin kunnassa korostaa, ja mitä käytännön työkaluja sen tekemiseen on tarjolla.

Kun kyse on nuorisotyöstä monikulttuurisessa ympäristössä, kysymykset vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä nousevat väistämättä keskeisiksi. Silti monen nuorisotyöntekijän mielestä ajatus perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä tuntui vieraalta, vaikka sen paikka nuorisotyössä tunnustettiin tärkeäksi. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ei myöskään hallinnollisesti ja strategisesti ole aina itsestäänselvyys. Esimerkiksi Helsingin nuorisosiainkeskuksen monikulttuurisuusstrategiassa perheiden kanssa tehtävän yhteistyön merkitys tunnustetaan, mutta käytännön nuorisotoiminnassa se ei näytä olevan monikulttuurisen nuorisotyön keskeisiä prioriteetteja. Useimmissa tapauksissa vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö merkitsee sitä, että nuorisotyöntekijät käyvät kertomassa koulujen vanhempainilloissa nuorisotalon toiminnasta, ja vanhemmille lähetetään tiedotteita kotiin (useimmiten suomenkielisinä). Kuitenkin monen vastaus kysymykseen, tehdäänkö vanhempien kanssa yhteistyötä on lyhyt: ”*vasta sitten pakon edessä, kun ilmenee ongelmia*”. Nuorisotyöntekijöiden keskuudessa ei tunnu olevan jaettua yhteisymmärrystä siitä, mitkä asiat kuuluvat perheelle ja mitkä nuorelle itselleen. Kuuluuko vanhempien tietää nuorten vapaa-ajan vietosta nuorisotaloilla tai siitä, mitä nuoret kertovat elämästään nuorisotyöntekijöille?

Monessa haastattelussa korostuu ajatus siitä, että vanhempien kanssa tehtäisiin enemmän yhteistyötä, jos siihen olisi aikaa ja resursseja: ”*Perheen rooli on tärkeä ja meidän projektissa on nousut esille, miten se kannattaa se perhe ottaa vahvasti mukaan vaikka tehdäänkin nuorten kanssa työtä, koska ne tavat olla nuorten kanssa, tavat kasvattaa lapsia, on kulttuurisidonnaisia.*” Vastauksessa heijastuu ajatus siitä, että nuorisotyöntekijän ja nuoren välinen luottamussuhde lujittuu, jos vanhemmat

ovat tietoisia siitä, että nuorisotoimintaan osallistuminen on nuorelle hyväksi ja vahvistaa hänen itsetuntoaan ja sosiaalisia verkostojaan tai tarjoaa hänelle mielekästä vapaa-ajan toimintaa. Sitaatin nuorisotyöntekijä toisin sanoen korostaa, että on tärkeää, että muun muassa maahanmuuttajataustaisen nuoren elämästä Suomessa, suomalaisesta nuorisokulttuurista ja varttumisen pulmakohdista kertoo vanhemmille toinen aikuinen, eikä aina välttämättä nuori itse. On siis hyvä myös yrittää purkaa senkaltaista vanhemman ja nuoren välistä suhdetta, jossa nuori toimii vanhempien tulkkina suomalaisen yhteiskunnan suhteen (esim. Tiilikainen 2003). Tämänkaltaisen keskustelu vanhempien kanssa lujittaa myös suhdetta nuoren ja vanhemman välillä.

Perheiden kanssa tehtävän yhteistyön rinnalla toivottiin myös työrauhaa. Muun muassa erään nuorten tiedotuspisteen työntekijät toivoivat, että nuoret ”saisivat” itse hoitaa omia asioitaan ilman, että perhe on mukana tukemassa. Tässä tapauksessa työntekijät kokivat kiusalliseksi esimerkiksi sen, jos vanhemmat tulevat nuoren puolesta hakemaan kesätoita. Toisessa haastattelussa maahanmuuttajanuorten suosiman nuorisotalon työntekijät korostivat, että he ovat joutuneet monesti miettimään työssään sitä, miten tukea sellaista nuorta, joka tulee monilapsisesta perheestä. Millä tavalla tukea nuoren tunnetta siitä, että hän on myös yksilöllisesti arvokas?

Joissakin haastatteluissa korostui ajatus siitä, ettei perheiden kanssa tehtävä yhteistyö välttämättä rajoitu pelkästään nuorten etniseen taustaan vaan myös sosiaalisiin ja taloudellisiin tekijöihin. Näiden näkemysten mukaan nuorisotalon merkitystä olisi tarkasteltava myös alueellisesti: miten alueen ikärakenne rakentuu, entä väestön sosioekonominen tausta? Siten myös kantaväestöön kuuluvien nuorten kohdalla yhteistyö perheiden kanssa on tärkeää. Jotkut vähemmistötaustaiset työntekijät korostivat sitä, että monikulttuuristen kysymysten huomioiminen nuorisotoiminnassa on tuonut mukanaan sen myönteisen puolen, että vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön suhtaudutaan paneutuneemmin kuin aikaisemmin. Siten voisi ajatella, että kysymykset nuorten erilaisten taustojen huomioimisesta nuorisotoiminnassa rikkovat myös individualistista näkökulmaa nuorten kasvuun.

Osa haastatelluista totesi suoraan, ettei nuorisotyön tehtävä ole tehdä yhteistyötä perheiden kanssa: ”Siis jos mä mietin mun työtä täällä, ja mun pitäis ottaa jonkun maahanmuuttajanuoren vanhempiin yhteys, missä ihmeen välissä mä sitä tekisin.” Sama työntekijä totesi toisaalta, että hän on ollut yhteydessä vanhempiin niissä tilanteissa, kun vanhemmat tulevat nuoria vastaan monitoimikeskukseen diskoillan jälkeen. Hänen tehtävänä on toisin sanoen ”luovuttaa” varsinkin nuoremmat osallistujat vanhemmille. Nämä hetket mahdollistavat mutkattoman tavan tutustua nuorten vanhempiin. Monitoimikeskuksissa järjestetään toimintaa aikuisille, lapsille ja nuorille, mikä mahdollistaa mielekkäällä tavalla sen, että nuorisotoiminta on tuttua myös vanhemmille.

4.2.2. MONIARVOISTUVA KASVATUS

Monikulttuuristen kysymysten noustessa esiin rajat hämärtyvät myös sen suhteen, kenen ehdoilla kasvatusta tehdään, ja mitkä asiat on hyvä ilmoittaa kotiin – varsinkin jos nuorisotyöntekijät tietävät (tai arvioivat), minkälaisia seuraamuksia niistä voi olla. Joissakin haastatteluissa esitettiin huoli siitä, että pienilläkin väärinkäytöksillä voi olla joissakin perheissä suuret seuraukset. Joillakin nuorisotyöntekijöillä oli kokemuksia esimerkiksi siitä, että nuori oli tekemistensä seurauksena saanut porttikiellon kotiin. Keskeinen kysymys monikulttuurisissa kysymyksissä on myös se, miten viesti viedään perheeseen, ja keneen silloin ollaan yhteydessä. Perhekäsitys voi monikulttuurisen nuoren kohdalla olla laaja. Vanhemmat eivät välttämättä ole nuoren keskeiset kasvattajat perhepiirissä, vaan perheellä nuori saattaa viitata laajemmin sukulaisiin tai muihin tärkeisiin sosiaalisiin verkostoihin. Hyvin erityinen tilanne on yksin Suomeen muuttaneiden nuorten kohdalla. Varsinkin ne haastateltavat, joilla oli kokemusta toimimisesta eri kulttuuritaustaisten nuorten kanssa, korostivat, että jos nuorisotyöntekijä tuntee hyvin nuorisotalolla käyvät nuoret ja hänellä on heihin luottamukselliset suhteet, hän pystyy

myös arvioimaan, keneen perheen tai suvun jäsenen voi olla tarvittaessa yhteydessä.

Haastattelujen perusteella tuntuu siltä, ettei nuorisotoiminnassa useinkaan ole huomioitu sitä, että suomalainen nuorisotoiminta saattaa olla monessa perheessä outo ja vieras asia, eikä nuorten toisessa kotimaassa esimerkiksi ole totuttu vastaaviin organisoituihin vapaa-ajanviettopoihin. Nuorisotyöntekijä saatetaan samastaa viranomaistyöntekijään, joka ilmoittaa perheen ja nuoren asioista eteenpäin. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö tarkoittaa siten myös nuorisotyön sisällön ja merkityksen avaamista nuoren vanhemmille sekä perheiden erilaisten kasvatuskäytännöiden käsittelyä suhteessa nuorisotyön lähtökohtiin. Nuorisotyön tunnetuksi tekeminen maahanmuuttajataustaisissa perheissä onkin nuorisotyön avoimuuden kannalta keskeistä. Vanhempien luottamuksellinen suhde nuorisotyöntekijään on oleellinen asia myös eritaustaisten nuorten rekrytoimisessa nuorisotalon toimintaan. Lisäksi luottamus mahdollistaa rakentavien keskustelujen käymisen vanhempien ja nuorisotyöntekijän välillä.

Raja sen suhteen, mistä asioista tulee ilmoittaa kotiin ja mistä ei, on häilyvä ja vaihtelee kunnittain ja kuntien sisällä. Kaikki nuorisotyöntekijät eivät haluaisi esimerkiksi ilmoittaa tupakoinnista kotiin, toiset antavat nuorten tupakoida, toiset eivät, joissakin suhtaudutaan nollatoleranssilla alkoholin käyttöön, joissakin pidetään nuorten alkoholinkulutusta nuoruuteen kuuluvana asiana, kunhan se ei tapahdu nuorisotalossa... Yhteistyö vanhempien kanssa nostaa siis väistämättä esille kysymyksiä erilaisten arvomaailmojen kohtaamisesta. Nuorisotyössä voi olla tärkeää tukea nuoren yksilöllistä kasvamista aikuiseksi, kun taas perheessä vanhempien ja aikuisten kunnioittamista voidaan pitää arvokkaimpana. Arvomaailmojen erilaisuus koskettaa myös näkemystä tyttöjen aikuistumisesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Kuinka paljon autonomista tilaa vanhemmat ovat valmiita luovuttamaan tytöille, entä minkälaista eriytettyä toimintaa nuorisotalossa ollaan valmiita tarjoamaan, jotta tyttöjen osallistuminen olisi mahdollista? (Aiheesta lisää [luvussa 5.2.7.](#))

Yhteydet vanhempiin nostavat esille myös kysymyksen luottamuksellisen suhteen luomisesta nuoreen, nuorisotalon pääasialliseen asiakkaaseen. Miten voidaan luoda nuoreen luottamuksellinen suhde, jos työntekijä on samalla velvollinen kertomaan ”nuoren asioista” eteenpäin? Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys ja sisältö on tehtävä selväksi myös nuorisotalon asiakkaille. Kun nuorelle kerrotaan avoimesti, että nuorisotyöntekijällä on velvollisuus ilmoittaa perheelle tiettyjen yhteisesti organisaatiossa sovittujen reunaehtojen mukaisesti, silloin luodaan myös luottamuksellinen suhde nuoreen, eikä yhteistyötä perheen kanssa tehdä nuoren selän takana. Monessa haastattelussa nuorisotyöntekijät kokivat kuitenkin ammatillista epätoivoa nimenomaan nuoren ja työntekijän välisen suhteen rakentamisesta.

Yhdessä kunnassa vanhempiin pidettävä yhteydenpito oli tulkittu löyhästi. Päätös siitä, että vanhempiin otetaan kriittisessä tilanteessa yhteyttä, tehdään yhdessä nuoren kanssa:

Mutta eihän se vanhempien yhteydenpito tarkoita, et välittömästi aina kaikista asioista täytyy reagoida. Että esimerkiksi sekin, että riippuu tilanteesta ja perheestä, että onko niin että sanotaan nuorelle, et meil on tapana näistä asioista olla kotiin yhteydessä, mutta et sä voit nyt vaikka itse ensimmäiseksi yrittää kertoa tai mä voi tulla sun mukaan tai.

Eräässä toisessa nuorisotyöntekijöiden haastattelussa korostettiin, että vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö olisi parhaimmillaan nimenomaan ”sovittelutyötä” nuoren ja vanhemman välillä:

Semmosta sovittelutoimintaa nuoren ja aikuisen kanssa, et vanhemmat tietäis vähä minkälainen täällä on tää meidän nuorisokulttuuri ja mitä nuoret kohtaa. Ja sitten käytäis myös niin ku niitä, mitä niin ku nuorilta kussakin perheessä odotetaan. Ja sitten yhdessä mietittäis mahdollisia kompromisseja ja järkeviä niinkun ratkasuja, miten sitte pystyis sillä. Et nuori ei joudu niinku toimimaan jatkuvasti vasten tai ei joudu, mutta ei tule toimineeksi, ei tuu sellaista väärää, väärää signaalia, että vanhemmilta peittelemällä voi tehdä ihan mitä vaan.

4.2.3. VANHEMPIEN LUOTTAMUKSEN SAAVUTTAMINEN

Perheen kanssa tehtävä yhteistyö vaikuttaa osaltaan siihen, kuinka kotoisaksi nuorisotalo tunnetaan. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on myös mahdollisuus avata nuoriin ja kasvatukseen liittyviä asioita vanhemmille suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta, kuten edellisestä haastatteluesimerkistä käy ilmi. Muutamassa kunnassa nimenomaan nuorisopalveluiden vähemmistötaustaiset työntekijät ja heidän läsnäolonsa nuorisotaloissa ovat rakentaneet luottamusta myös vanhempiin. Tämä näkyy esimerkiksi eräässä kunnassa, jossa maahanmuuttajataustaiset vanhemmat antoivat luvan lapsilleen osallistua leireille helpommin, jos he tiesivät, että kunnan maahanmuuttajataustainen työntekijä on yksi leirin ohjaajista. Vähemmistötaustaisen työntekijän läsnäolo nuorisotalolla saatetaan tulkita myös merkiksi siitä, että nuorisotalo on erilaisille kulttuuritaustoille avoin.

Miten luottamusta ja yhteydenpitoa vanhempiin olisi sitten järkevää haastattelujen perusteella rakentaa? Monet onnistuneet käytännöt viittaavat siihen, että yhteistyö vanhempien kanssa on oltava arkista ja mutkatonta. Perinteisten vanhemmille lähetettävien tiedotteiden (useammilla kielillä) lisäksi nuorisotalolla olisi syytä pitää tapaamisia vanhempien kanssa siten, ettei niitä koeta kontrolloiviksi viranomaistapaamisiksi, joista monilla maahanmuuttajaperheillä on paljon kokemusta tai mielikuvia. Vanhempien rekrytoimiseen on hyvä uhrata aikaa ja vaivaa, sillä monet haastateltavat huomauttavat, että koulujen ja päiväkotien vanhempainiltojen rinnalla nuorisotalojen vanhempainillat jäävät kolmoseksi. Yksi hyväksi osoittautunut käytäntö onkin soluttautua koulujen vanhempainiltoihin kertomaan nuorisotalon toiminnasta. Myös kunnan alueelliset asukasyhdistykset ovat kanava, jonka kautta tietoa nuorisotalon toiminnasta on mahdollista saattaa eteenpäin. Monet kunnat ovat yhteydessä vanhempiin myös jäsen- tai klubikorttien avulla. Joissain kunnissa korteissa on tiedot vanhemmista, toisissa kunnissa huolehditaan siitä, että jokaisen vanhemman kanssa keskustellaan jäsenkorttihakemuksen yhteydessä. Nuorisotyöntekijät korostivatkin, että tiivis yhteistyö on hyvä tehdä selväksi myös nuorisotalolla käyvälle nuorelle. Vanhempien yhteystietojen saaminen ja lupa on tapa huolehtia nuoren turvallisuudesta.

Monikulttuurisessa nuorisotyössä on tarpeen mukaan kehitettävä uusia tiedotustapoja. Vanhemmille voi soittaa, pyytää käymään, kertoa nuorisotalon aukioloajoista ja toiminnasta vapaasti. Lisäksi on hyvä kertoa jäsenkortista ja säännöistä. Yksi tapa luoda vanhempiin pitkäkestoisempi suhde on järjestää esimerkiksi yhteistyössä yhdistysten kanssa perheleirejä ja ottaa vanhemmat mukaan vapaaehtoistoimintaan ja muuhun nuorisotalon toimintaan. Nuoret voivat esimerkiksi järjestää nuorisotalolla teatteriesityksen tietyistä teemista, jota vanhemmat tulevat katsomaan. Nuorille ja vanhemmille on tärkeää luoda toiminnallisuuden kautta yhteisiä keskustelumahdollisuuksia ja tukea siten myös monikulttuuristen perheiden kasvatustyötä.

Yksi onnistunut tapa luoda yhteys vanhempiin on muutamassa haastattelussa esille nostettu yhteistyö alueellisten maahanmuuttajayhdistysten kanssa. Nuorisotiloja on vuokrattu yhdistysten käyttöön, ja samalla nuorisotyöntekijät ovat tutustuneet nuorisotiloilla käyvien nuorten vanhempiin. Toiminnallinen yhteistyö yhdistysten kanssa on näissä tapauksissa ollut kiinni lähinnä yksittäisistä nuorisotyöntekijöistä. Eräässä kunnassa nuorisotoimen johto on kieltänyt sellaisen yhteistyön, jossa kunnan nuorisotyöntekijä osallistuisi yhdistyksen toimintaan, minkä alueelliset nuorisotyöntekijät ovat puolestaan kokeneet turhauttavaksi. Yhteistyö yhdistysten kanssa on muutenkin haastattelujen perusteella vähäistä. Tuntuu siltä, että monet nuorisotyöntekijät vierastavat toiminnallista yhteistyötä järjestöjen kanssa, eikä järjestöyhteistyötä koeta nuorisotoiminnan keskeiseksi osa-alueeksi. Yleisemmin järjestöyhteistyötä tuntuu vaivaavan se, että järjestöt saattavat kilpailla samoista resursseista – tai samoista nuorista – kunnallisen nuorisotyön kanssa, mikä hankaloittaa yhteistyötä.

On tärkeää, että nuorisotoiminnassa ollaan valmiita vuokraamaan tiloja järjestöjen ja yhdistysten käyttöön, mutta yhteistyö ei saisi kuitenkaan kaventua tarkoittamaan vain tällaista yhteistyötä. Fyysisen tilan jakaminen ei tarkoita vielä sitä, että yhdessäolo yhdistysten jäsenten ja nuorisotoiminnan välillä

olisi vuorovaikutuksellista. Yhdessä kunnassa samassa rakennuksessa nuorisotalon kanssa toimii monikulttuurinen yhdistys. Tämä on vaikuttanut siihen, että monet vanhemmat ovat samaan aikaan paikalla nuorten kanssa, mutta eri puolilla rakennusta. Jaettujen tilojen myönteisenä puolena on ollut se, että nuorisotalo on tuttu samassa tilassa käyvien nuorten vanhemmille, kielteisenä puolena puolestaan se, että nuoret saattavat kokea olevansa vanhempien valvovan katseen alaisina.

Hyviä käytäntöjä vanhempien ja nuorisotoiminnan yhteistyön lisäämisen kannalta ovat myös vanhempien rekrytoiminen nuorisotalon toimintaan. Joissakin nuorisotaloissa vanhempia on pyydetty vapaaehtoisiksi nuorisotaloille, jolloin on huolehdittu siitä, että myös maahanmuuttajataustaisten nuorten vanhemmat ovat olleet mukana. Yhdellä nuorisotalolla on järjestetty yhteistoimintaa vanhemmille ja nuorille, esimerkiksi äiti–tytär-kerhojen muodossa. Tärkeää on varmistua siitä, että tämänkaltaisen yhteistoiminta on myös nuorten näkökulmasta mielekästä. Aina asian laita ei ole näin yksinkertainen.

Kun haastatteluissa keskusteltiin kantaväestöön kuuluvien nuorten asenteellisuudesta, monet nuorisotyöntekijät kokivat, että nuorten kielteisiin asenteisiin on vaikeaa puuttua sen takia, että kotikasvatus muokkaa voimakkaasti nuorten asenteita. Haastatteluissa nousi toisin sanoen esille kysymys siitä, miten monikulttuurista nuorisotyötä tulisi tehdä myös kantaväestön perheiden kanssa. Näille perheille on olennaista muun muassa selvittää, mitä monikulttuurinen nuorisotyö tai antirasistinen toiminta tarkoittaa, ja miten nuorisotalolla huomioidaan se, että nuorten taustat ovat erilaisia.

4.3. Työyhteisöjen monikulttuurisuus

Eritaustaisten nuorten ja työntekijöiden yhteistyö nuorisotoiminnassa herättää pohtimaan, millä tavalla työyhteisön ja työntekijöiden erilaiset taustat on huomioitu sekä strategisesti että käytännön työssä. Millä tavalla on esimerkiksi huolehdittu siitä, että työntekijöiden tehtävät ja palkkaus on työyhteisössä kohdallaan? Kuka on monikulttuurisen nuorisotyön asiantuntija? Miten ohjaus vaikuttaa nuorisotalan avoimuuteen ja nuorten rekrytointiin? Entä millä tavalla koko organisaatiota on koulutettu monikulttuurisissa kysymyksissä? Eritaustaisten työntekijöiden asemaan vaikuttaa paljolti myös se, mikä asema monikulttuurisella nuorisotyöllä on sekä nuorisotoimessa että yleisemmin koko kunnan organisaatiossa. Onko kunnassa esimerkiksi strategiaa, joka huomioisi sen, miten monikulttuuriset kysymykset huomioidaan nuorisotoimessa ja onko tähän puolestaan varattu rahallisia resursseja?

4.3.1. VÄHEMMISTÖTAUSTAISET TYÖNTEKIJÄT

Työntekijöiden erilaiset taustat (ikä, sukupuoli, ”maahanmuuttajuus” jne.) vaikuttavat nuorisotyön olemukseen. Haastatteluista kymmenestä kunnasta osassa nuorisopalveluihin on palkattu vähemmistötaustaisia työntekijöitä nimenomaan siitä syystä, että nuorisotyön monikulttuuriset kysymykset tulisivat työssä paremmin huomioituiksi. Työntekijöiden erilaiset taustat herättävät kysymyksiä myös työyhteisön monikulttuurisesta luonteesta. Miten ohjaajan tausta vaikuttaa nuorisotalan avoimuuteen ja nuorten rekrytointiin? Miten työyhteisöä ja organisaatiota kehitetään erityisesti monikulttuurisesta näkökulmasta? Miten saada koulutusta monikulttuuristen kysymysten huomioimiseksi, vai voiko hyväksi työntekijäksi oppia ainoastaan käytännön kokemuksen kautta? Mikä merkitys strategisella työllä on organisaation kehityksessä?

Eräissä kunnassa nuorisotyöntekijän kielitaito asettui aikoinaan esteeksi sille, että hän olisi selvinnyt oppisopimukseen liittyvistä kuulusteluista ja tenteistä. Kunnassa priorisoiitiin maahanmuuttajataustaisen työntekijän palkkaamista ja tentteihin suhtauduttiin ”läpi sormien”.

Maahanmuuttajataustaiset työntekijät ovat joutuneet uransa alussa myös oman työyhteisönsä kiusaamisen ja rasmin kohteeksi. Kiusaaminen ilmeni muun muassa nimittelemällä työntekijää muiden kuullen ”tyhmäksi”, kutsumalla maahanmuuttajataustaisia lapsia solvaavilla ilmauksilla ja käyttämällä työntekijän työpöytää roskakorina.

Kun eri taustoista tulevat ihmiset tekevät töitä samassa työyhteisössä, on keskeistä, että työntekijät kokevat, että heitä kohdellaan työpaikallaan tasa-arvoisesti. Tämä tarkoittaa myös sitä, että erilaisista kasvatukseen liittyvistä arvoista puhutaan avoimesti ja eroavia mielipiteitä ja näkemyksiä kunnioitetaan. (Honkasalo & Souto 2007, 14.) Tasa-arvoinen kohtelu edellyttää myös positiivisen erityiskohtelun mahdollistamista, kuten yllä olevasta ensimmäisestä esimerkistä käy ilmi. Erityiskohtelu tarkoittaa nuorisotyössä esimerkiksi sitä, että monikulttuurisia kysymyksiä priorisoidaan organisaatiossa, ja työntekijöiden erilaisten taustojen edustettavuutta pidetään myös nuorten kannalta tärkeänä seikkana. Tiivistettynä positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa sitä, että työntekijöiden heikommat lähtökohdat (esimerkiksi kielitaito) kompensoidaan antamalla työntekijälle ylimääräistä tukea. Joissakin haastatteluisa tuetaan suoraan esimerkiksi ajatusta siitä, että osa nuorisotyöntekijöiden vakansseista kiintiöittäisiin maahanmuuttaja- ja vähemmistötaustaisille työntekijöille. Kuitenkin monikulttuurista nuorisotyötä kartoittavan kyselyn perusteella ainoastaan yhdeksässä kyselyyn vastanneista kunnista (n=226) on monikulttuuriseen nuorisotyöhön perehtynyt työntekijä (Harinen & Kivijärvi tulossa 2007).

Haastatteluisa korostuu vähemmistötaustaisten työntekijöiden merkitys käytännön työn kannalta. Maahanmuuttajataustaisella työntekijällä on keskeinen rooli erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten rekrytoimisen kannalta. Hän herättää sekä nuorten että vanhempien suuntaan luottamusta siitä, että nuorisotalolla pyritään avoimuuteen. Näiden työntekijöiden työtaakka saattaa kuitenkin olla raskas: työtä ja vapaa-aikaa on vaikea erottaa, sillä nuoret saattavat tulla vetämään heitä hihasta kaupungilla, ja vanhemmat pyytävät apua kasvatusasioissa. Tällainen suhde nuoriin on osa kaikkien nuorisotyöntekijöiden arkityötä. Vähemmistötaustaiset työntekijät kuormittuvat erityisesti, mikäli nuorisotoimen lähtökohtana on se, että nämä työntekijät ottavat kokonaisvastuun esimerkiksi maahanmuuttaja- ja romanitaustaisten nuorten väliin hyvin monimutkaisistakin asioista. Näin juuri maahanmuuttaja- ja romanitaustaisista työntekijöistä tulee nuorten ”luottohenkilöitä”, joilla voi olla erityisen suuri kasvatuksellinen ja vertaistuellinen vastuu, mikäli nuorten muut sosiaaliset verkostot ovat hauraat. Joillakin nuorisotaloilla monikulttuurisen työn koordinaattori tai maahanmuuttajataustainen työntekijä on soitettu heti paikalle, kun etnisten suhteiden välisiä jännitteitä ilmenee, koska nuorisotyöntekijät ovat kokeneet, etteivät monikulttuuriset asiat kosketa heitä. Vähemmistötaustaiset nuorisotyöntekijät saattavat myös toimia välittäjinä tai sovittelijoina koulukiusaamiseen liittyvissä tapauksissa. Jotkut näistä ohjaajista sanoivat suoraan, ettei työssä voi katsoa orjallisesti kelloa, vaan nuorten tukena on toimittava myös työaikojen ja nuorisotalon ovien ulkopuolella, jos tarve sitä vaatii.

Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että nuorisotyöhön ja sen vakiintuneisiin käytäntöihin saatetaan suhtautua ”omistavasti”, ja oikeita toimintamuotoja perustellaan suomalaisuudella. Haastateluisa ei esimerkiksi kriittisesti pohdittu sitä, miten nuorisotyön keinot perustuvat suomalaisen toimintakulttuuriin, eikä nuorisotyön lähtökohtia arvioitu monikulttuurisesta näkökulmasta. Haastattelujen perusteella ei näytä siltä, että nuorisotyössä oltaisiin kovin innokkaita tuomaan suomalaisen nuorisotyön kentälle uusia toimintamuotoja ja -keinoja esimerkiksi tutustumalla vaikkapa venäläiseen nuorisotoimintaan.

4.3.2. KULTTUURISENSITIIVINEN TYÖOTE JA SOVITTELU

Eritaustaisten henkilöiden työskenteleminen samassa työyhteisössä on avannut uudenlaisia näkökulmia ja ymmärtämystä kulttuurisensitiivisille asioille ja erilaisille kasvatuserinteille. Yhdessä

kunnassa ehdotetaan, että kaikilla nuorisotaloilla pitäisi olla sellainen työntekijäpari, josta toinen kuuluu johonkin etniseen vähemmistöön. Toisessa kunnassa todetaan, että hyvä monikulttuurisen nuorisotyön ohjaaja on se, jolla on itsellään monikulttuurinen tausta. Kolmannessa kunnassa tuodaan esille, kuinka eritaustaisten ihmisten läsnäolo nuorisotalolla mahdollistaa sen, että tuttuja käytäntöjä voi arjessa jatkuvasti myös kyseenalaistaa, miettiä ”toisin” ja kysyä spontaanisti neuvoa, miten tietystä tilanteesta tulisi toimia. Esimerkiksi eräässä kunnassa diskoillan yhteydessä romanitaustaisia poikia vaadittiin muiden nuorten tavoin jättämään ulkotakki vaatesäilytykseen. Paikalla ollut romanitaustainen työntekijä selvitti muille työntekijöille, että ulkotakin riisuminen sisätiloihin tultaessa on romanikulttuurin vastaista silloin kun vanhempia mieshenkilöitä on samassa tilassa, ja eripuraa synnyttänyt tilanne ratkesi. Monikulttuurinen tausta toisin sanoen saattaa auttaa ymmärtämään erilaisuutta ja tuntemaan sen ilmiön ja kulttuurin, josta kussakin tilanteesta on kyse. Jotkut haastatelluista monikulttuurisista työntekijöistä korostivat myös, että kun on itse kokenut vääryyttä, ymmärtää nuoria, joilla on rankka tausta ja vaikeita kokemuksia elämässä.

Yhtenä esimerkkinä monikulttuurisen osaamisen hyödyntämisestä on Helsingissä toimiva kulttuuritulkkimalli. Sen keskeisenä ideana on nuorisotyön kehittäminen erityisesti maahanmuuttajataustaisten ja romanitaustaisten työntekijöiden avulla. Kulttuuritulkki-idea sisältää ajatuksen siitä, että nuoriin ja nuorten kasvatukseen liittyviä ilmiöitä, tilanteita ja konflikteja ratkotaan selvittämällä niihin liittyviä kulttuurisia tekijöitä. Joissakin tilanteissa kulttuuritulkkitiedotavat oman kulttuurinsa toimintatavoista muille työntekijöille ja nuorille tai selittävät suomalaisen kulttuurin ilmenemismuotoja vähemmistötaustaisille vanhemmille. Kulttuuritulkkimallin taustalla on ajatus sekä nuorisotyön organisatorisesta kehittämisestä että mahdollisuudesta luoda ammatillisen kehittymisen väyliä erityisesti vähemmistötaustaisille työntekijöille. Kulttuuritulkki-idean taustalla on toisin sanoen työntekijöiden jatkuva kouluttaminen, mutta myös sellaisen erityisosaamisen korostaminen, jota ei voi ”sellaisenaan” siirtää (esim. maahanmuutto, uuteen yhteiskuntaan kiinnittymisen jännitteet), vaan jakaa muille. Onnistuessaan kulttuuritulkkimalli luo osaamisen suhteen joustavuutta sekä organisaation sisällä että toimipaikkojen välillä. Kulttuuritulkkit voivat esimerkiksi tarvittaessa kiertää nuorisotalolta toiselle jakaen tietotaitoa nuorten välisistä vuorovaikutustilanteista, yhteisön kouluttamisesta tai vanhempien integroimisesta osaksi nuorisotoimintaa. Sovellettaessa kulttuuritulkki-idea käytäntöön tulisi olla varovainen siinä, ettei kaikkia maahanmuuttajataustaisten tai romaninuorten keskinäisiä tai heidän ja kantaväestön nuorten välillä käytyjä konflikteja palauteta kulttuurieroista johtuviksi jännitteiksi, joiden ratkaisu on kulttuuritietoudesta kiinni. Kyse voi olla myös sellaisista sosiaalisista erimielisyyksistä, jotka eivät millään yksinkertaisella tavalla liity ainoastaan kulttuurieroihin.

Valtaosa haastateltavista korosti, että jos heillä olisi kaikki valta kunnan organisaatiossa ja rajattomasti resursseja käytössään, he palkkaisivat oitis työntekijöiden joukkoon nimenomaan maahanmuuttajataustaisia tai muihin etnisiin vähemmistöihin kuuluvia työntekijöitä tai muuttaisivat kunnassa olevat vähemmistötaustaisten työntekijöiden määräaikaiset työsuhteet pysyviksi. Nuorisotyöntekijöiden vaatimus monikulttuuristen työntekijöiden aseman parantamisesta on aiheellinen. Monet niistä työntekijöistä, jotka on palkattu huolehtimaan nimenomaan nuorisopalveluiden monikulttuurisista kysymyksistä, työskentelevät epämääräisissä työsuhteissa tai ovat koulutukseen tai vaativiin tehtäviin nähden alipalkkattuja. Aineistossa ei ole tavatonta, että työntekijä, jonka vastuulla on monikulttuurisen työn toteuttaminen käytännön toiminnoissa, hoitaa myös työn hallinnollisen puolen, eli kouluttaa muuta henkilöstöä monikulttuurisissa kysymyksissä, osallistuu hallinnointitehtäviin ja hoitaa sekä strategisia että organisaation kehittämiseen liittyviä tehtäviä. Haastatelluista käy ilmi, että monikulttuurisen työn koordinaattorien tai asialle vihkiytyneiden työntekijöiden työtaakka on iso ja että he tekevät töitä monesti yksin ilman selkeää työnohjausta. He huolehtivat esimerkiksi henkilökohtaisesti siitä, että maahanmuuttajanuoret todella ”saavat” tai uskaltavat osallistua nuorisopalveluiden järjestämään toimintaan. Yhdessä kunnassa työntekijä kertoi pitävänsä tarkoin kiinni siitä, että nuorten kesäleireillä maahanmuuttajille kiintiöidyistä paikoista pidetään todella huolta.

Kunnissa vähemmistötaustaisia työntekijöitä on palkattu lähinnä työllistämistuen, oppisopimuksen tai projektirahoituksen kautta. Ainoastaan muutamassa kunnassa monikulttuurisen koordinaattorin tehtävä on vakinaistettu. Monikulttuuristen työntekijöiden toimenkuvaa vaivaa monesti huoli työn loppumisesta, ja siksi paineet ”tuloksista” ovat monen kohdalla työskentelemistä vaikeuttava seikka. Vaikka monikulttuurisen työn tarpeellisuutta on jatkuvasti perusteltava sekä hallinnon että kentällä toimivien ihmisten parissa, työhön ja työyhteisöön liittyvää kielteistä kritiikkiä monikaan ei uskalla tuoda esille työn menettämisen pelossa.

4.3.3. KOULUTUS JA ORGANISAATION KEHITTÄMINEN OSANA MONIKULTTUURISTA TYÖYHTEISÖÄ

Monikulttuuristen asioiden hoitamiseen kuuluu koko organisaation kehittäminen ja koulutus. Kymmenestä tutkimuskunnasta ainoastaan neljässä on monikulttuurisuusstrategia. Näistä kaksi keskittyy lähinnä nuorisopalveluiden kansainvälisiin asioihin, jotka käsittelevät esimerkiksi kansainvälistä nuorisovaihtoa, kansainvälisiä leirikouluja ja ystävyysvaihtoa. Strateginen työ ei Suomen kunnissa ole monikulttuuristen asioiden kohdalla korkealle priorisoitu. Kyselyn avoimissa vastauksissa vastaajat perustelevat strategian puuttumista sillä, että kunnassa ei ole maahanmuuttajataustaisia nuoria tai ainoastaan vähän, tai että maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat ”sopeutuneet” täysin suomalaiseen yhteiskuntaan (Harinen & Kivijärvi tulossa 2007). Mielenkiintoista tässä kohden on se, että monikulttuurisuusstrategian katsotaan harvoin koskettavan Suomessa asuvia vanhoja kansallisia vähemmistöjä saatika kantaväestöön kuuluvia.

Siellä, missä strategia on tehty, työn myönteisenä puolena on se, että sen yhteydessä on järjestetty eri tahojen kuulemistilaisuuksia (esim. järjestöt, nuoret, viranomaiset), joissa on esitetty näkemyksiä siitä, miten monikulttuuriset kysymykset tulisi kussakin kunnassa järjestää. Nuorilta on tiedusteltu suoraan, minkälaista toimintaa he toivoisivat kunnan järjestävän. Strategisen työn yhteydessä on myös saatettu tehdä kartoitus siitä, kuinka suuri osa nuorisopalveluiden käyttäjistä on maahanmuuttajataustaisia, ja kuinka paljon nuorisopalveluiden minimissään tulisi tavoittaa maahanmuuttajataustaisia nuoria sekä miten tämä voitaisiin käytännössä toteuttaa nuorten kannalta mielekkäästi. Helsingissä nuorisotalojen kävijät on tilastoitu nimenomaan strategiatyön yhteydessä. Tilastoinnin mielekkyyteen suhtaudutaan kuitenkin vaihtelevasti kunnasta riippuen. Myönteisenä puolena mainitaan se, että tilastoinnin avulla voidaan selkeästi osoittaa, tavoittaako nuorisotalon toiminta esimerkiksi alueella asuvia monikulttuurisia nuoria vai ei. Se, miten tilastointi suoritetaan arjen toiminnoissa herättää paljon kysymyksiä. Monen haastatellun mielestä tilastointi jakaa ihmisiä eri kategorioihin, kun nuorisotyöntekijät joutuvat tiedustelemaan nuorten taustoja tilastoinnin yhteydessä. Toiset kritisoivat, että tilastoinnissa ei käy välttämättä ilmi, millä kriteereillä nuoria kategorisoidaan (äidinkieli, etninen tausta, kansalaisuus jne.). Joidenkin mielestä kävijöiden merkitseminen on hankalaa nopeasti vaihtuvissa tilanteissa. Haastattelujen pohjalta näyttääkin siltä, että tilastoinnin merkitystä on jatkossa mietittävä tarkoin, varsinkin kun kentän kokemukset usein ovat ristiriidassa hallinnon näkemysten kanssa. Se lienee selvää, ettei tilastointi yksinään riitä mittaamaan monikulttuurisen työn onnistumista.

Ihanteellisissa tilanteissa monikulttuurisia strategioita on hyödynnetty tai aiotaan hyödyntää organisaation kouluttamisessa (tutkimusta tehtäessä näin oli laita ainoastaan kahdessa kunnassa). Organisaatioissa on toisin sanoen huolehdittu siitä, että myös ne työntekijät, jotka eivät työssään kohtaa monikulttuurisia nuoria, tuntevat nuorisopalveluiden monikulttuurisen strategian. Muissa kunnissa yksittäisiä monikulttuurisia kysymyksiä käsitteleviä koulutustilaisuuksia on saatettu järjestää silloin tällöin, vaikkei varsinaista strategiaa ole ollut olemassa. Koulutus on sisältänyt lähinnä oppitunteja väestörakenteesta, vähemmistöryhmien taustoista, kulttuurisista tavoista, kun monet olisivat

työssään kaivanneet konkreettisia työkaluja arjessa toimimiseen. Vahva strateginen työ näyttäisi siis edellyttävän, että työhön sisältyy sekä monikulttuuristen kysymysten ja tarpeiden kartoittaminen sekä organisaation kehittäminen ja työntekijöiden järjestelmällinen koulutus. Koulutus on jossain tapauksissa toiminut myös vertaisoppimisena, jolloin nuorisotoimessa on esimerkiksi hyödynnetty järjestö- ja viranomaistuntemusta monikulttuurisissa kysymyksissä.

Strategisen työn kannalta on mielenkiintoista, että tällaisessa kehittämistoiminnassa on harvoin käsitelty esimerkiksi ihmisoikeuskysymyksiä tai sitä, mihin tahoihin nuorisotyöntekijät voivat olla yhteydessä syrjintätapausten yhteydessä, ja miten niitä tulisi työyhteisössä käsitellä. Vaikuttaa siltä, että nuorisotyössä ei ole paneuduttu kehittämään välineitä, joiden avulla voitaisiin edistää tasa-arvo-kysymyksiä nimenomaan monikulttuurisissa yhteyksissä. Strategioissa ei myöskään kovin perusteellisesti käsitellä nuorten kokemaa rasismia ja syrjintää tai sitä, miten nuorisotoiminnassa nuoria voisi tukea ottamaan yhteyttä esimerkiksi vähemmistövaltuutettuun tällaisten tapausten yhteydessä. Nuoret ottavat tällä hetkellä harvoin yhteyttä vähemmistövaltuutetun toimistoon.

Kentän työntekijät kokivatkin usein, että he ovat monikulttuuristen kysymysten kanssa yksin. Esimerkiksi yhdessä kunnassa nuorisoryhmien välienselvittely kasvoi nuorisotalolla nopeasti siihen pisteeseen, että paikalle oli kutsuttava poliisi. Poliisi ei ollut tilanteesta huolestunut, ja nuorisotyöntekijät joutuivat vakuuttelemaan, että tilanne oli uhkaava. Yksi talon naispuolisista nuorisotyöntekijöistä tukki ovensuun ja näki, kuinka nuorta pahoinpideltiin nuorisotalon pihalla. Myöhemmin, lukuisten keskustelujen jälkeen, alueen poliisi saatiin yhteistyöhön nuorisotalan työntekijöiden kanssa, mutta nuorisotoimen johto ei edelleenkään ole tietoinen alueen ongelmista.

Tiivistetysti voisi todeta, että haastattelujen perusteella monikulttuurisuus herättää pohtimaan työyhteisön kannalta seuraavia seikkoja:

- 1) **Monikulttuurisen nuorisotyön työtehtävät ja toimenkuvat.** Millä tavalla työtehtävät koskettavat koko työyhteisöä? Miten huolehditaan siitä, ettei kenenkään tarvitse puurtaa yksin monikulttuuristen kysymysten parissa?
- 2) **Vähemmistötaustaisten työntekijöiden asema työyhteisössä.** Millä tavalla yhdenvertaisuuslakia ja positiivisen erityiskohtelun mahdollisuutta tulkitaan rekrytoitaessa uusia työntekijöitä? Haastattelujen perusteella on selvää, että monessa kunnassa kentän viestit vähemmistötaustaisen työntekijän palkkaamisen tarpeellisuudesta eivät mene hallinnon tasolla perille, varsinkin jos kantavana ajatuksena on, ettei vähemmistötaustaisia työntekijöitä tarvita siitä syystä, ettei nuorisotoiminnan asiakaskuntaa koeta kulttuurisesti ”tarpeeksi” heterogeeniseksi.
- 3) **Organisaation kouluttaminen, kehittäminen ja johtaminen.** Monikulttuuriset kysymykset koskettavat koko organisaatiota. Johdon tehtävänä on huolehtia siitä, että kaikki työntekijät ovat koulutettuja ja tietoisia omista velvollisuuksistaan. Vähemmistötaustaisten työntekijöiden kohdalla tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että johdon on huolehdittava siitä, ettei yksittäiset työntekijät ole velvollisuudentunteesta ja tarpeesta olla ”hyvä työntekijä” ylikuormitettuja ja että palkka vastaa työn vaativuutta.
- 4) **Strateginen työ.** Strateginen työ on viesti koko organisaatiolle siitä, että nuorisotoimessa tunnustetaan monikulttuurisen työn merkittävyys ja tärkeys. Strategian tarpeellisuus ei siten ole kiinni kunnan väestörakenteesta. Monikulttuuriset kysymykset on huomioitava myös kantaväestöön kuuluvien nuorten ja työntekijöiden kohdalla. Strategioissa on syytä ottaa kantaa monikulttuuristumisen ohella myös tasa-arvo- ja ihmisoikeuskysymyksiin sekä rasismiin ja syrjinnän vastustamiseen.
- 5) **Tasa-arvoinen työyhteisö.** Koko työyhteisön varmistuminen siitä, että kaikki työntekijät ovat yhtä arvokkaita (esimerkiksi kysymykset työtehtävistä ja palkkauksesta). Keskeistä on myös se, miten työyhteisöön rekrytoidaan vapaaehtoisia ja millä tavoin heitä perehdytetään työhön ja heistä pidetään työyhteisössä huolta. Hyödynnetäänkö esimerkiksi monikulttuurisia yhdistyksiä mahdollisena vapaaehtoisten rekrytointikanavana?

5. AVOIMUUS NUORISOTYÖSSÄ

5.1. Monikulttuurisuus haastaa nuorisotyön avoimuutta: lait ja säädökset törmäävät käytäntöihin

Jos normaaliusperiaate tarkoittaa sitä, ettei uskalleta katsoa nuoren ja hänen kulttuuritaustansa erityispiirteitä, rajaa se myös toiminnan tuloksellisuutta.

Erityiskohtelun puolelle ei voida joustaa, oikeudenmukaisuuden nimissä. Muuten tulee nuorilta noottia ”miks noi saa olla ja me ei saada?”

Nämä kaksi toisistaan poikkeavaa kannanottoa nuorten yhdenvertaisesta kohtelusta heijastavat ääripäinä haastattelujen suurta kirjoa ja asian kiistanalaista luonnetta. Viranomaiset on nostettu suomalaisen maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikan kehittäjinä erityisen keskeiseen asemaan. Lainsäädännölliset uudistukset edellyttävät viranomaisilta merkittävää roolia kotouttamisessa, mutta myös laajemmin sitoutumista syrjimättömyyteen ja aktiiviseen yhdenvertaisuuden edistämiseen. Monietnisen viranomastyön näkökulmasta vuonna 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki (2.1.2004/21) on keskeinen työkalu. Laki velvoittaa kaikkia valtion ja kuntien viranomaisia laatimaan yhdenvertaisuussuunnitelman muun muassa etnisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi omassa työyhteisössään. Yhdenvertaisuuslain ja laajemminkin suomalaisen monikulttuurisuuspolitiikan taustalla on pyrkimys kulttuurisen monimuotoisuuden aiempaa sensitiivisempään huomioimiseen. Tästä näkökulmasta katsottuna etnisen yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää eriyttäviä tukitoimia heikommissa asemassa oleville. (Salmenkangas 2005; Pitkänen 2007, 309–315.) Yksi mahdollinen toimintamalli on niin sanottu positiivinen erityiskohtelu, jonka tarkoituksena on parantaa epäedullisessa asemassa olevien henkilöiden asemaa. Suomalaisessa keskustelussa sukupuolikiintiöt ovat tuttu puheenaihe, jossa positiivista erityiskohtelua sovelletaan jo varsin arkisena käytäntönä. Sen sijaan kysymys etnisiin vähemmistöihin kuuluvien erityiskohtelusta herättää epävarmuutta, pelkoa ja vieroksuntaa, mikä näkyy hyvin luvun alussa olevassa sitaatissa. Etnisten suhteiden kohdalla yhdenvertaisuuden edistämisen yleisluontoiset johtoajatukset törmäävät arjen tilanteissa monenlaisiin asenteellisiin ja toiminnallisiin ongelmiin. Etnisiin eroihin perustuva syrjintä on vaikeaa määritellä (välitön, välillinen, rakenteellinen). Vielä haasteellisempaa sitä on tunnistaa ja tunnustaa arkisissa toimissa, koska kyse on usein tutuiksi käyneistä käytännöistä. Pirkko Pitkäsen (2007, 316) tutkimuksen perusteella positiivista erityiskohtelua kannatti ainoastaan 2–5 prosenttia tutkimukseen vastanneista viranomaisista.

Näyttää siltä, että nuorisotyön kentällä tunnetaan sangen huonosti uuden lainsäädännön tuomat velvoitteet työyhteisöille, eikä niistä tunnuta olevan erityisen kiinnostuneita. Kärjistäen voisi sanoa, että kunnallisen nuorisotyön käytännön lähtökohdat – monien muiden professioiden tapaan – laa- haavat lainsäädännön perässä. Nostamme tässä esiin kaksi solmukohtaa, jotka aineistomme perusteella näyttävät kangistavan yhdenvertaisuuden ja siihen sisältyvän aktiivisen syrjimättömyyden tehokasta jalkauttamista nuorisotyön käytäntöihin. Molemmat solmukohdat heijastelevat suomalaisen hyvinvointivaltion ideologiaa, jonka mukaan kaikille täytyy taata tasa-arvoiset lähtökohdat esimerkiksi osallistua nuorisotyön julkisiin palveluihin.

Ensimmäinen solmukohta on *oletus nuorten yksilöllisten mahdollisuuksien tasa-arvoisuudesta*. Moni haastateltava piti kaikille samanlaista kohtelua nuorisotyön avoimuuden keskeisimpänä periaatteena, ehkä hiukan kehäpäätelmän tapaan: nuorisotyö on lähtökohdiltaan kaikille samalla tavoin avointa ja sellaisena tasa-arvoista, koska se tarjoaa nuorisotyön palveluita kaikille nuorille. Tutkimuskunnat jakautuvat mielenkiintoisesti avoimuuden julkilausuttujen sisältöjen suhteen. Kunnista suurimmassa

osassa avoimuus on ymmärretty *lähtökohtien tasa-arvon näkökulmasta*. Näissä kunnissa pyrkimyksenä on tarjota palveluita tasavertaisesti mahdollisimman laajalle nuorten joukolla: ”toiminta on kaikille nuorille avointa”. Taustalla on paitsi arvolähtökohta nuorten samanlaisen kohtelun suhteen, myös tavoite (ei vähiten taloudellinen) saada mahdollisimman suuri nuorten joukko osaksi nuorisotyön palveluita, mikä vapaa-ajan palvelujen kasvavan tarjonnan maailmassa nousee uudenlaiseksi kilpailuhaasteeksi. Avoimuus näissä kunnissa perustuu ensinnäkin ajatukseen, että nuorisotyön henkilöstön ei tarvitse ottaa kantaa siihen, onko nuorilla tasavertaiset mahdollisuudet osallistumiseen vai ei, ja toiseksi oletukseen, että nuoret pitävät samoja asioita tavoiteltavina tai ovat tarpeiltaan suhteellisen samankaltaisia. Sitä, että joissakin kunnissa tai joillakin alueilla maahanmuuttajanuoret tai tietyt etniset vähemmistöt eivät osallistu nuorisotalotoimintaan, perusteltiin heidän kulttuuritaustoillaan tai kotikasvatuksellaan (erityisesti tytöt), ja päätöstä pidettiin ”heidän omana asianaan”, johon nuorisotyöntekijällä ei ole mandaattia puuttua. Tällainen selitys vesittää tarpeen pohtia sitä, millä tavoin avoimeksi kutsuttua toimintaa tulisi joko yksittäisen nuorisotalon henkilökunnan tai nuorisotoimen koko henkilöstön kesken arvioida.

Myös *nuorisotyön luonne vapaaehtoisuuteen perustuvana vapaa-ajan toimintana* vaikutti osaltaan siihen, että avoimuuden perusteellinen arviointi käsitettiin vain marginaaliseksi osaksi nuorisotyöntekijöiden päivittäistä työtä. Koska osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ei ole mielekästä pyrkiä pakonomaisesti rekrytoimaan nuoria mukaan toimintaan. Monet haastateltavat kertoivat nuorisoryhmien olevan monikulttuurisia ja etniset ryhmäjaot monilta osin murtuneet, millä *nuorisotyöntekijät perustelivat avoimuuden toteutumista ”omaehtoisesti”*, ilman nuorisotyöntekijöiden ylimääräistä satsausta. Lopulta yleinen yhteiskunnallinen keskustelu erityisesti nuoren sukupolven yksilöllisyydestä näyttää hyvin tavoittaneen myös nuorisotyön kentän. Haastattelussa *nuoria pyrittiin lähestymään nimenomaan yksilöinä ja varottiin ryhmäjäsenyyksien liiallista esille nostoa tai minkäänlaista nuorten luokittelua* – perustuivatpa luokittelut etnisiin tai nuorisokulttuurisiin jakoihin.

Keskeinen kysymys on, jäävätkö nuorten vapaa-aikaa jäsentävät ryhmäjännitteet (osin etniset, osin etnisistä jaoista riippumattomat) sivurooliin nuorisotyöntekijöiden perustyössä, jos nuorten yksilöllisyys otetaan annettuna nuorisotyön lähtökohtana ja arvona. Ryhmäsuhteiden vähäinen korostuminen haastattelussa saattaa kertoa paitsi nuorisotyön lähtökohdista, myös välineiden puutteesta. Haastatteluista heijastui tietynlainen keinottomuus nuorten ryhmien keskinäisen dialogin edistämisen suhteen, vaikka se monissa haastattelussa nuorisotyön ilmapiiriä ja tavoitettavuutta koskevaksi seikaksi nostettiin. Nuorisotyön koulutusta tai muita yhteisiä satsauksia, joissa paneuduttaisiin kunnolla nuorten ryhmäsuhteiden ja ryhmätarpeiden tukemiseen, ei haastattelujen mukaan liiemmästi ole saatavilla.

Tavoitettavuuden parantamisen käytännön ratkaisuihin ja sisäänpääsyyn liittyviin ehtoihin palataan tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Todettakoon tässä vaiheessa yksi monikulttuurisille nuorille suunnatun kyselyn keskeinen tulos, jonka mukaan monet maahanmuuttajataustaiset nuoret jättävät tulemasta nuorisotaloille toisten nuorten ja ohjaajien ennakkoluulojen vuoksi. Vanhempien vieroksuva suhtautuminen nuorisotyöhön ei kyselyn mukaan estänyt nuorten osallistumista samassa mitassa kuin nuorten ja vapaa-ajan tarjonnasta vastaavien aikuisten asenteet. Tämä tulos on ristiriidassa haastateltujen nuorisotyöntekijöiden näkemysten kanssa. Haastateltavat hämmästelivät tulosta, kun toimme sen keskusteluissamme esiin ja epäilivät sen totuudenmukaisuutta todeten, että nuorilla on tapana liioitella syrjintä- tai rasismikokemuksiaan. Rasisminvastaiseen työeetokseen ja sen vaatimukseen palataan tarkemmin [luvussa 5.4](#).

Tutkimuskunnat eroavat toisistaan sen mukaan, millä tavoin avoimuus kuntien virallisissa dokumenteissa määrittyy. Joissakin kunnissa kohdennettu työ on kunnan nuorisotyön julkilausuttu lähtökohta, toisissa kunnissa lähdetään liikkeelle pikemminkin mahdollisimman heterogeenisen nuorisojoukon tavoittamisesta. Ne kunnat, jotka ovat nostavat kohdentamisen lähtökohdakseen (joko julkilausutusti tai käytännön tasolla), lähtevät siitä näkökulmasta, että kunnallisen nuorisotyön

tulisi tarjota palvelujaan erityisesti niille nuorille, joilla ei ole resursseja osallistua muuhun vapaa-ajan harrastustoimintaan. Joissakin haastattelussa kohteen rajausta oli resurssikysymys (taloudelliset reunaehdot toiminnalle), toisissa se määriteltiin arvolähtökohdaksi, mikä heijastelee ainakin vähittäistä siirtymää kohti positiivisen erityiskohtelun hyväksymistä osaksi toiminnan periaatteita. Lähtökohtien tasa-arvo on harvoin riittävä avoimuuden kriteeri, koska mahdollisuudet ovat eriarvoisesti jakautuneet. Tulisikin arvioida, miten eri tavoin muotoillut nuorisotyön periaatteet kohtaavat käytännön ja työntekijöiden asenteet: huomioivatko kohdentamista korostavien kuntien käytännöt tosiasiallisesti enemmän vähemmistöjen ryhmä- ja yksilöllisiä tarpeita kuin ne kunnat, joissa avoimuus nähdään ”palveluja kaikille” -näkökulmasta?

Toinen yhdenvertaisuuden solmukohta koskettaa nuorisotyöntekijöiden vastuuta. Tutkimuksemme perusteella *positiivisen erityiskohtelun vieroksunta palautuu usein nuorisotyöntekijöiden pelkoihin*. Pelolla viittaamme tässä erityisesti niihin oletuksiin ja kokemuksiin, joita haastatelluilla on nuorten oikeudenmukaisuuden vaatimuksista. Näyttää siltä, että nuorisotyön arjessa oikeudenmukaisuuden ja sen ehtojen määrittely toteutuu paljolti nuorten ehdoilla, ja ohjaajat vetäytyvät vastuusta korostaen nuorten kuulemisen tärkeyttä. Väheksymättä nuorisolain pykälä 8:n mukaista nuorten kuulemisen merkitystä tuntuu lyhytnäköiseltä ratkaisulta kaataa kysymys oikeudenmukaisen kohtelun määrittelystä ja sen toteuttamisesta nuorisotyön arjessa nuorten harteille. Kyse on tärkeästä yhdessä keskusteltavasta ja linjattavasta asiasta, johon nuorisotyöntekijän tulisi hakea keskustelukumppania, tukea ja linjauksia niin hallinnon ja johdon suunnalta kuin nuorilta itseltään.

Haastateltavat tuntuivat kiertävän vastuuta oikeudenmukaisen kohtelun määrittelystä. Syitä mainittiin monia: nuorten todettiin olevan erityisen hanakoita oikeudenmukaisuuden vartijoita ja vaativan samanlaista kohtelua kaikille. Nuorisotyöntekijöiden puheesta heijastui pelko leimautumisesta ”tiettyjen ryhmien paapojiksi”, jos positiivista erityiskohtelua sovelletaan nuorisotyön arjessa. Kuten eräs nuorisotyöntekijä asian muotoilee: *”Paapomisen pelko istuu nuorisotyössä lujassa ja se voi omalta osaltaan hankaloittaa eriytetyn toiminnan lähtökohtien oikeuttamista”*. Monet haastatellut pitivät maassa maan tavalla -lähtökohtaa parhaimpana tapana ajaa yhteisesti kaikkien etua. Esimerkiksi romanipojan ei anneta mennä diskoon takki päällä, koska takki on aina jätettävä naukaan nuorisotalon sääntöjen mukaisesti ja myös turvallisuuden takaamiseksi. Romanikulttuurissa takin riisuminen ei ole nuorisotalon kaltaisessa tilassa luvallista (etenkin jos vanhempia mieshenkilöitä on samassa tilassa läsnä). Oikeudenmukaisuuden määrittelyssä vaakakuppiin sijoittuivat yhtäältä romanikulttuurin tapojen kunnioittaminen, toisaalta nuorisotyöntekijän kokemat nuorten samanlaisen kohtelun vaatimukset. Kyse on paitsi peloista, myös asioiden arkipäiväisyydestä: ruoka-aineiden kohdalla erityiskohtelu on monella nuorisotalolla arkinen käytäntö (mm. sianlihan käyttö), eikä se nuorisotyöntekijöiden mukaan vavisuttanut heidän mainettaan nuorten piirissä. Kuten edellä oleva romanesimerkki ilmentää, kysymys ”lapsen/nuoren edusta”, johon moni haastateltu perusti oikeudenmukaisuuden lähtökohtiaan, ei ole mutkaton moniarvoisessa ja -etnisessä työyhteisössä, jossa kulttuuriset tavat ja normit risteilevät samassa tilassa (ks. Hautaniemi 2004).

Etujen, oikeuksien ja tarpeiden määrittely vaatii linjakeskustelua. Tällaisessa keskustelussa voitaisiin arvioida, miten yhdenvertaisuutta nuorisotyön kentällä on mahdollista kehittää, mitä tekijöitä nuorisotyön henkilökunta (hallinnosta kentälle) ja nuoret itse pitävät yhdenvertaisuuden esteinä nykypäivän nuorisotyössä, sekä voisiko positiivisella erityiskohtelulla korjata joitain tunnistettuja yhdenvertaisuuden ongelmatilanteita – olipa kyseessä avoimen nuorisotalon tai kohdennetun nuorisotyön projektin kaltaiset toimintaympäristöt, jotka asettavat hyvin erilaiset haasteensa yhdenvertaisuuden toteutumiselle ja arvioinnille. Tällainen koko työyhteisöä koskeva arviointi vaatii selvitystä nuorisotoimen yhdenvertaisuuden nykytilanteesta ja riittävää seurantajärjestelmää, jonka kehittämiseen nuoret voivat osallistua. Lisäksi se edellyttää itsetuntemuksen ja osaamisen kehittämistä, jotta syrjiviä rakenteita tai käytäntöjä voidaan tai uskalletaan tunnistaa. Keskusteluja tulisi käydä myös nuorten kanssa siitä, mitä yhdenvertaisuus arkipäiväisenä asiana nuorille tarkoittaa. Tämänkaltaiset

arjessa käytävät keskustelut eivät vaadi kohdennettua asetelmaa vaan niitä voidaan käydä yhtä lailla osana avointa toimintaa. Tämä edellyttää, että työntekijät näkevät yhdenvertaisuutta koskevat asiat tärkeinä oman työn kehittämisen ja nuorten kanssa rakennettavan vuorovaikutuksen kannalta.

Maineen menettämistä koskevan pelon lisäksi *nuorten autonomisuuden kunnioittaminen* nousi yhdeksi tekijäksi, jolla perusteltiin nuorisotyöntekijöiden puuttumisen vaikeutta. Autonomisuuden ja yhteisöllisten linjanvetojen ei tarvitse kuitenkaan olla toisiaan poissulkevia, pikemminkin päinvastoin. Kun kaikilla osapuolilla on jaettu näkemys siitä, mitä oikeudenmukaisella kohtelulla tarkoitetaan ja milloin erityiskohtelu on perusteltua, voi nuoret jättää paremmalla mielin myös rauhaan eikä heidän toimiaan tarvitse jatkuvasti katsoa päältä. Ja toisinpäin: tunne yhteenkuuluvuudesta ja yhteisesti jaetuista periaatteista vahvistaa luottamusta nuorisotalon toimijoihin (niin nuoriin kuin aikuisiin), mikä puolestaan on omiaan rohkaisemaan nuoria autonomisuuteen ja omaehtoisuuteen. Suurella osalla nuorisotaloja olikin yhdessä määritellyt järjestyssäännöt, mutta niissä ei puututtu erityiskohtelun kaltaisiin mutkakohtiin.

5.2. Kuka avaa oven? Avoimuus nuorisotyön käytännöissä

Tässä alaluvussa käsittelemme käytännön tasolla edellisessä luvussa avattua avoimuuden teemaa. Millä tavoin monikulttuurisuus haastaa nuorisotyön avoimuuden ymmärrystä? Mitä nuorisotyön arjelta vaaditaan, jotta sitä voidaan kutsua ”monikulttuurisesti avoimeksi”? Nostamme esiin seitsemän osatekijää, jotka näyttäytyvät keskeisinä kun avoimuutta monikulttuurisessa ympäristössä edistetään tai arvioidaan.

5.2.1. NUORTEN TAVOITTAMINEN: KENEN TEHTÄVÄ?

On kahdenlaisia ohjaajia: niitä joiden työn tekemisen motivaatio löytyy seinien sisältä ja niitä, joille talo on väline työntekoon ja jos parempia välineitä löytyy, niitä käytetään. Murros näkyy työntekijäskupolvissa.

Miksi se, että talolla on ainoastaan maahanmuuttajia tai suomalaistaustaisia nuoria nähdään edes lähtökohtaisesti ongelmana? Ketään ei voi pakottaa, nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen.

Nuorisotyön onnistumisen arvioinnissa avoimuus on yksi itsestään selvä lähtökohta: mitä avoimemmaksi nuorisotyön palveluja voidaan arvioida, sitä onnistuneempaa työn oletetaan olevan. Kysymys siitä, miten avoimuutta voidaan nuorisotyön kentällä määritellä, on kuitenkin aineistomme perusteella jännitteinen. Lähtökohdat, joista haastatellut nuorisotyöntekijät avoimuutta ja omaa vastuutaan avoimuuden edistämässä määrittelevät, poikkeavat suuresti toisistaan, kuten myös ne konkreettiset keinot, joilla avoimuutta voitaisiin lisätä. Näyttää siltä, että avoimuus otetaan nuorisotyöntekijöiden piirissä annettuna nuorisotyön arvona, jonka ääreen ei ole ollut tarpeen pysähtyä – ainakaan vapaaehtoisesti. Erityisen suuri juopa rakentuu avoimen talotoiminnan ja eriytetyn/kohdennetun toiminnan lähtökohtien ja käytäntöjen sekä toiminnan tuloksellisuutta koskevan arvioinnin välille. Olipa kyse mistä toimintamuodosta tahansa, monikulttuurisuus patistaa avoimuuden määritelmän päivittämiseen ja uusien keinojen kehittämiseen. Myös vähemmistötaustaiset työntekijät tuovat usein uusia näkökulmia avoimuutta koskevaan keskusteluun, kuten alla tarkemmin kuvaamme.

Sen lisäksi, että avoimuus on nuorisotyön kentällä arvolähtökohta, se on myös yhä voimallsemmin imagokysymys. Monista haastatteluista kuultaa pelko nuorisotyön vetovoimaisuudesta, jonka yhtenä kriteerinä avoimuuttakin pidetään. Kunnallinen nuorisotyö on monin tavoin mukana kaupallistuvan vapaa-ajan kulutuskulttuurin kehityskulussa. Nuorisotyöntekijät joutuvat uudella tavalla kohtaamaan sen, että nuorista kilpaillaan lukuisten harrastustoimintaa järjestävien tahojen,

kauppakeskusten, virtuaaliyhteisöjen ja muiden kanssa. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurin ja nuorisotyön kohtaamista tutkinut Mikko Salasuo (2007a) on puhunut nuorista vapaa-ajan palveluiden shoppailijoina: nuoret valitsevat erilaisista vapaa-ajan toiminnoista – niin julkisista kuin yksityisistä – itseään kiinnostavat aktiviteetit ja sukkuloivat palveluntarjoajien välillä sitoutumatta välttämättä mihinkään kovin pitkäaikaisesti. Väite pitää varmasti paikkansa monien pääkaupunkiseudulla asuvien nuorten kohdalla, mutta sitä ei voi yleistää koskemaan kaikkia nuoria, taustoista ja alueesta riippumatta. Vaikka tutkimuskunnat edustavat Suomen suurimpia kuntia, jo niiden välillä on suuria eroja sen suhteen, miten moninaiseen vapaa-ajan palveluiden kirjoon kunnallinen nuorisotyö sijoittuu. Pääkaupunkiseudulla ja parissa muussa suurimmassa kunnassa työskentelevät nuoriso-ohjaajat tuntuvat painottavan oman työnsä visioinnissa enemmän kilpailuasetelmaa kuin pienemmissä tutkimuskunnissa työskentelevät.

Monikulttuuriset nuoret ovat heterogeeninen joukko, jonka kohdalla yleistyksset ovat aina ongelmallisia. Tutkimushankkeemme monikulttuurisilta nuorilta kerätyn aineiston perusteella näyttää kuitenkin ilmeiseltä, etteivät vapaa-ajan palvelut avaudu mutkattomasti etenkin maahan vastikään muuttaneille nuorille, vaikka juuri he kunnallisen nuorisotyön palvelujen piiriin havittelevatkin pääsevänsä. Monikulttuuriset nuoret raportoivat monenlaisista ongelmista: tieto nuorisotyön tarjoamista toimintamahdollisuuksista ei saavuta heitä (mm. kielitaito-ongelmat), nuorisotaloille tuleminen ei ole sosiaalisesti helppoa, jos ei ole sellaista kaveriverkostoa, jonka vanavedessä voisi ensimmäistä kertaa päästä sisään tai jos vapaa-ajan kentiltä on sellaisia omakohtaisia syrjäntäkokemuksia, jotka nostavat kynnystä astua tiloihin sisään. Lisäksi taloudellisten resurssien puute vaikeuttaa kaupallisiin harrastustoimintoihin osallistumista. Helsingin kaupungin tietokeskukselle tehdyn raportin mukaan maksulliset jäsenkortit ovat myös vaikuttaneet siihen, että erityisesti maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat jääneet nuorisotaloilta pois. Kaikissa maahanmuuttajataustaisten nuorten perheissä ei ole esimerkiksi taskurahakäytäntöä, ja monissa perheissä 5 euron jäsenkortti voi olla iso haaste. (Honkasalo 2007; ks. myös Honkasalo & Harinen & Anttila 2007, 24.) Vaikka monissa tutkimuskunnissa osa nuorisotiloista oli onnistunut rekrytoimaan runsaasti monikulttuurisia nuoria toimintaansa, monikulttuuristen nuorten tavoittaminen saattaa vaatia nuorisotoimelta erityisiä toimenpiteitä, joita kuvaamme seuraavaksi.

Tiedotus

Monikulttuurisille nuorille suunnattu kysely osoittaa, että tiedotuksen katveeseen eivät jää ainoastaan vastikään maahan muuttaneet yksittäiset nuoret vaan myös suuret vähemmistöryhmät kuten venäläiset tai Afrikan eri maista Suomeen muuttaneet. Nuorten toivelista vapaa-ajan toimintoja koskevan tiedotuksen suhteen on moninainen: laajempaa ja näkyvämpää markkinointia, uusia kanavia tiedottamiseen ja mieluiten samanaikaisesti käyttöön (mm. radio, internet, koulu, ilmoituksia kotiin), yhteisöllistä tiedotusta koko perheelle, myös henkilökohtaista tiedottamista toivottiin, jotta perhe saataisiin tietoiseksi toiminnan tavoitteista ja luotettavuudesta. Noin kolmannes kyselyyn vastanneista monikulttuurisista nuorista kertoi, ettei ole saanut riittävästi informaatiota nuorille järjestetyistä vapaa-ajan toiminnoista. Kysely osoittaa, että selvästi tärkein tietolähde myös monikulttuuristen nuorten kohdalla ovat ystävät. Vain harva oli saanut tietoa maahanmuuttajien omien kanavien (esim. lehdet) tai ei-suomenkielisten esitteiden avulla, mikä voitaneen todeta tiedotusta koskevana puutteena.

Nuorisotyöntekijöiden haastattelut vahvistavat, ettei monikulttuurisia nuoria ole nostettu tiedotuksessa erityisryhmäksi, jonka kohdalla tiedotuksen määrää ja laatua tulisi erikseen pohtia. Sama tulos ilmenee nuorisojärjestöille suunnatusta tutkimushankkeen aiemmasta kyselystä (Pyykkönen 2007). Vain harva järjestö oli arvioinut tiedotustaan siitä näkökulmasta, miten se tavoittaa monikulttuuriset nuoret, eikä tiedotusta ollut suunnattu tälle kohderyhmälle erikseen. Hyvin harvoin

tiedotus oli tutkimuskuntien nuorisotoimissa systemaattisesti monikielistä. Monet nuorisotyöntekijät perustelivat kohdennetun tiedottamisen vähäisyyttä resurssien puuttumisella sekä nuorisotyön avoimuuden periaatteella: tiedotus on avointa, kun sitä tarjotaan tasavertaisesti kaikille nuorille. Tässä yhteydessä jää huomioimatta se seikka, ettei kaikilla nuorilla ole riittävää kielitaitoa, kaikilla ei ole pääsyä internetin tietolähteille eikä kaikilla ole sellaisia ystävverkostoja, joiden kautta he pääsisivät mukaan vapaa-ajan toimintoihin – tai saisivat niistä tietoa. Ollakseen tosiasiallisesti kattavaa ja avointa tiedotuksen tulee olla myös kohdennettua, ja mahdollisuuksia monikieliseen tiedottamiseen tulee kaikissa tutkimuskunnissa kunnolla selvittää.

Nuorisotyöntekijät raportoivat monissa kunnissa tulkkipalveluiden riittämättömyydestä tai siitä, ettei nuorisotoimella ole muodollisia mahdollisuuksia tulkkipalveluiden käyttöön samalla tavoin kuin esimerkiksi koululla tai sosiaalitoimella. Kuntien sisällä olisi syytä arvioida yhteistyötä kulttuurivähemmistöille tarkoitettua tiedotuksen suhteen siten, ettei nuorisotoimi joudu tässä kohden katvealueeksi. Yhteistyötä kunnan sektorien kesken voisi lisätä niin esitteiden ja internetin kautta tapahtuvassa tiedotuksessa kuin henkilökohtaisessa tiedotuksessaakin. Maahanmuuttajajärjestöt ja muut kolmannen sektorin monikulttuurisuustyötä tekevät tahot ovat merkittävä tiedotuksellinen resurssi, jota tutkimuskunnissa oli hyvin vähän onnistuttu käyttämään.

Toiminnan profilointi

Haastatellut nuorisotyöntekijät hakivat selitystä monikulttuuristen nuorten vähäiselle osallistumiselle nuorisotyön toimintoihin erityisesti kulttuuritaustoista ja kotikasvatuksesta. Kulttuurista tulee helposti kaikenkattava selittäjä, joka vie vastuun osallistumisesta perheiden sisälle. Vaikka monikulttuurisille nuorille suunnattu kysely osoittaa, ettei vanhempien vieroksunta ole nuorten mukaan keskeisin syy heidän osallistumattomuudelleen, lienee selvää, että vanhempien tietoisuus ja myönteinen asennoituminen helpottavat nuorten osallistumista nuorisotyön toimintoihin. Ongelmana voi olla paitsi tiedon puute, myös se, että nuorisotyön palveluita ei ole profiloitu siten, että ne aukeaisivat muille kuin suomalaisille yhteisöille, joille nuorisotyö on entuudestaan tuttua.

Profiloinnissa kyse ei ole ainoastaan tiedottamisesta tai perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä vaan myös sisäänpääsyn helpottamisesta monikulttuuristen asiakkaiden kohdalla. Kaikissa tutkimuskunnissa monikulttuuristen nuorten osallistuminen erityisesti avoimeen talotoimintaan on hyvin jakautunutta. Tavanomaista kunnissa on se, että parilla talolla ja yksittäisissä projekteissa käy monikulttuurisista taustoista tulevia nuoria paikalliseen asukasmäärään suhteutettuna paljon, toiset talot taas ovat kulttuurisesti hyvin homogeenisiä, vaikka alueella maahanmuuttajia asuisikin. Tämänkaltaisen juopa myös profiloi taloja voimakkaasti ja jakaa nuorisotyöntekijöitäkin eri ”leireihin”, mihin palaamme tarkemmin [luvussa 5.2.2](#).

Erityisesti niille monikulttuurisille nuorille, joilla on monia kielteisiä kokemuksia yhteiskuntaan ja yhteisöihin kiinnittymisestä, tärkeää on varmistua siitä, että nuorisotila on varmasti avoin myös ”minulle”. Kyse on paitsi ohjaajien ja nuorten yhteistoiminnasta hyvän ilmanpiirin sekä maineen luomisesta ([ks. luku 5.2.2](#)), myös erilaisista käytännön ratkaisuista, joilla tilan avointa sisäänpääsyä voidaan parantaa. Muutamassa kunnissa oli otettu käyttöön/hahmoteltiin toiminnallisia menetelmiä, jotka sijoittuvat eriytetyn ja avoimen toiminnan välimaastoon. Yhdessä kunnassa pohdinnan alla oli nuorisotalon jäsenkortin uudistaminen siten, että korttiin sisältyisi osio, jossa nuori kertoo omista harrastustoiveistaan, ja näitä toiveita pyrittäisiin ottamaan huomioon tilatoiminnassa tai nuori opastettaisiin sopivan toiminnan piiriin. Näin avoin toiminta profiloituisi selkeämmin myös harrastusmahdollisuuksia tarjoavaksi toiminnaksi eikä lähinnä sosiaalisesti oleskeluksi. Toimintaa voisi näin myös kohdentaa mielekkäästi nuorten tarpeiden mukaan. Niin sanottuun avoimeen toimintaan mukaan tuleminen vaatii nuorelta ryhmään kuulumista jo ennen nuorisotilaan tuloa – ainakin kavereita, joiden kanssa tilaan tullaan. Jos nuorisotilaan tultaisiin myös harrastamisen eikä

ainoastaan sosiaalisen oleskelun mielessä, kynnys sisääntuloon suurella todennäköisyydellä madaltuisi, ja konkreettiseen toimintaan olisi helpompi kiinnittyä sosiaalisesti, vaikka ei tilan nuorisoryhmiin ennalta kuuluisikaan. Toisessa haastattelussa (Oulu) haettiin samankaltaista avoimen ja eriytetyn toiminnan välimuotoa määrittelemällä avointa talotoimintaa uudella tavalla työpajatyypiksi toiminnaksi, joka on perinteistä avointa toimintaa suunnitelmallisempaa, mutta ei vaadi välttämättä pysyviä pienryhmiä toiminnan organisoimiseksi. Tällaista toimintaa voidaan rakentaa vaikkapa nuorisotyölle ominaisten toimintojen kuten musiikin, urheilun tai taidehankkeiden ympärille.

Useissa tiloissa erilaisia toimintoja onkin toki jo runsaasti tarjolla, esimerkkinä mainittakoon nuorten talotoimikunta, joka osallistuu uusien nuorisotiloille tulevien nuorten mukaan ottamiseen sekä tutustuttamiseen nuorisotilan käytäntöihin ja sääntöihin. Myös koulun tai muiden paikallistahojen kanssa tehtävän yhteistyön kautta voidaan saada uusia nuoria mukaan toimintaan. Erilaisia ”rajoja madaltavia” toimintamuotoja voisi kuitenkin selkeämmin kehittää ja arvioida juuri monikulttuurisen avoimuuden, profiloinnin ja sisäänpääsyn näkökulmasta. Nuorisotyöntekijät pitivät tällaisten avoimen ja eriytetyn toiminnan välimuotojen sovellusten haasteena resurssien vähäisyyttä (ei riittävästi henkilökuntaa), motiivin puutetta (nuorisotyöntekijät eivät välttämättä innostu) ja tilaratkaisuja, jotka eivät mahdollista monien päällekkäisten ryhmätoimintojen toteuttamista samassa tilassa.

Monissa tiloissa profilointi perustui myös ikäryhmä- ja sukupuoli-jakoihin; nuorille ja varhaisnuorille oli omat toiminta-ajat, ja osin myös toimintatilat, samoin tytöille oma tila tai oma toiminta-aika. Esimerkiksi Jyväskylän Huhtasuon nuorisotalolla monikulttuurista avoimuutta oli lähtökohtaisesti mietitty sekä sukupuolten että tilaratkaisujen näkökulmasta. Toiminnalliset ratkaisut tilalla sijoittuvat avoimen ja eriytetyn toimintamuodon välimaastoon. Tavoitteena oli myös aktiivinen maahanmuuttajien ja kantaväestön nuorten ryhmäyttäminen. Tila muistuttaa monitoimitilaa (nuorisotila, kahvila ja kirjasto samassa rakennuksessa), kuitenkin sillä merkittävällä erotuksella, että nuorille on varattu oma erillinen tila, jossa työskentelevät heille tutut nuorisotyöntekijät. Nuorisotyöntekijöiden mukaan tilan monenlaiset aktiviteetit madaltavat vanhempien kynnystä tulla tutustumaan tilaan ja tapaamaan nuorisotyöntekijöitä, mikä puolestaan nostaa tilan profilia perheiden piirissä. Kuopiossa todettiin tilan avoimuutta ja profilia lisäävän sen, että sitä annetaan/vuokrataan erilaisten yhdistysten ja muiden toimijoiden käyttöön. Jyväskylän Huhtasuon monitoimitilaan on ollut helpompaa innostaa myös koulukäyntejä, joiden kautta maahanmuuttajanuoria on voitu rekrytoida mukaan nuorisotoimintaan. Monikulttuuristen nuorten vanhempien silmissä nuorisotoiminta näyttää luotettavammalta, kun koulu on tavalla tai toisella yhteistyökumppanina. Kerhotoimintaa on aktiivisesti mietitty osaksi avointa toimintaa siten, että monikulttuuristen nuorten tarpeet ovat olleet yhtenä lähtökohtana. Yhtenä esimerkkinä on englanninkielinen kerho, jota maahanmuuttajataustainen työntekijä vetää. Kerhossa on ollut mukana myös kantaväestön nuoria sekä tyttöjä eri etnisistä ryhmistä. Tällä tavoin on saatu nuoria ryhmäytettyä toiminnallisesti yli etnisten ja sukupuolirajojen ilman että toiminnasta on tehty leimallisesti ”sukupuolisensitiivistä” tai ”monikulttuurista”, joista jälkimmäistä monet nuoret karsastavat. Myös Huhtasuon tavanomaisissa tilatoiminnoissa on otettu ryhmäyttäminen lähtökohdaksi: esimerkiksi biljarditurnauksissa voittajaa vastaan pelaa aina seuraava nuori jonosta, eli nuoret itse eivät pääse valitsemaan, kenen kanssa pelaavat, mutta myöskään nuorisotyöntekijät eivät määrittele ylhäältä päin, kenen kanssa itse kunkin pitää pelata. Tämänkaltainen ”sattumanvarainen ryhmäyttäminen” oli tilassa toimivien arvioiden mukaan hyvä keino, jonka myös nuoret hyväksyivät.

Avoimen ja kohdennetun toiminnan vuoropuheluun palataan tarkemmin [luvussa 5.2.4.](#), ikäjaotteluihin [luvussa 5.2.5.](#), sukupuolisesti eriytetyn nuorisotyön merkityksiin [luvussa 5.2.7.](#)

Alueen sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten ominaisuuksien tunteminen

Monikulttuuriset nuoret haastavat paikallisalueen erityispiirteiden selvittämistä monin tavoin. Pääkaupunkiseudulla haastateltavat korostavat monikulttuuristen nuorten liikkuvuutta: he siirtyvät ryhminä nuorisotiloilta toiselle, kaupunginrajoja ylittäen. Tilalla käyvät monikulttuuriset nuoret eivät välttämättä tule paikalliselta asuinalueelta vaan matkaavat kauempaakin tilalle, jonka tiedetään olevan ”oikeasti” avoin myös monikulttuurisille nuorille. Toisissa haastatteluisa todetaan, että monikulttuuriset nuoret ovat erityisen paikallisia eivätkä halua lähteä oman asuinalueensa ulkopuolelle väkivalta- tai rassististen tilanteiden pelossa.

Kaikkien haastateltavien mielestä *avoimuuden kannalta on olennaista tuntea hyvin se fyysinen ja sosiaalinen toimintaympäristö, jossa työtä tehdään*. Kuitenkin, kunnat ja yksittäiset alueet eroavat paljon ensinnäkin sen suhteen, miten tätä käytännössä sovellettiin. Jo strategioiden tasolla kunnat poikkeavat toisistaan tässä suhteessa. Esimerkiksi Espoon toiminnan lähtökohtana on alueiden tarpeet: julkilausuttuna periaatteena ei ole tarjota palveluja tasavertaisesti kaikille nuorille vaan kohdentaa työtä alueiden erityispiirteet ja -tarpeet huomioiden. Olipa kyse resurssien asettamasta pakosta tai arvönäkökulmasta, tällä on vaikutusta myös siihen, miten avoimuus nuorisotyössä määritellään: se merkitsee aktiivista selvitystyötä alueen ja tilan tarpeiden ja/tai voimavarojen yhdistämiseksi. Myös Oulussa strategisena lähtökohtana tuntuu olevan sosiaalisen nuorisotyön suuntaus, jossa nuorten erityisen tuen tarpeet ja niihin vastaaminen ovat keskeisinä lähtökohtina. Vantaalla todetaan, että tilan pitäminen avoimena ei enää riitä; vaaditaan erityisiä toimenpiteitä nuorten tavoittamiseksi. Vantaalaisen haasteltavan kommentista kuultaa huoli nuorisotyön kääntymisestä markkinahenkiseksi ja tarve ”nuorisotyöllisen lähtökohdan” uudistamiseksi, kun kilpailu vapaa-ajan toimijoiden kesken kovenee. Haastateltava ei kuitenkaan osannut määritellä tarkemmin, mitä uudistaminen käytännössä tarkoittaa.

Strategisten painopisteiden lisäksi vaihtelua oli toiseksi sen suhteen, *millaisena työntekijät näkivät oman työyhteisönsä*. Ääripäinä mainittakoon nuorisotila, jossa ei ollut pitkään aikaan käynyt juuri lainkaan maahanmuuttajatyttöjä. Tilan työntekijät totesivat kävijäryhmien noudattavan omalakisista aaltoliikettään, johon nuorisotyöntekijän ei tarvitse puuttua. Tyttöjen he olettivat joutuvan olemaan kotona vanhempien apureina kulttuuristen normien mukaisesti, mihin nuorisotyöntekijän ei pidä sotkeutua. Tästä poikkeavana lähtökohtana on tila- ja aluetoiminnan aktiivinen yhdistäminen, josta löytyy monia esimerkkejä. Erityisesti niissä tiloissa, joissa kävi paljon monikulttuurisia nuoria, nuorisotyöntekijöiden eetokseen tuntui kuuluvan systemaattinen jalkautuminen alueelle esimerkiksi kerran viikossa parin tunnin verran. Tämän menetelmän avulla työntekijä voi tutustua myös niihin nuoriin, jotka eivät syystä tai toisesta osallistu nuorisotyön toimintoihin ja selvittää, olisiko nuorella tähän halua tai mitkä ovat osallistumattomuuden syyt (mm. Espoo, Jyväskylä). Erityisesti monikulttuuristen nuorten kohdalla tämä on tärkeä tavoittamisen menetelmä: tieto ei aina kulje tai nuorelle kynnys tulla nuorisotilaan on syystä tai toisesta korkea, jolloin ohjaajiin tutustuminen helpottaa sisään pääsyä. Niissä nuorisotiloissa, joissa käy paljon maahanmuuttajataustaisia nuoria mutta vähän kantasuomalaisia nuoria, on jalkautumista käytetty myös kantasuomalaisen nuorten rekrytoimisen välineenä (mm. Espoo, Suvela).

Vaikuttaa siltä, että jalkautuminen on onnistuneinta silloin kun se tehdään koko tilan yhteiseksi asiaksi ja systemaattiseksi välineeksi, jonka avulla työntekijä voi paremmin tutustua niin nuoriin kuin alueen erityispiirteisiin. Tällaisen pitkäjänteisen, kollektiivisen toimintamuodon käyttöön ottamista helpottaa huomattavasti johdon tuki. Jalkautuminen auttaa paitsi nuorten tavoittamisessa, myös työn kohdentamisessa: käytetään eri keinoja siihen, että nuorisotoiminta olisi alueellisesti toimivaa siten, että nuorilta itseltään tulisi aloitteita toimien kehittämiseksi. Keskustelua tulisi käydä niin tiloilla käyvien kuin muiden paikallisten nuorten kanssa siitä, miten nuoret kokevat tilojen ilmapiirin – tai millainen mielikuva heillä on tilojen avoimuudesta, jos eivät itse nuorisotiloilla käy – sekä mihin kokemukset tai mielikuvat perustuvat.

Kolmanneksi, *saman tilan työntekijöillä saattoi olla hyvin ristiriitaisia näkemyksiä tilan avoimuudesta*. Tässä juopa saattaa kulkea maahanmuuttaja- ja romanitaustaisten sekä kantaväestöä edustavien työntekijöiden välillä. Eräässä kunnassa maahanmuuttajataustainen työntekijä näki avoimuuden ongelmina esimerkiksi tiedotuksen kohdentamisen puutteen ja arkipäivän rasismin huomioimisen vähäisyyden, mikä karkottaa monikulttuurisia nuoria toiminnasta, kun taas kantaväestön työntekijöiden arvioissa saman kunnan tilat olivat avoimia kaikille. Tässä ristiriita johtunee siitä, että maahanmuuttajataustainen työntekijä arvioi asiaa nimenomaan monikulttuurisesti ehdollistetun avoimuuden näkökulmasta. Samaisella työntekijällä oli omakohtaisia kokemuksia siitä, miten monikulttuurisen avoimuuden edistäminen oli jätetty hänen harteilleen eikä sitä nähty työntekijöiden yhteisenä vastuualueena. Monista muista kunnista löytyy vastaavia esimerkkejä siitä, miten maahanmuuttaja- tai romanitaustainen työntekijä henkilöidään monikulttuuristen asioiden edistäjäksi siten, ettei muiden tarvitse kantaa samanlaista vastuuta.

Tilastointi

Vaikka kävijätilastointi on kaikissa kunnissa vaihtelevasti käytössä, kaikki kentällä toimivat haastattelut suhtautuivat varauksellisesti tai penseästi tilastointiin paitsi käytäntönä, erityisesti nuorisotyön vaikuttavuuden mittarina. Monikulttuurisuus haastaa tilastointia monella tavoin. Joissakin kunnissa tilastoitiin kävijämäärien lisäksi myös nuorten taustoja. Tätä työntekijät pitivät niin käytännöllisestä kuin eettisestä näkökulmasta ongelmallisena.

Ensiksi, *monikulttuuristuvan nuoren sukupolven tilastolliset jaottelut ovat väistämättä karkeistuksia*, kun yhä suurempi osa monikulttuurisista nuorista tulee kaksikulttuurisista perheistä, jolloin on täysin sattumanvaraista, merkitäkö taustaksi ”maahanmuuttaja” vai ”suomalainen”. Monissa kunnissa ei ole yhteisiä linjauksia sille, ketkä määritellään maahanmuuttajiksi/ monikulttuurisiksi nuoriksi, jolloin tilastoinnin periaatteet saattavat vaihdella kuntien sisällä suurestikin tuoden sattumanvaraisuutta arviointityöhön. Suomen kansallisilla vähemmistöillä ei vaikuttanut olevan mitään paikkaa tilastoissa, vaikka niissä pyrittiin nuorten taustoja monesti huomioimaan.

Toiseksi *nuoret eivät välttämättä halua tai uskalla paljastaa nuorisotilalla omaa identiteettiään eikä kertoa oikeaa nimeään*. Nimien vaihto voi toimia nuoren heiluvassa elämäntilanteessa identiteetin vaihdon välineenä. Tällaisessa tilanteessa työntekijät pitivät tunkeilevana pikemminkin kuin ilmapiiirin luomisen kannalta ihanteellisena kysyä nuoren nimeä hänen tullessaan ensimmäistä kertaa tilalle. Tässä kohden näkyi suuri ero pääkaupunkiseudun avoimissa nuorisotiloissa, joissa kävijöitä ei tunneta tai alueilla, joilla kävijät liikkuvat ja vaihtuvat nopeasti, ja niillä pienemmillä tiloilla tai kohdennetun työn piirissä, jossa työntekijät tuntevat nuoret hyvin.

Kolmanneksi erityisesti kohdennetun nuorisotyön toimijat pitivät oman työn arvioinnin kannalta kielteisenä sitä, että *samoja kävijätilastoja sovelletaan myös sellaisiin työmuotoihin, joiden tavoitteena ei ole laajan nuorisojoukon tavoittaminen vaan pitkäjänteinen pienryhmätyöskentely*. Kukaan ei ajatellut, että tilastointi olisi nuorisotyön laadun mittarina luotettava tai hyväksyttävä lähtökohta. Haastatellut nuorisotyön hallinnon edustajat totesivat melko ykskantaan tilastoinnin olevan nimenomaan sisäiseen seurantaan liittyvä väline, jolla ei ole tarkoitus oikeuttaa toimintaa tai vertailla eri nuorisotyön muotoja/tiloja toisiinsa. Työntekijöiden puheesta kuului kuitenkin pelko siitä, että tilastoinnilla olisi myös tällainen tarkoitus, vaikka sitten piiloisena.

Näyttää siltä, ettei työntekijöitä ole kovin syvällisesti ohjeistettu tilastojen keruuta koskien, eikä heillä ole liioin tarkkaa kuvaa siitä, mitä tarkoitusta varten tilastoja kerätään – mikä on niiden perimmäinen tehtävä. Strategiapapereista kuitenkin kuultaa esiin se, että nuorisotyön onnistumisen arviointi rakentuu, jos ei kokonaan niin ainakin osittain, kävijätilastojen varaan. Jos kävijätilastointi on yksi nuorisotyön vaikuttavuuden arviointimittari, on keskeistä miettiä tarkoin, millä tavoin sen käyttö on perusteltua erilaisten nuorisotyön toimintamuotojen kohdalla (avoin vs. kohdennettu

toiminta, projektit), ja millaisia muita arviointikäytäntöjä tulisi ottaa käyttöön tilastojen ohelle, jotta saataisiin kokonaisvaltainen kuva nuorisotyön vaikuttavuudesta. Kuntien soisi tekevän systemaattista yhteistyötä laadullisten ja määrällisten mittareiden yhteiskäytön kehittämiseksi. Nuoret voivat olla tällaisessa kehittämistyössä keskeinen resurssi – myös aineistonkeruun kannalta (esim. netin tuomat mahdollisuudet kyselyjen tekoon, nuorisotilan yhteiset nettipäiväkirjat).

5.2.2. AVOIN ILMANPIIRI VS. MAINE: PARANTAAKO SISÄINEN ILMAPIIRI JULKISTA MAINETTA?

Nuorisotyöntekijät eivät ole innokkaita tulemaan töihin nuorisotalolle, joka on leimallisesti monikulttuurinen. Oletus on, että monikulttuuriset nuoret ovat kantaväestön nuoria vaikeampia asiakkaita ja että arkinen työ sekä haasteet ovat tavallista rankempia monikulttuurisilla nuorisotaloilla.

Jos avoimuus merkitsee lappua ilmoitustaululla, sitä ei osata etsiä eikä välttämättä edes lukea. Avoimuus ei ole kikka vaan normaalia ihmisyyttä ja ammattitaitoa: otetaan aktiivisesti nuoret vastaan, ystävällisesti, osoitetaan mitä toimintoja on, ei jätetä yksin nurkkaan ensimmäisellä kerralla, tuetaan toimintoihin osallistumisessa ja ryhmään pääsemisessä. Avoimuus tarkoittaa tukevaa asennetta ja aktiivista toiminnallista otetta.

Nuorisotilojen tai projektien ilmapiirin avoimuus oli asia, jota lähdimme haastatteluissa kartoittamaan. Sen sijaan kysymys avoimuudesta maineena nousi haastatteluista niinkin voimallisesti, että tämän aiheen pariin on syytä lyhyesti pysähtyä. Maine liittyy osin edellä kuvattuun vapaa-ajan toimijoiden keskinäisen kilpailullisuuden lisääntymiseen, mutta ei tyhjenny tähän. Avoimuuden kehittämisen kannalta erityisen haasteellista on se, että nuorisotilan/projektin sisäinen ilmapiiri ja ulkoinen maine asettuvat monilla tutkimuspaikkakunnilla jännitteeseen suhteeseen. Ne nuorisotalot, joiden sisäistä ilmapiiriä voi monikulttuurisuuden näkökulmasta arvioida hyväksi (nuoria osallistuu toimintaan monenlaisista etnisistä taustoista ja pitkäaikaisesti, nuoret toimivat tilassa erilaisissa etnisiä jakoja hajottavissa ryhmissä), saavat usein ulkoisessa arvioinnissa huonon tai hankalan maineen. Huomautettakoon tässä yhteydessä, että osa näistä kunnista oli strategioiden tasolla nostanut kohdentamisen lähtökohdakseen, ja tätä kautta maahanmuuttajanuoret tulivat määritellyiksi tärkeiksi kohderyhmäksi. Erityisesti ne työntekijät, jotka olivat töissä ns. ”monikulttuurisen talon” leiman saaneissa nuorisotilassa, raportoivat heidän työnsä saamasta arvostuksen puutteesta. Muut nuorisotyöntekijät eivät tahtoneet vaihtaa vuoroja tai tulla tilalle töihin, koska pelkäsivät työn olevan tavallista raskaampaa tai asiakkaiden ongelmien olevan tavallista suurempia. Monikulttuurisissa tiloissa työskenteleviä kyllä arvostettiin, mutta lähinnä siitä näkökulmasta, että he ”jaksavat puurtaa vaikeissa olosuhteissa”. Monikulttuuriset tilat leimautuivat helposti ”yhden ryhmän tiloiksi”, vaikka tosiasiallisesti tiloissa kävikin nuoria hyvin erilaisista kulttuurisista taustoista. Kulttuurinen erilaisuus oli se leima, jonka varaan maine rakentui pikemminkin kuin nuorten tosiasialliset taustat ja niiden kulttuurinen kirjo.

Oletus maahanmuuttajista vaikeina asiakkaina ei ole ominaista ainoastaan nuorisotyöntekijöille. Pirkko Pitkäsén (2006) tutkimuksen mukaan tämänkaltainen asenne leimaa hyvin laajasti eri ammattikuntia Suomessa. Norjalainen tutkija Anne-Lise Arnesen (2001) valaisee, millä tavoin opettaja ja koulun johto nimeää maahanmuuttajapojat vaikeimmiksi oppilaisiksi. Heitä verrattiin ”sosiaalitapauksiin” ja pidettiin näitä kantaväestön ”ongelmanuoria” haasteellisempina oppilaina. Maahanmuuttajatyttöjä samaisessa tutkimuksessa luokiteltiin ongelmalliseksi toisesta näkökulmasta: heidän oletettiin elävän kahden kulttuurin jännitteessä, jossa koulu-ura ja kotityöt vetivät tyttöjä eri suuntiin. Kun poikien kohdalla koulunkäynti näyttäytyy ongelmana, tyttöjen kohdalla koulun oletetaan vapauttavan tyttöjä tiukasta kodin kontrollista tasa-arvoisempaan maailmaan. (Ks. Öhrn 2005, 80.) Sukupuolisesti sidonnaisiin nuorisotyöntekijöiden asenteisiin palataan [luvussa 5.2.7.](#)

Työntekijät itse eivät välttämättä allekirjoittaneet työn epämielekkyyttä koskevaa arviota – eivät etenkin, jos talolla oli hyvä ilmapiiri yhtäältä nuorten ja työntekijöiden välillä, toisaalta työntekijöiden kesken. Näin oli laita suurimmalla osalla niistä tiloista, joita kutsuttiin ”monikulttuuriseksi”, vaikka työntekijät valittivatkin resurssien puutetta raportoiden työn monista uusista haasteista (mm. perhetyö, yksilökohtaisen työn tarve, ryhmärakenteiden ohjaaminen, monitoimijaverkostot). Monikulttuurisissa tiloissa työskentelevien mukaan heidän kollegoidensa arviot poikkeavat suuresti toimintaan osallistuvien nuorten näkökulmista. Siinä missä työntekijöiden arvioissa nuorten erilaisuus näyttäytyy toimintaa raskauttavana tekijänä, kyselyyn vastanneiden nuorten näkemyksissä monikulttuurinen toiminta on tavoiteltavaa. Monikulttuurisuutta julistavaa toimintaa nuoret kuitenkin vieroksuivat ja toivoivat pikemminkin sellaisia toiminnallisia ratkaisuja, joissa nuorten ryhmiä voidaan sekoittaa ja saada näin monikulttuuriset ja kantasuomalaiset nuoret yhteistoimintaan. Ongelmatalon mainetta eivät siis antaneet työntekijät itse, eivät liiain tilassa käyvät monikulttuuriset nuoret. Sen sijaan nuorisotyöntekijöiden mukaan kantaväestön nuoret suhtautuvat kunnan monikulttuurisiin tiloihin vieroksuvasti ja jättäytyvät helposti pois toiminnasta. Työntekijät totesivat, ettei maineen parantaminen ole helppoa, koska se ”menee helposti itsepuolustukseksi”. Mainetta pyrittiin hajottamaan muun muassa asennekasvatuksella (talon ulkopuolisiin nuoriin vaikeaa vaikuttaa), profiloinnilla ja kohderyhmää koskevilla painopisteillä (eri toiminta-ajat varhaisnuorille ja nuorille).

Maine ei rakennu ainoastaan kunnan ja nuorten arvioiden summasta. Haastattelut tuovat esille sen, miten herkästi leimahtava aihe nuoren sukupolven monikulttuurisuus on median silmissä – etenkin silloin kun jotain kielteistä sattuu, kuten muun muassa Vantaan Hakunilan taannoinen tapahtumaketju osoitti. Haastatellut nuorisotyöntekijät valittelivat olevansa median armoilla siten, että myönteistä julkisuutta tuntuu olevan vaikeaa saada mediassa läpi, mutta pienetkin väkivaltaiset teot – tai niiden uhka – saavat toimittajat hereille. Helsingissä mediastrategiaa on aktiivisesti luotu (mm. yhteistyö Helsingin Sanomien kanssa) ja saatu nuorisotilaisuuksille määrällisesti paljon palstatilaa ja laadullisesti moninaisia juttuja, joissa myös nuorten oma näkökulma on ollut vahvasti esillä. Mediastrategiaa ei muissa kunnissa tunnuttu yhteisesti pohdittavan, mutta maineen kannalta sille olisi tilausta.

Suuri osa haastateltavista piti hyvän ilmanpiirin luomista ohjaajan tärkeänä tehtävänä. Vähemmistöön jäivät ne kommentit, joiden mukaan tilojen ilmapiiri tulee luoduksi luonnostaan tai omaehtoisesti, eikä siihen ole ohjaajan syytä puuttua. Monien haastateltavien oli vaikeaa eritellä niitä keinoja, joilla avointa ilmapiiriä voisi edistää tai vaalia. Seuraavaksi muutamia ehdotuksia:

Avoimuus vaatii moniroolisuutta:

Nuorisotyöntekijän on oltava ohjaaja, kaveri ja äiti. Työssä yhdistyvät siis nuorten ryhmärakenteiden avoimuuden arviointi ja kehittäminen erilaisin toiminnallisina menetelmin ja yksittäisten nuorten tukeminen.

Avoimuus erilaisille yhteistyöverkostoille:

Yhteistyö järjestöjen kanssa monikulttuuristen asioiden edistämisessä on keskeistä niin tiedonkulun, luottamuksen rakentumisen kuin nuorten rekrytoinnin kannalta (ks. moniammatillisesta yhteistyöstä tarkemmin [luku 5.5.](#)). Myös koulun kanssa tehtävä yhteistyö lisää avoimuutta ja tuo onnistuessaan uusia nuoria mukaan toimintaan. Kuntien nuorisotoimen eri työpisteet ja työmuodot voisivat myös kehittää systemaattisempia yhteistyötapoja niin kuntien sisällä kuin niiden välillä. Yksittäiset työtiimit voivat laajentaa työreviiriä nuorisotilojen ulkopuolelle – niin lähialueelle kuin kolmannen sektorin puolelle. Alueen sosioekonomisen ja sosiokulttuurisen rakenteen tunteminen auttaa myös arvioimaan sitä, millä tavalla paikallisia nuoria tavoitetaan ja missä on katvealueita.

Avoim keskustelu nuorten kanssa:

Avoimuutta on vaikeaa kehittää ja oikeuttaa, jos työ jää vain aikuisten käsiin. Nuorten kanssa käytävät keskustelut voivat käsitellä vaikkapa nuorten vastuuta avoimen ilmapiirin luomisessa tai nuorten näkemyksiä siitä, miten mediassa, koulussa tai perheissä monikulttuurisia kysymyksiä käsitellään ja miten ne vertautuvat nuorten omaan arkeen. Nuorten kanssa on syytä käydä avointa keskustelua myös siitä, mitä rasminvastaisuus ja yhdenvertaisuus nuorten omassa arkielämässä ja ryhmäsuhteissa oikein tarkoittavat.

Uuden nuoren aktiivinen vastaanotto:

Ovesta tulevaa mennään heti tervehtimään henkilökohtaisesti. Pari sanaa nuoren omalla kielellä saattaa olla iso myönnytys. Alueelliset monitoimitalot ovat avoimuuden kannalta suotuisia toimintaympäristöjä, mutta toinen kysymys on se, miten omaksi nuoret kokevat nuorisotalon, jonka lasiseinän takana on kirjasto ja koulu.

Nuoria voidaan ryhmyttää heti kun uusi nuori tulee talolle:

Pannaan talolla jo olleelle kamera käteen ja pyydetään ottamaan kaverikuva uudesta henkilöstä. Tehdään nuori näkyväksi myönteisellä tavalla, osaksi joukkoa.

Porttikielto on helppo mutta lyhytnäköinen menetelmä:

Ilmapiiriä koskevien ongelmien kohdalla porttikielto ei välttämättä ole hedelmällisin tapa kasvattaa nuorta. Keino on helppo, mutta ei kannata pitkälle eikä osoita vastuullisuutta ohjaajien osalta.

Avointen iltojen osittainen korvaaminen pienryhmätoiminnalla:

Vähennetään avointen iltojen määrää ja korvataan esimerkiksi pari iltaa viikossa pieniryhmätoiminnalla, jota markkinoidaan alueellisesti (mm. koulu, maahanmuuttaja- ja monikulttuuriset yhdistykset, sosiaalitoimi). Näin saadaan nuorisotyön piiriin uusia nuoria, joita voidaan pyrkiä rekrytoimaan myös avoimeen tilatoimintaan.

Monikulttuurinen työyhteisö rohkaisee avoimuuteen:

Monikulttuurisella työnteijällä on myös suuri vertaistuellinen merkitys; yhteiset kokemukset, kulttuuritaustan yhteisyys tulee kokemusten kautta merkittäväksi.

5.2.3. NUORET VALTAAVAT TALON: NUORISOTYÖNTEKIJÄT KEINOTTOMIA?

Avoimuus ei ole periaate vaan toiminnallinen seikka. – Avoimuus liittyy läheisesti osallistamiseen ja toiminnallisuuteen. Jos talo klikkiytyy, voi klikkejäkin poistaa erityisesti toiminnallisuuden kautta: tehdä joku sellainen toiminnallinen tapahtuma joka houkuttelee nuoret paikalle. Toiseksi aktiivinen rekrytointi on tärkeää, jalkautuminen sinne, missä nuoret liikkuvat. Hollannissa mennään kotiin saakka.

Nuorisotyöhön kuuluu negatiivisena ilmiönä se, että joku nuorisoryhmä aina valtaa talon: imago syntyy äkkiä ja ennakkoimattomasti.

Aineiston perusteella näyttää siltä, että nuorisotyöntekijöiden puheeseen on tarttunut voimakkaasti yksi yhteinen fraasi: ”nuoret valtaavat talon”. Valtaus on vertauskuva, jota hyvin monissa haastatteluisissa käytettiin, kun nuorisotyöntekijät kuvasivat joko ryhmäklikkejä, talon kulttuurista yksipuolisuutta tai epäonnistumistaan monikulttuuristen ryhmien rakentamisessa tai rasmin vastustamisessa. Valtaamisella siis selitettiin varsin erilaisia toiminnallisia tilanteita.

Kuten luvun alussa olevat sitaatit osoittavat, haastateltavat jakautuivat sen suhteen, pidettiinkö

valtausta ongelmana, sekä sen suhteen, mikä nuorisotyöntekijän vastuun katsottiin valtauksessa olevan. Toisessa päässä olivat ne haastateltavat, jotka katsoivat valtausta sivusta pitäen sitä joko ”luonnollisena aaltoliikkeenä” (välillä jotkut ryhmät valtaavat talon, luonnollisen poistuman kautta tilalle tulee toiset nuorten ryhmät) tai ongelmana, johon ei ole välineitä tai edes mandaattia tarttua, koska toiminta on vapaaehtoista eikä työntekijöiden ole syytä ryhtyä pakkokeinoihin. Toisessa päässä olivat ne haastatellut, jotka pyrkivät aktiivisesti etsimään keinoja valtauksen ja klikkiytymisen estämiseksi tyytymättä välttämättä porttikiellon kaltaisiin ratkaisuihin, joita monet haastatellut pitivät tehokkaina mutta helpoina ja lyhytjänteisinä keinoina. Olipa kyse kummasta orientaatiosta tahansa, usein valtaamisesta ja ryhmäongelmista puhuttiin korjaavan työn näkökulmasta. Harvemmin asiasta keskusteltiin lähtien liikkeelle siitä, millaisin keinoin ryhmäjännitteitä tai tilan valtausta voisi ennalta ehkäistä. Kuten myöhemmin ilmenee, myös rasismien vastustaminen oli teema, johon nuorisotyöntekijät puuttuvat vasta kun ongelma on tunnistettu ja jotain konkreettista on nähty tapahtuvan. Ennaltaehkäisevänä kysymyksenä rasismia harvoin nostettiin esille. Osin kyse lienee siitä, ettei nuorten muuttuvia ryhmäsuhteita eikä liioin rasismia ole riittävästi otettu huomioon, kun on kehitetty nuorisotyöllisiä menetelmiä, erityisesti monikulttuurisen ympäristön ollessa kyseessä. Haastatteluista ilmenee pelko maineen menettämisestä myös tässä kohden. Kuten eräs haastateltava toteaa: ”*rasismiin puuttuva aikuinen ohjaaja saa ongelmallisen ihmisen maineen*”. (Ks. rasismista ja sen vastustamisesta [luku 5.4.](#), nuorten dialogin edistämisestä [luku 5.3.](#))

5.2.4. VALTASUHTEET NUORISOTILOISSA: MONIKULTTUURISTEN NUORTEN OSALLISUUDEN TUKEMINEN

Valtaamisessa ei ole aina kyse tilan valtauksesta vaan myös niistä valtasuhteista, joita tilassa rakentuu yksittäisten nuorten tai nuorisoryhmien välille. Nuorisoryhmien dialogisuuden edistämistä pohditaan tarkemmin [luvussa 5.3](#). Valtasuhteissa on kyse muustakin kuin nuorten keskinäisistä suhteista tai sisäänpääsystä – myös siitä, millä ehdoin nuoret voivat tuoda esiin omia toiveitaan, millaisia asemia he voivat nuorisotilassa ottaa, ja millaisia toiminnallisia valintoja heillä on mahdollisuus tehdä.

Nuorten ryhmiin kuulumisen ehtona saattaa usein olla oman etnisen taustan väheksyminen, mistä yhtenä esimerkkinä on se, ettei nuori ole valmis kertomaan oikeaa nimeään vaan vääristää tai suomalaistaa nimensä. Tämän voi olettaa heijastelevan sitä, että monikulttuurisista painotuksista huolimatta nuorisotiloja leimaavat tietynlaiset suomalaisen kulttuurin ehdot, jotka maahanmuuttajataustaisten nuorten on lunastettava voidakseen tuntea olevansa tervetulleita mukaan ryhmiin ja yhteiseen toimintaan. Nämä ehdot saattavat liittyä tilojen sääntöihin tai ilmapiiriin, jossa nuorten kulttuuriseen erilaisuuteen suhtaudutaan välinpitämättömästi tai kielteisesti.

Joissakin kunnissa haastateltavat pitivät ongelmallisena sitä, että nuorisotilat jakautuivat selvästi etnisten ryhmien mukaan, esimerkiksi niin sanottuihin ”monikulttuurisiin” ja ”suomalaisiin” tiloihin. Tässä kohden harvoin tunnutaan ottavan huomioon, mikä merkitys nuorisotilan ”valtaamisella” voi olla monikulttuurisille nuorille. Tilan valtauksella nuoret saattavat pyrkiä ottamaan haltuun tilan ryhmädynamiikan rakentumisen ehtoja tai kyseenalaistamaan olemassa olevia ehtoja. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, että nuoret nostavat monikulttuurisuuden keskeiseksi nuorten ryhmäsuhteita määrittäväksi tekijäksi tai korostavat rasismien vastustamisen roolia nuorisokulttuurien tärkeänä nimittäjänä (esim. hiphopparit). Nuorisotyöntekijöiden tulisi ottaa huomioon tällaisten reviirimerkitsemisten syyt ja seuraukset sekä mennä tarvittaessa väliin: tuoda ryhmäklikit avoimeen keskusteluun ja pyrkiä tätä kautta purkamaan turhan tiukkoja ryhmärajoja. Tämä ei toki tarkoita sitä, etteikö eriytettyjä toimintamuotoja voisi samalla pitää yllä. Kyse on pikemminkin nuorten keskinäisen vuorovaikutuksen ja sosiaalisten verkostojen moninaistamisesta.

Näyttää siltä, että nuorisotyöntekijöiden puheessa erityisesti maahanmuuttajanuorten valtauttaminen kääntyy ”tarpeiden tunnistamiseksi” pikemminkin kuin näiden nuorten ”oikeuksien ajamiseksi”. Tämä heijastelee yleisempää suomalaista keskustelukulttuuria, jossa maahanmuuttajat nähdään edelleen pikemminkin valtaväestöä tarvitsevana, voimattomana väestönosana kuin aktiivisena yhteiskunnallisena kehittäjänä. Emme rohkaise nuorisotyön kenttää hylkäämään tarpeiden tunnistamisen lähtökohtaa. Sen sijaan rohkaisemme pohtimaan sitä, missä määrin tarpeita koskevassa keskustelussa voidaan tulla uusintaneeksi jaottelua ”normaaliin” vs. ”poikkeaviin”, ja missä määrin tämä leimaa nuorisotyön kenttää. Simo Vehmas väittää, erityispedagogiikkaan kriittisesti suhtautuen (2005, 133), että ”aiemmin puhuttiin pedagogisesti poikkeavista nuorista, nykyään lapsista, joilla on erityisiä tarpeita hoidon, kasvatuksen tai koulutuksen suhteen”. Hän pitää termimuunnoksia usein näennäisinä ja olettaa, että myös tarve-puhetapaan rakentuu helposti sisään oletus hierarkkisesta valta-asetelmasta vähemmistöjen ja kantaväestön kesken. Nuorisotyön kentältä löytyy tämän suhteen myös soraääniä; esimerkiksi eräs haastateltu kritisoi sitä, että maahanmuuttajanuorten omien näkemysten ja oikeuksien esille saaminen on jäänyt aivan liian vähäiseen asemaan monikulttuurisuustyössä. Kyse voi myös olla siitä, että nuori itse ei tunne omia oikeuksiaan (ja velvollisuuksiaan) nuorisotyön kaltaisella moninaisella kentällä. Monikulttuuristen nuorten oikeuksia ei tulisi ainoastaan kuulla vaan niistä tulisi nuorille myös tiedottaa. Tämä koskee paitsi osallisuuden kaltaisia myönteisiä tekijöitä, myös nuorten laillisia oikeuksia syrjintätilanteissa.

Näyttää siltä, että monikulttuuristen nuorten huomioiminen on saanut jokseenkin ritualistisia muotoja nuorisotyössä: tehdään nuorten oman kulttuurin ruokaa yhdessä, liimataan kunkin nuoren (tai hänen vanhempansa) syntymämaan liput nuorisotilan seinälle. Näitä vieraita kulttuureja esitteleviä menetelmiä ei ole sinänsä mitään syytä kritisoida; ne toimivat usein ilmapiirin kohottajina ja onnistuessaan rohkaisevat nuoria tutustumaan toisiinsa, millä voi olla nuorten ryhmäsuhteiden kannalta suotuisia seurauksia. Niiden lisäksi tarvitaan kuitenkin muita toiminnallisia keinoja nuorten näkemysten kuulemiseksi ja tasavertaisen osallisuuden edistämiseksi monikulttuurisissa tiloissa. Ongelmana saattaa olla se, kuten eräs haastateltava asian muotoili, että ”*maahanmuuttajia kuullaan vain maahanmuuttajina, rasismista tai monikulttuurisuudesta, mutta ei yhteiskunnallisista asioista, vaikka heillä voi usein olla paljon halua osallistua nuorina yhteiskunnalliseen kehittämiseen*”.

Rasismi on puheenaihe, jonka esille ottamiseksi vaaditaan nuorelta itseltään aloitetta ja rohkeutta, kuten [luku 5.4](#) osoittaa. Joissakin tutkimuskunnissa todettiin maahanmuuttajanuorten olevan aktiivisia toimijoita, mutta heiltä saattaa puuttua rohkeus tuoda omia näkemyksiään esiin etenkin jos tilan ilmapiiri ei ole rohkaiseva tai turvallinen. Ohjaajan tehtävänä on kaivaa esille nuoren ”oma juttu” ja tukea häntä osallistumaan myös sellaisiin häntä itseään kiinnostaviin toimintamuotoihin, jotka eivät ole hänelle entuudestaan tuttuja tai joihin osallistuvia muita nuoria hän ei tunne. Osallisuus ei ole itseisarvo, vaan sitä voi kehittää ryhmäytymisen kautta (tyttöbändi, diskoryhmä, teatterikerho, urheiluturnaus). Tässäkin suhteessa monikulttuuriset nuoret ovat hyvin moninainen joukko. Kuten espoolainen työntekijä toteaa: ”*Usein ajatellaan, että osallistaminen on jotenkin erityistä koska nuoret ovat asuneet vasta vähän aikaa Suomessa. Ainakin täällä Espoossa yhä suurempi osa monikulttuurisista nuorista on Suomessa syntyneitä, eli kyse ei ole ensimmäisten vuosien maahanmuuttajista.*” Jos maahanmuuttaneiden nuorten kohdalla osallisuuden toteutumista on vähän arvioitu, sitäkin harvemmin haastatteluissa nousi esille Suomessa syntyneiden monikulttuuristen nuorten osallisuuden rohkaiseminen ja heidän oikeuksistaan huolehtiminen. Näyttää siltä, että ainakin maahanmuuttajataustaisten nuorten osallisuudessa kunnallisella nuorisotyöllä on tärkeä tehtävänsä: mikään tutkimuskunnista ei kertonut, että esimerkiksi kuntien nuorisovaltuustoihin olisi rekrytoitu yhtään maahanmuuttajataustaista nuorta (monikulttuuristen nuorten osalta aineisto ei anna varmuutta).

Nuorten näkemysten kuuleminen ei ole aina helppoa, vaikka motiivia tähän nuorisotyöntekijöiltä löytyykin (ks. nuorten kuulemiskäytännöistä Helsingissä, Siurala 2007). Oulussa tehdyssä haastattelussa tuotiin esille verkkopalvelun haasteet maahanmuuttajanuorten kohdalla: ongelmana on tunnistaa nuor-

ten erityistarpeet, kun kontaktit voivat olla hyvin lyhytsanaisia ja väliin epäselviäkin. Verkkopalveluissa (Nuorten tieto- ja neuvontakeskus Nappi, http://www.nettinappi.fi/info/info_finnish.html) on monikulttuurisuuden asettamat haasteet huomioitu hyvin rakentamalla erillinen immigrant-osio (<http://www.nettinappi.fi/immigrant/index.html>), jonka tavoitteena on pyrkiä huomioimaan monikulttuuristen nuorten toiveita, odotuksia ja tarpeita. Tässä kohden olisi tärkeää ottaa huomioon nuorten Suomen rajat ylittävät perhesuhteet, joilla voi olla suuri merkitys myös nuorten suomalaiseen yhteiskuntaan kiinnittymisen ja jäsenyyden kannalta. Verkkopalvelut antavat hyvät mahdollisuudet nuorten sosiaalisten verkostojen tukemiseen yli kansallisten rajojen. Monikulttuuristen nuorten tavoittamiseksi ja heidän näkemystensä kuulemiseksi ei kuitenkaan kovin syvällisesti tunnutta pohditun verkon mahdollisuuksia (ks. Honkasalo & Harinen & Anttila 2007, 23).

Luvun loppuun otettakoon esille jyväsken läläisen nuorisotyöntekijän ehdotus monikulttuuristen nuorten näkemysten kuulemiseksi, jonka hän muotoilee ”huolimaton kysely” -menetelmäksi. Hänen mukaansa ei välttämättä tarvita virallisia kuulemistilaisuuksia, joiden riskinä on se, että samat nuoret ovat kerrasta toiseen äänessä, eivätkä yhteiset tilaisuudet ole välttämättä maahanmuuttajille ei helpojoja paikkoja ilmaista itseään (kielellisesti / sosiaalisesti). Sen sijaan ohjaaja voi säännöllisesti, joskin puolihuolimattomasti, kysyä arkisten toimintojen yhteydessä nuorten kannanottoja, näkemyksiä, tarpeita. ”Mitä mieltä sä oot?” on hyvä kysymys: yksinkertainen ja tehokas.

5.2.5. KOHDENNETUSTA AVOIMEEN TOIMINTAAN VAI AVOIMESTA KOHDENNETTUUN TOIMINTAAN?

Nuorten poluttamisessa Kølvi (kohdennettu poikaprojekti, jolla monikulttuurinen painotus) on välivaihe. Täällä tankataan turvallisuutta ja kavereita ja yhteisöllisyyttä.

Ihanteellinen eriytetty toiminta lähtee avoimesta toiminnasta, josta toiminnallisin menetelmin kerätään ryhmä, jonka kanssa tehdään eriytetysti jotain.

Tutkimuskunnat eroavat toisistaan sen suhteen, miten niiden linjauksissa avoimen ja eriytetyn/kohdennetun toiminnan suhde on määritelty, ja millä tavoin erilaisia toimintamuotoja priorisoidaan. Siinä missä esimerkiksi Helsingissä perusnuorisotyö on strategisilta lähtökohdiltaan avointa toimintaa, painotetaan esimerkiksi Espoossa kohdennetun toiminnan merkitystä perusnuorisotyön keskeisenä toimintamuotona. Joissakin kunnissa painotus on mennyt siihen suuntaan, että kohdennettua toimintaa pyritään purkamaan avoimen toiminnan kustannuksella. Tämän lisäksi tutkimuskunnista löytyy hyvin vaihtelevia käytäntöjä sen suhteen, miten näitä kahta eri nuorisotyön muotoa on saatettu vuoropuheluun. Olivatpa käytännöt mitkä tahansa, näyttää siltä, että avoimen ja kohdennetun toiminnan piirissä työskentelevien nykyistä tiiviimpään yhteistyöhön tai toimintamuotojen yhdistelyyn kohdistuu toteutumattomia odotuksia. Erityisesti monikulttuuristen nuorten kohdalla yksilötyön merkitys ja tarve on laajasti tunnustettu. Tilatyöntekijöillä olisi halua ja tarvetta kohdentaa työtään enemmän yksilötyön suuntaan, mutta resurssit eivät riitä, minkä vuoksi joudutaan miettimään erilaisia kompromissiratkaisuja. Tämä on puute, joka tulee esiin monissa tutkimuskunnissa. Eräs haastateltava nosti ongelmaksi myös sen, että nuorisotyöntekijöiden piirissä voi olla pelkoa siitä, että avoimessa toiminnassa mukana olevat nuoret reagoivat kielteisesti eriyettyyn toimintaan. Erilaisten toimintamuotojen oikeutusta pitäisikin avata nuorille nykyistä enemmän ja keskustella heidän kanssaan asiasta, jottei nuorilta saa kommenttia epäoikeudenmukaisesta kohtelusta: ”mäkin alan lintsata että pääsen leirille”. Eräessä tutkimuskunnassa eriytettyä tytöille suunnattua toimintaa pidettiin työntekijöiden piirissä ”vanhanaikaisena”, eli eriytetyn toiminnan vieroksunta ei palaudu ainoastaan nuorten asenteisiin. Niissä kunnissa, joissa julkilausuttuna periaatteena on tarjota toi-

mintaa avoimesti kaikille nuorille, ei välttämättä ole suurta halukkuutta yhteistyöhön yksittäisten projektien tai kohdennetun työn kanssa, minkä kohdennetun ja projektityöntekijät kokivat omaa työtä haittaavaksi seikaksi. Nuoria on vaikeampaa pyrkiä integroimaan projekteista alueelliseen nuorisotoimintaan, jos rakenteellinen yhteistyö ei nuorisotyön toimintamuotojen välillä toimi.

Usein käytännön sovellukset avoimen vs. eriytetyn/ alueellisen vs. kohdennetun toiminnan silloittamiseksi jäävät yksittäisten työntekijöiden aloitteiden varaan. Eräs haastateltava piti tätä valitettavana myös onnistuneiden käytäntöjen levittämisen kannalta: jos projekti- tai kohdennettu toiminta olisi organisatorisesti selkeämmin ”avoimen toiminnan kyljessä” (ei kuitenkaan alisteisesti), sieltä olisi siirrettävissä malleja avoimen toiminnan puolelle ja myös toisin päin. Oulussa visioitiin tilatoiminnan ja kohdennetun toiminnan välimuotoja muun muassa seuraavasti: profiloituja iltoja, jotka voisivat perustua avoimessa tilassa järjestettyyn pienryhmätoimintaan; avoimia iltoja, jotka on varattu ns. ajanvarausilloiksi, joissa yksilökeskusteluille on varattu kunnolla aikaa. Erään projektin työntekijät korostivat, että yksilöllisen tuen ja luottamuksen voi rakentaa myös ryhmätoiminnan kautta, esimerkiksi leiri- tai kerhotoiminnassa. Ryhmätoiminta voi aluksi olla suljetumpaa ja perustua yhden kulttuurin nuorten osallistumiseen, mutta luottamuksen rakennuttua täytyy murtaa rajoja ja hakea aktiivisesti kantaväestön nuoria mukaan. Tämä on myös nuorten oma toive, kuten monikulttuurisille nuorille suunnattu kysely osoittaa. Eriytetyn ja avoimen toiminnan mielekäs yhdistäminen vaatii työntekijältä erityistä ammattitaitoa, suunnitelmallisuutta ja aikaa – eräs haastateltava määritteli tämän ”agenttityöksi”, jossa kullekin nuorelle/perheelle/ryhmälle sopivat omanlaiset toimintamuodot. Kulttuuritaustoista ei voi välttämättä tässäkin kohden lähteä yksilötoiminnasta liikkeelle. Tämänkaltaisten silloittavien visioiden toteutuminen käytännössä näyttää kaatuvan usein henkilöstöresurssien vähäisyyteen – etenkin kun systemaattisesta yhteistyöstä eri toimintamuotojen välillä ei saada mahdollista synergiaetua irti.

Kuten luvun alussa olevat sitaattit osoittavat, yhteistyö tilatyön ja kohdennetun tai projektimuotoisen toiminnan välillä voi olla kahdensuuntaista. Onnistunut esimerkki siitä, miten huolella suunnitellusti nuoria voidaan siirtää kohti avointa harrastustoimintaa, on Tampereella toimivan Kølvi-poikaprojektin poluttamisen menetelmä. Kølvi toimii välivaiheena, josta poikia suunnataan aktiivisesti muihin toimintoihin. Tavoitteena poluttamisessa on se, että poikaa herätellään, ohjataan ja tuetaan omien intressien löytämisessä. Jokaiselle pojalle pyritään löytämään ainakin yksi mielekäs harrastus, johon hänet saatetaan. Kølvi-projektin vapaaehtoinen työntekijä on mukana harrastukseen poluttamisessa, niin henkisesti kuin konkreettisesti. Tavoitteena on saada onnistumisen kokemuksia paitsi nuorisotoiminnan kentältä, myös laajemmin suomalaisen palvelujärjestelmän sisällä toimimisesta.

Kohdennettuun yksilötyöhön suuntautuvat toimintamuodot elävät kuitenkin ristipaineen alla: yksilötyö ei tuota ”hyviä tilastolukuja”. Tämä hankaloittaa työn ulkoista arvostusta, vaikka tunnustettaisiin se tosiseikka, että avoimessa toiminnassa on riittämättömät mahdollisuudet nuorten yksilölliseen tukemiseen tai se, että pienryhmätoiminnan kautta voidaan usein saada uusia nuoria mukaan avoimeen toimintaan (kävijämääriä nostamaan).

5.2.6. IKÄRAJAT: BIOLOGISESTA IÄSTÄ SOSIAALISEEN IKÄÄN?

Jos 18-vuotiaat potkitaan pellolle, pitäisi jälkihuollosta jollain tavoin huolehtia.

Ikärajoja on meillä pudotettu mm. maahanmuuttajien karsimiseksi. Nyt häilyvä raja on 18, mutta se voidaan ylittää, jos ryhmäytyminen niin vaatii.

Ikärajoissa joustetaan. Tarpeen mukaan tietty epäoikeudenmukaisuus kuuluu nuorisotyöhön. Julkilausuttuna tavoitteena on tarjota palveluja niille nuorille, joilla ei ole harrastuksia. Tästä näkökulmasta katsottuna maahanmuuttajat kuuluvat tavoiteasiakkaisiin.

Suomalaiset tekevät tyhmästi asettaessaan ikärajoja. Maahanmuuttajat ovat vapaa-ajan viettämisessä perheineen, ei vain yksilöinä. Kaikki on yhtä perhettä, ei sillä ole väliä, oletko 10- vai 20-vuotias.

Ikärajoilla voidaan myös rauhoittaa nuorisotalon tunnelmaa, vaikka kyse ei olisi etnisten ryhmien jännitteistä vaan ison ryhmän tuomasta äänestyksestä ja rauhattomuudesta. Keskiviikkona 13–14-vuotiaiden oma ilta.

Kuten edellä olevat sitaattit vihjaavat, ikäkysymys herätti haastateltavissa paljon mielipiteitä ja tunteita. Miltei jokaisessa haastattelussa tuli esille se, että monikulttuurisuus haastaa paitsi yleisiä ikäkäsityksiä, myös nuorisotyön totuttuja ikärajoja. Kohderyhmästä puhuttaessa näyttää monikulttuurisissa ympäristöissä selvältä, että nykyistä enemmän pitäisi kiinnittää huomiota niin sanottuun sosiaaliseen ikään eli nuoren valmiuteen ja resursseihin toimia omaehtoisesti suomalaisella vapaa-ajan kentällä. Haastattelut osoittavat, ettei sosiaalisen ikäkäsityksen soveltaminen nuorisotyön käytännöissä ole helppoa. Monet kentän työntekijät tuntuivat pelkäävän johdon reaktiota julkilausuttujen ikärajojen venyttämiseksi – vaikka ikärajoja ei olisi kategorisiksi ohjeistoissa tarkoitettukaan. Kuten pari edellä kuvatuista sitaateista osoittaa, ikärajoja käytettiin myös nuorten osallistumista rajaavana keinona joissakin kunnissa. Ikäkysymys erottelee haastateltavia myös sen suhteen, miten aktiivisesti ikä halutaan ottaa nuorisotyön lähtökohdaksi: onko perusajatus se, että nuoret tulevat ja poistuvat toiminnasta ”luonnollisesti” tietyn ikäisinä vai että ohjaajalla on tässäkin aktiivinen roolinsa. Otamme esille alla esille muutaman haastateltavia askarruttaneen seikan.

Jälkihuolto: onko sitä?

Tutkimuskuntien kesken oli yllättävän suuri hajonta sen suhteen, minkä ikäiset nuoret nähtiin kohderyhmänä erityisesti alaikärajan suhteen: joissain kunnissa lähdettiin liikkeelle alle 10-vuotiaista, toisissa 13-vuotiaista. 18 vuotta näyttää olevan kuitenkin virstapylväs, jonka yli päässeitä nuoria on vaikeaa pitää nuorisotyön kohdeasiakkaina. Erityisesti monikulttuuristen nuorten kanssa käytännön työtä tekevät olivat huolissaan siitä, ettei nuorisotyön piiristä poistuville nuorille ole kehitetty mitään systemaattista jälkihuoltoa. Haastateltavien mukaan osalta nuorista puuttuu tiedolliset, kielelliset, taloudelliset tai sosiaaliset resurssit, joiden avulla he voisivat ottaa vastuuta omasta vapaa-ajastaan. Haastateltavien mukaan nämä nuoret jäävät ”tyhjän päälle”, jos jälkihuoltoa ei joko nuorisotoimen sisällä tai mieluummin moniammatillisesti pohdita. Sama kysymys on nostettu esille myös muilla sektoreilla (sosiaalityö/lastensuojelu; vankeinhoito), eli ongelma ei ole yksinomaan nuorisotoimen sisäinen. Joissain haastatteluissa esitettiin, että yli 18-vuotiaat ovat erityisen hauraassa elämäntilanteessa, kun perheen tuki voi jäädä pois nuoren muuttaessa pois kotoa eikä nuorella ole riittävästi tietoa oikeuksistaan suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Maahanmuuttajanuorten kohdalla ikärajoihin tuijottamisen sanottiin estävän myös pitkäjänteisen työn tekemisen, jonka onnistunut toteuttaminen voi vaatia vuosia kestävästä satsauksesta. Tutkimuskunnissa oli kehitetty erilaisia keinoja yli 18-vuotiaiden pitämiseksi nuorisotoiminnan reunoilla. Nuoria oli rekrytoitu ns. isosiksi, jotka toimivat nuorempien vertaistukijoina. Heitä työllistettiin myös järjestäjiksi erilaisiin ryhmätoimintoihin (diskot,

urheilutapahtumat, teatterikerhot ym.) ja sitä kautta saatiin pidettyä heitä mukana toiminnassa. Haastatteluista sai kuitenkin sen vaikutelman, että nuorisotyöntekijät eivät olleet halukkaita tuomaan avoimesti esiin sitä, että heidän organisoimansa toiminnan piirissä on ”yli-ikäisiä” nuoria.

Maahanmuuttajien yhteisöllisyys haastaa ikärajoja: osallistumista sisarusten voimin

Monikulttuurisuus venyttää suomalaista ikäkäsitystä yhteisöllisempään suuntaan. Eräs haastatettava totesi, että erityisesti yhteisöllisyyttä korostavissa kulttuureissa biologinen ikä ei ole samalla tavoin merkitsevä; tärkeämpää on nuoren asema perheessä ja hänen sosiaaliset suhteensa. Monissa tutkimuskunnissa oli kokemuksia siitä, miten maahanmuuttajanuorten osallistuminen oli lähtökohtaisesti sisarusten yhteistä toimintaa. Tämä haastaa nuorisotyön yksilölähtöistä toimintamallia. Maahanmuuttajanuorten yhteisöllisen osallistumisen nuorisotoimintaan sanottiin johtuvan osin vanhempien asettamista rajoituksista, osin siitä, että sisaruksen kanssa on helpompaa tai turvallisempaa tulla mukaan nuorisotoimintaan. Tällaisessa tilanteessa moni haastatettava näki ongelmallisena sen, jos yksi nuorista pääsee sisään ja toiselle sanotaan, että hän on liian vanha. Monikulttuurisuus pakottaakin nuorisotyöntekijöitä entistä tapauskohtaisempaan ikärajojen mielekkyyden arviointiin. Kaikille yhteisiä sääntöjä tulisi muotoilla siten, että joustaminen tilannekohtaisesti on mahdollista. Välttämättä toimiva ratkaisu ei ole kuitenkaan se, että ikärajojen mielekkyyden arviointi on yksittäisen työntekijän harteilla. Myös tästä aiheesta olisi syytä käydä yhteistä keskustelua nuorisotyöntekijöiden kesken.

Jännitteisiin puuttuminen ikärajoituksin

Ikärajoja pohdittiin myös nuorten ryhmäsuhteiden näkökulmasta. Monesti lähtökohtana oli korjaava pikemminkin kuin ennaltaehkäisevä ote: esimerkiksi nuorisotilassa esiintyneitä ryhmäjännitteitä pyrittiin purkamaan rajaamalla vanhimmat nuoret pois kohderyhmästä tai järjestämällä erillisiä toiminta-aikoja eri-ikäisille nuorille. Yhdessä kunnassa myös tilaratkaisut mahdollistivat sen, että tietyllä alueella nuorisotyön kohderyhmä jaettiin eri ikäryhmiin, joista yhdelle ryhmälle järjestettiin omaa toimintaa kirjaston tiloissa ja toinen ikäryhmä kokoontui nuorisotilassa. Nuorisotilan jännitteiden tai levottomuuden katkaisemisen menetelmänä ikärajojen tiukentaminen voi olla tehokas keino, mutta nuorten kannalta se ei välttämättä ole ihanteellinen ratkaisu; ne jotka nuorisotilaa kipeimmin tarvitsevat voivat saada sieltä tällä tavoin potkut. Ikärajojen käyttöä tämänkaltaisten tilanteiden ratkaisemisessa tulisikin erityisellä huolellisuudella arvioida.

Ikäryhmittelyä käytettiin myös keinona, jonka avulla voitiin yhdistää avoimia ja kohdennettuja toimintamuotoja. Esimerkiksi Espoossa haastatettava totesi, että kun kohderyhmä pilkotaan pienempiin osiin, on monikulttuurinen ryhmäyttäminen helpompaa: ikäryhmän ollessa homogeeninen voidaan muutoin heterogeeninen ryhmä saada sekä työntekijöiden että nuorten kannalta toimivaksi. Haastatettava sanoi tällaisista kokeiluista saadun hyviä kokemuksia nimenomaan monikulttuurisessa ympäristössä.

5.2.7. MONIKULTTUURISUUS VIRITTÄÄ SUKUPUOLISUHTEITA

Muutama vuosi sitten yksi koulun opo kysyi multa sitä, että haluanko ruveta tämmöstä tyttöryhmää vetämään mut se edellyttää sitä, et meidän miespuolinen työntekijä ei saa olla talossa paikalla. Jolloin mä sanoin, että ”hei että se ei oo tasa-arvoista, et jos me itse vaaditaan tasa-arvoa niin ei me voida sanoa et nyt Erkki (nimi muutettu) menepä kotiin”. Musta se ei toimi Suomessa se yhtälö, että jotenkin hirveeltä voi tää kuulostaa monista, että mikä rasisti mä oon mutta ...jos minä muuttaisin muslimimaahan, niin en minä voi vaatia siellä että mä voin näin kävellä. Kyllähän mä sitten heidän kulttuuriin sopeutuisin ...mutta oon jotenkin sitä mieltä, että kun nyt täällä ollaan ja kuitenkin jotenkin heidänkin pitäis tähän meidän yhteiskuntaan sitten sulautua, että voidaanko vaatia tällaisia asioita.

Yllä oleva haastatteluesimerkki kuvastaa hyvin haastatteluissa esiintyviä näkemyksiä tytöille suunnatun eriytetyn toiminnan tarpeellisuudesta. Sen sijaan, että nuorisotyöntekijät olisivat nähneet tyttöryhmien tarkoituksen mahdollisuutena suoda tytöille osallistumisen kanavia ja siten tasa-arvoinen asema suhteessa kunnan muihin nuoriin, eriytetty toiminta määriteltiin joissakin haastatteluissa sellaiseksi erityisoikeudeksi, joka saattaa haavoittaa kaikkien nuorten keskinäistä tasa-arvoa nuorisotoiminnassa. Samalla tasa-arvo määrittyy yllä olevassa haastatteluotteessa asiaksi, joka määritellään suomalaisesta näkökulmasta ”maassa maan tavalla” -retoriikkaan vedoten. Maahanmuuttajataustaiset tytöt näyttäytyvät erityisryhmänä nimenomaan oletetun uskonnollisen aseman vuoksi, joka useimmiten tarkoittaa islamia.

Tyttöjen ja poikien toimiminen yhdessä ei kaikissa kulttuureissa ole yleinen tapa. Sukupuolen mukaan eriytetty toiminta saattaa mahdollistaa muun muassa sen, että luottamuksen saavuttaminen tyttöjen kesken on helpompaa ja kasvamiseen liittyviä kysymyksiä on luontevampaa käsitellä (ks. Honkasalo & Souto 2007). ”Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen” -tutkimushankkeen aikaisemmissa osatutkimuksissa on tarkasteltu sitä, miten monikulttuuriset kysymykset haastavat ottamaan sukupuoleen liittyvät seikat huomioon nuorisotyössä. Nuorille suunnatussa kyselyssä sukupuolen mukaan eriytetty nuorisotoiminta ei saanut kannatusta (ks. Harinen 2005). Tämä voi johtua osittain siitä, että sukupuolen mukaan eriytetyn toiminnan mielekkyydestä on hankalaa tiedustella kyselyn avulla. Usein kyse saattaa olla tilannesidonnaisista kasvuun ja seksuaalisuuteen liittyvistä seikoista, jotka puoltavat toiminnan eriyttämistä sukupuolen mukaan. Nuorten kanssa tehdyissä haastatteluissa varsinkin sellaisten tyttöjen kohdalla, joiden vanhempien määräysvalta vapaa-ajan suhteen oli merkittävä, eriytetty toiminta oli kuitenkin mahdollistanut tyttöjen osallistumisen nuorisotoimintaan. Jotkut nuoret korostivat myös, että tyttöjen toimiminen erikseen omissa ryhmissään avasi mahdollisuuden siihen, että tytöt saivat enemmän omaa tilaa, eikä heidän tarvinnut toimia poikien ehdoilla ja poikia varten (Honkasalo, Harinen & Anttila 2007).

Jo tehdyissä kuntien yhteyshenkilöiden haastatteluissa kävi selväksi, että monessa kunnassa koettiin erityisen haasteelliseksi se, että nuorisotalojen kävijöistä erityisen pieni määrä oli maahanmuuttajataustaisia tyttöjä. Monessa kunnassa tämä oli asia, jonka edessä koettiin neuvottomuutta. Joissakin kunnissa oli järjestetty tytöille eriytettyä toimintaa, mutta se ei ollut aina vaikuttanut siihen, että tytöt olisivat rekrytoituneet osaksi nuorisotalojen vakituista kävijäkuntaa. Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön kohdalla on syytä huomioida se, ettei kyse ole yksinomaan maahanmuuttaja- tai vähemmistötyttöjä koskettavasta asiasta. Nuorisotyön luonnetta on tutkimuksissa kritisoitu esimerkiksi siitä, että nuorisotoimintaa toteutetaan poikien ehdoilla ja poikien keskuudessa, ja nuorisotilat ovat myös sosiaalisesti ja tilallisesti poikien valtakuntaa (esimerkiksi Honkasalo & Souto 2007; myös Punnonen 2007).

Halusimme tarttua haastatteluissa myös sukupuolitettuihin valtakäsityksiin. Lisäksi herätimme keskustelua siitä, oliko nuorisotoiminnassa huomioitu tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet ja toivomukset, ja oliko esimerkiksi tytöille järjestetty eriytettyä toimintaa, jotta heidän olisi helpompaa osallistua nuorisotalon toimintaan. Nuorisotyö on monen julkisen alan tavoin naisvaltainen, ja ammatilliset roolit ovat sukupuolisesti värityneitä. Kulttuuriset käsitykset sukupuolirooleista ja auktoriteetista

vaikuttavat myös siihen, miten nuorisotyöntekijät määrittelevät ammattinsa toimivallan nuorten keskuudessa. Itse asiassa monessa haastattelussa nostettiin esille, että nuorten erilaisten taustojen vuoksi etenkin naispuoliset nuorisotyöntekijät saattavat joutua nuorten edessä lunastamaan paikkansa, kuten seuraava haastatteluote osoittaa:

Joo, kyl mua siis kuunnellaan mut siis on joitain tilanteita...et mä on niin kuin, siis kyl mä tiedän sen että heidän kulttuurissa niin, se naisen sana ei ole se laki. Niin kyl mä oon niin kuin töitä joutunut tekee sen eteen ja...mutta. On, osoittanut sen että olen yhtäläinen ohjaaja täällä.

Sukupuolen merkityksen huomioiminen myös poikien keskuudessa auttoi joitakin miespuolisia työntekijöitä tunnistamaan, kuinka myös pojat kaipaavat nuorisotoiminnassa aikuiseksi kasvamiseen liittyen tukea ja malleja. Eräässä ainoastaan pojille suunnatussa projektissa kritisoitiinkin sitä, että sukupuolisensitiivinen nuorisotyö nojaa Suomessa liialti tyttöjen kanssa tehtävään työhön. Myös pojat tarvitsevat sellaista tukea, joka huomioi esimerkiksi sen, kuinka poikien perheiden käsitykset miehuudesta ja sukupuolirooleista eroavat usein suomalaisista sukupuoliroolikäsityksistä. Samalla haastattelussa painotettiin sitä, kuinka niin tytöt kuin pojatkin kaipaavat sellaista tasa-arvokasvatusta, joka ottaa huomioon nuorten kulttuuritaustat, mutta jossa myös painottuu ihmisoikeuksien kunnioitus.

Monikulttuurisen nuorisotyön yhteydessä maahanmuuttajapoikien erityistarpeet voivat jäädä helposti havaitsematta siitä huolimatta, että pojat osallistuvat useallakin paikkakunnalla nuorisotalon toimintaan aktiivisesti ja säännöllisesti. Etenkin kohdennettua poikatyötä tekevät nuorisotyöntekijät korostivat, ettei avoimessa toiminnassa avaudu välttämättä tilaa henkilökohtaisesti koettelevien asioiden läpikäymiseen tai monenlaisille tavoille olla poika. Myös pojat tarvitsevat tasa-arvo- ja seksuaalikasvatusta ja näiden, kuten muidenkin arempien aiheiden käsittely, voi olla mielekkäämpää pienryhmissä kuin suuria massoja vetävässä avoimessa toiminnassa.

Niissä haastatteluissa, joissa pohdittiin poikien ja veljien vallankäyttöä suhteessa tyttöihin ja sis-koihin, sukupuolinen väkivalta palautettiin kotien asiaksi – ei nuorisotyön mahdollisuudeksi eikä tehtäväksi. Yksi sukupuolisensitiivisen työn haasteista nuorisotoiminnassa on se, miten siirrytään ”uhrinäkökulmasta” kohti sellaista tasa-arvokasvatusta, jossa esimerkiksi poikien sukupuolista valtaa tyttöihin nähden uskalletaan purkaa ja kyseenalaistaa nuorisotoiminnassa. Sukupuolisensitiivisen työn ymmärtäminen ainoastaan tyttötyönä kaventaa sen merkitystä rajaamalla pojat työn ulkopuolelle.

Haastatteluissa käsitystä suomalaisesta naisten ja miesten tasa-arvosta käytettiin usein normina ilman, että olisi pohdittu sitä, miten monikulttuurinen työympäristö saattaa haastaa ”suomalaisen” tavan oikeellisuutta. Tasa-arvo samastettiin väliin osaksi maassa maan tavalla -käsitteistöä. Sukupuolten välinen tasa-arvo määrittyi haastatteluissa siten helposti asiaksi, joka suomalaisessa nuorisotyössä on itsestään selvä ja jo omaksuttu arvo, ja jota erityisesti monikulttuuristen nuorten saattaa olla vaikeaa omaksua. Samalla nuorisotoiminnan monikulttuuristumisen (erityisesti eritaustaisten nuorten mukanaolo) koettiin uhkaavan nimenomaan nuorisotoiminnan tasa-arvoideologiaa.

Tytöille suunnattua eriytettyä toimintaa ei nähty ainoastaan tyttöjen mahdollisuuksia ja oikeuksia edesauttavana toimintana, vaan myös poikien ja tyttöjen tasa-arvoa kaventavana seikkana. Mielenkiintoista tässä tilanteessa on se, että sukupuolten välinen tasa-arvo paikannettiin usein nimenomaan muslimitaustaisia tyttöjä koskettavaksi ongelmaksi tai niin, että uskonto oli se tekijä, joka haastoi suomalaista tasa-arvokäsitystä, kuten kappaleen ensimmäisessä haastatteluotteessa näkyy.

5.3. Nuorten keskinäisen dialogin edistäminen?

Nuorisoryhmien ja nuorten välinen vuorovaikutus nuorisotalolla kertoo siitä, kuinka viihtyisäksi nuorisotalo koetaan. Halusimme haastatteluissa paneutua siihen, miten nuorisotyöntekijät puhuvat nuorten yhdessäolosta nuorisotaloilla. Pitääkö nuorten välisiin ystävyyssuhteisiin puuttua, onko nuorisotyön tarkoituksena myös sekoittaa nuorten välisiä suhteita, ja miten yhdessäoloa voisi toiminnallisesti edistää? Haastattelut osoittavat, että nuorisotyöntekijät saattavat olla eri mieltä siitä, onko nuorten keskinäistä dialogin edistäminen työntekijöiden tehtävä vai ei. Yksimielisyyttä ei ole myöskään siitä, miten dialogisuutta voi edistää avoimessa toiminnassa, vai onko se toteutettavissa ainoastaan projektimuotoisesti ja pienissä ryhmissä.

5.3.1. YSTÄVYYSSUHTEIDEN SEKOITTAMINEN TOIMINNALLISUUDEN AVULLA

Kyllä vuorovaikutuksen lisääminen kuuluu meidän tehtävään, meidän tehtävään kuuluu sekottaa sitä pakkaa aika ajoin. Ja mun mielestä saa käyttää jopa lievää väkivaltaakin (naurua) siinä suhteessa. Että niinkun tällaisella henkisellä tasolla, et sano-taan, et on tultava toimeen. Ja on opittava, koska kyllä tavallaan jo syksyllä kun tehdään näitä ryhmäyttämisiä, niin tavallaan niissäkin pakotetaan sut työskentelemään sen oman luokkasi kanssa. Halusit tai et.

Ei meidän tarvitse sekoittaa siellä. Kyllä se luonnollisen toiminnan kautta niin, syntyy, jos on syntyäkseen. Ei siihen tar-vita...mun mielestä mitään erityistä, mitään erityistoimenpiteitä. Esim. toiminnan järjestämistä, tekemisen järjestämistä. Nuorisotaloilla toimitaan kaiken aikaa, ja kaikki perustuu vapaa-ehtoisuuteen, ne nuoret tulee, joita kiinnostaa.

Yllä olevat esimerkit kuvaavat hyvin nuorisotyön olemuksen ristiriitaisuutta, jota olemme jo aikaisem-missa kappaleissa kuvanneet. Se, puututaanko nuorten välisiin ystävyyssuhteisiin tai nuorisotaloilla oleviin klikkiytymiin, riippuu osaltaan myös siitä, koetaanko nuorisotyön tehtäväksi kasvatus vai pelkkä vapaa-ajan organisointi. Jotkut haastatelluista nuorisotyöntekijöistä kokivat nuorten väliset ystävyyssuhteet nuorten omaehtoiseksi asiaksi siten, ettei niihin rohjettu aikuisina kajota. Toiset taas olivat sitä mieltä, että nuorisotyöntekijän tehtävänä on tutustuttaa toisiinsa myös sellaisia nuoria, jotka eivät muuten olisi nuorisotalolla tekemisissä toistensa kanssa. Yhtäältä monet nuorisotyöntekijät kuvasivat nuorisotaloja paikoiksi, joissa on väistämätöntä se, että ne ovat tietyn nuorisoryhmän val-taamia (valtauksesta [ks. luku 5.2.3.](#)). Toisaalta nuorisotalon sisäänlämpiävyyden purkaminen liittyy monen nuorisotyöntekijän mukaan nuorisotalojen avoimuuden edistämiseen. Näissä näkemyksissä dialogisuuden edistämisen keskeinen tekijä on nimenomaan tila, eli sellainen paikka, jonka nuoret kokevat omaksi ja kotoisaksi ja jossa yhdistyy mielekkäällä tavalla sekä toiminnallisuus että vapaa oleminen. Ne työntekijät, jotka eivät välttämättä haluaisi ”väkisin” (niin kuin työntekijät monesti ilmaisevat) tutustuttaa nuoria toisiinsa, saattoivat kuitenkin puhua siitä, miten uusi nuorisotalon asiakas on otettava vastaan ja saatettava muiden nuorten pariin (ks. [myös luku 5.2.](#)).

Aikaisemmissa maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisen nuorten välistä vuorovaikutusta tarkastelevissa tutkimuksissa on tullut usein ilmi, kuinka varsinkin nuorisotalokonteksti saattaa olla tilana sellainen, jossa ystävydet eivät synny kitkatta. Koulussa nuoret joutuvat väkisininkin olemaan tekemisissä toistensa kanssa, ainakin luokkahuoneessa, kun taas vapaa-ajalla nuoret voivat päättää vapaammin, kenen kanssa he viettävät aikaansa (esim. Keskisalo & Perho, 2001; Keskisalo 2003). Vuonna 2005 tehdyn monikulttuurisille nuorille suunnatuun kyselyyn vastanneista nuorista viidesosa koki, ettei kantaväestöön kuuluvien nuorten kanssa ole helppo ystävyystä (Harinen 2005, 34). Saman tutkimuksen mukaan monikulttuuriseksi koettu toiminta houkuttelee ennen kaikkea maahanmuuttaja-taustaisia nuoria. Haastatteluissa yhdessä projektissa tämä haaste on otettu vastaan niin, että toimintaan tulevilla uusilla jäsenillä on tukenaan vanhempi poika, joka huolehtii siitä, että nuorempi poika pääsee turvallisesti mukaan nuorisotoimintaan ja toimii tarvittaessa hänen tukenaan. Lisäksi projektin pojille

pyritään järjestämään ainakin yksi harrastusmuoto ja huolehtimaan siitä, että he pääsevät turvallisesti harrastamaan ”taluttamalla” heidät ensimmäisillä kerroilla harrastuspaikoille. Tutustuminen suomalaisiin nuoriin harrastusten kautta on tässä projektissa koettu niin haastavaksi, että se edellyttää vanhempien nuorten ja aikuisten toimimista vertaistukena. Siten ajatus siitä, että nuoret tutustuisivat nuorisotalolla ikään kuin itsestään entuudestaan toisille tuntemattomiin nuoriin tuntuu vieraalta.

Aito yhdessäolo edellyttäisi myös kantaväestöön kuuluvien nuorten innokkaampaa osallistumista monikulttuuriseen toimintaan. Kuten aikaisemmin on todettu, kunnissa tehtyjen haastattelujen perusteella näyttäisi siltä, että yksi nuorisotalon avoimuutta rasittava tekijä on nimenomaan se, että kantaväestön nuoret saattavat vieroksua ”monikulttuuriseksi” nimettyjä nuorisotaloja. Nuorisotyöntekijät kokivatkin, että varsinkin niissä tilanteissa, joissa nuorisotalon kävijäkunta koetaan ”yksipuoliseksi”, nuorisotyöntekijöiden on syytä ruveta rekrytoimaan talolle uutta asiakaskuntaa tai sekoittaa nuorten ryhmiä keskenään (ks. [luku 5.2.3.](#)).

Ne nuorisotyöntekijät, joiden mielestä nuorisotyön tehtävänä on sekoittaa ”fakkiintuneita” ystävyysuhteita tai nuorisoryhmiä kaikissa nuorisotalon toiminnoissa, painottivat, että yhdessäoloa lisätään parhaiten toiminnallisuuden kautta. Helpoiten tämä käy joidenkin nuorisohjaajien mielestä (varsinkin poikien kohdalla) esimerkiksi yhteisten urheilutempausten järjestämisen avulla. Leiritoiminta saattoi monen haastatellun mielestä olla jo sellainen tiivis ja pitkäkestoinen yhdessäolon muoto, jossa nuoret tutustuvat toisiinsa eri tavalla kuin normaalissa nuorisotalotoiminnassa. Leiritoiminnan haasteena on kuitenkin se, miten sen avulla voidaan tukea arjen ystävyysuhteita siten, että suhteet muuttuisivat pitkäkestoisiksi eivätkä rajoittuisi pelkästään leirin ajankohtaan. Myös erilaiset keskustelu- ja teemaillat nousevat aineistosta esille nuorten yhtenäisyyttä tukevana käytäntöinä. Yhdellä nuorisotalolla kerrottiin myös, että yhteiset kokkikerhot ovat tutustuttaneet nuoria toistensa ruokakulttuureihin. Toisaalta ruoka-, kulttuuri- ja urheiluiltaamia kritisoitiin joissakin haastatteluissa siitä, että ne eivät välttämättä synnytä nuorten välille pysyviä ystävyysuhteita ja vuorovaikutusta. Joskus tällaiset iltamat saattavat entisestään korostaa nuorten välisiä kulttuurieroja (ks. myös Honkasalo & Souto, 2007).

Nuorilla pitäisi toisin sanoen olla muitakin syitä olla yhdessä kuin monikulttuurisuuden merkityksen korostaminen. Kuten monikulttuurisille nuorille suunnatusta kyselystä käy ilmi, nuoret itse toivovat myös sellaista yhdessäoloa, jossa uskalletaan avoimesti puhua asioista niiden oikeilla nimillä – esimerkiksi rasismista ja ennakkoluuloista (Harinen 2005). Samanlainen kanta käy ilmi joistakin nuorisotyöntekijöiden haastatteluista. Aidon dialogin syntyminen edellyttää siis sitä, että myös nuorten välisiin jännitteisiin uskalletaan puuttua ja niistä uskalletaan puhua. Vuorovaikutuksen ja dialogin edistäminen jää helposti puolitiehen, jos asenteista ei puhuta ääneen (ks. esim. Perho 2002).

Moni sellainen työntekijä, joka kohtaa arjessaan sekä monikulttuurisia että kantasuomalaisia nuoria, on sitä mieltä, että vuorovaikutusta lisätään sellaisilla toiminnoilla, joiden suunnitteluun on satsattava aikaa ja voimavaroja. Monet tällaisia toimintoja toteuttaneet nuorisotyöntekijät painottivat, että nuorten välisen yhdessäolon edistämiseksi myös nuorisotyöntekijältä on löydettävä halua parantaa myös heikoimmassa asemassa olevien nuorten asemaa nuorisotalolla. Nämä toiminnot vaativat ohjaajalta sitkeyttä ja peräänantamattomuutta: ”*Se yks hyvä esimerkki on se meidän pienten päivä, kun me vaan jaksetaan monta kertaa... vaan pidetään kiinni tästä. Sitku pitää kiinni jostain, niin kyllä se kantaa hedelmää.*” Yhdessä toimimiseen rohkaiseminen voi ilmetä myös niin, että nuorten biljardivuoroja ja nuorisotalon kahvilavuorojen pareja sekoitetaan, kiintiöidään nuorisotilojen talotoimikuntien jäsenyys ja otetaan talotoimikuntaan edustajia eri etnisistä ja muista nuorten ryhmistä. Nuorisotyöntekijöiden on oltava näissä tilanteissa myös valmiita ”vankkäämään” ja vääntämään kättä nuorten kanssa ja keskustelemaan avoimesti ryhmien sekoittamisen tarpeellisuudesta. Miksi nuorisotalolla ei haluta samojen ryhmien ja ystävysten olevan aina yhdessä? Miksi on tärkeää, että myös uudet nuorisotalon kävijät pääset ryhmiin mukaan? Tämänkaltaisen toiminnallisuuden avulla suvaitsevaisuuskasvatus ei asetu pelkästään kauniiksi sanoiksi, vaan arjen teoiksi.

5.3.2. RYHMÄRAJOJEN MADALTAMINEN ERIYTETYSSÄ JA AVOIMESSA TOIMINNASSA

Yhdellä nuorisotalolla sekä kantaväestön että maahanmuuttajataustaiset nuoret pääsivät mukaan osallistumaan dokumenttielokuvan suunnittelemiseen ja sen toteuttamiseen. Elokuvan teemana oli nuorten kokemat pelot ja uhkakuvat. Lyhytelokuvan tarkoituksena oli myös se, että nuoret pääsevät elokuvan tekemisen avulla käsittelemään ja ymmärtämään omia pelkojaan. Elokuvan valmistuttua nuorisotyöntekijät kävivät nuorten kanssa keskusteluja elokuvan sisällöstä sekä sen herättämistä tunteista ja mielipiteistä. Nuorisotyöntekijät myös kyselivät nuorilta, mitä heidän vanhempansa olivat pitäneet elokuvasta. Nuorisotyöntekijöiden mielestä tämänkaltaisen yhdessä tekeminen lujitti nuorten keskinäistä solidaarisuutta ja loi taloon yhteisöllisyyden tunnetta. Elokuva- ja projekti oli asia, josta nuoret olivat kollektiivisesti ylpeitä.

Nuorisotyöntekijöiden haastatteluissa korostuu ajatus siitä, että nuorisotalojen yhteisöllisyyttä autetaan parhaiten niin, että nuoria otetaan mukaan nuorisotalon käytäntöjä ja sääntöjä koskevaan päätöksentekoon. Yhdellä talolla toimii aktiiviset talokokoukset, joissa nuoret itse pohtivat, miten nuorisotalosta tehdään kaikille nuorille yhteinen ja avoin paikka. Myös se, että nuoret saavat itse järjestää nuorisotalolla esimerkiksi diskoillan tai kahvilatoimintaa, rohkaisee nuoria toimimaan yhdessä. Varsinkin kohdennetun nuorisotyön toiminnoissa tuli ilmi nuorten toisilleen antaman vertaistukitoiminnan merkitys. Tämänkaltaisissa toiminnoissa varsinkin ne monikulttuuriset nuoret, jotka ovat asuneet Suomessa pidempään, toimivat tukena vastikään Suomeen muuttaneille nuorille. Vertaistuki toimi esimerkiksi harrastusten ja uusien ystävien löytämisen apuna.

Nuorten välisen dialogisuuden edistäminen liittyy monella tavalla myös nuorisotalolla järjestettävän toiminnan muotoihin. Joidenkin haastateltavien mielestä nuorten vuorovaikutuksen lisääminen on avoimessa toiminnassa haastavampaa kuin eriytetyssä toiminnassa. Haastateltavat eivät olleet samaa mieltä siitä, pitääkö nuorille tehdä selväksi se, että eriytetyn toiminnan tarkoitus on nimenomaan edistää nuorten välistä vuorovaikutusta. Aliarvioidaanko nuoria, jos oletetaan, että asennekasvatusta voitaisiin tehdä nuorten parissa kertomatta heille ääneen toiminnan tavoitteista? Joissakin tilanteissa voi toki olla vaikeaa nimetä yleistajuisesti, mistä toiminnan tavoitteissa on kyse. Yhdessä haastattelussa asia todettiin muassa siten, että pienemmässä ryhmässä voi olla helpompaa edistää yhdessäoloa esimerkiksi siten, ettei monikulttuurisuuden edistäminen ole välttämättä julkilausuttu tavoite, vaan kyse on esimerkiksi läksykerhosta. Kuitenkin nuorten monikulttuurisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi tehdään jatkuvasti töitä. Tällaiset julkilausumattomat monikulttuuriset toiminnot voidaan toteuttaa moniammatillisena yhteistyönä esimerkiksi koulujen kanssa.

Haastatteluissa kysyttiin myös, saako nuorten ystävyysuhteisiin puuttua sellaisissa tilanteissa, joissa nuorisotyöntekijä huomaa, ettei ryhmään kuulumisen ole hyväksi yksittäiselle nuorelle (esimerkiksi skin head -ryhmiin kuuluvat nuoret). Nämä kysymykset liittyivät niihin haastatteluteemoihin, joissa haastettiin nuorisotyöntekijöitä pohtimaan puuttumista nuorten asenteisiin, kielenkäyttöön ja puheutumiseen. Jokseenkin huolestuttavaa on se, ettei haastatteluissa kovinkaan paneutuneesti haluttu tai osattu pohtia sitä, miten asenteellisten nuorten ryhmiä voisi nuorisotoiminnassa rikkoa ja miten nuorille voisi keksiä uusia kuulumisen muotoja esimerkiksi skiniryhmien tilalle. Haastatteluissa nousi esille myös vähemmistönuorten keskinäiset välit, jotka joissakin nuorisotaloissa ovat olleet jännitteisiä. Haastatteluista tuli esiin vain sangen pintapuolisia näkemyksiä siitä, minkälaisia keinoja nuorisotoiminnasta löytyy vähemmistönuorten keskinäisten välien parantamiseksi ja konfliktien ehkäisemiseksi. Sen sijaan huonoja välejä saatettiin selittää varsin yksituumaisin sanankääntein, joissa rasismi nähtiin luonnollisena ilmiönä: ”on ymmärrettävää, että suomalaisnuoret ovat asenteellisia, sillä vähemmistönuoretkin ovat toisiaan kohtaan asenteellisia”. Helsingin kulttuuritulkkimallissa on pyritty huomioimaan myös vähemmistönuorten parissa ilmenneet konfliktit. Niitä ovat olleet sovittelemassa sellaiset nuorisotyöntekijät, jotka tuntevat nuorisoryhmien kulttuuriset toiminta- ja ajattelutavat,

jotka saattavat nuorten edessä lunastaa enemmän uskottavuutta ja luottamusta vähemmistöasemansa takia kuin kantaväestöön kuuluvat nuorisotyöntekijät (kulttuuritulkeista lisää kappaleessa [4.3.2.](#))

5.4. Rasismi ja jännitteiden käsittely

Kysymykset kasvatuksesta nousivat keskeisesti esille niissä kohdin haastatteluita, joissa halusimme tarkastella sitä, miten nuorisotyöntekijät puuttuvat nuorten asenteisiin ja nuorisotoiminnassa esiintyvään rasismiin. Rasismista keskusteleminen ja siitä kysyminen oli monella tavalla haastavaa. Olimme sopineet etukäteen, että pyrkisimme haastamaan haastateltavamme asenteita ja käsityksiä monikulttuurisesta nuorisotyöstä myös pistämällä itsemme tutkijoina likoon (ks. luku 2.). Rasismista keskusteltaessa tämä ilmeni esimerkiksi siten, että väitimme vastaan, kyselimme toisin ja pyrimme myös kysymyksillämme rohkaisemaan haastateltavia miettimään mahdollisesti vakiintuneita ajattelutapojaan. Käytimme myös nuorten aineistosta esimerkkejä, kuten sitä, että monikulttuuristen nuorten mielestä nuorisotoiminnassa ei puututa tarpeeksi rasismiin eikä siitä uskalleta puhua. Haastattelujen edetessä emme myöskään vaienneet niissä kohdin haastatteluita, joissa nuorisotyöntekijöiden omat asenteet olivat ennakkoluuloisia, vaan pyrimme purkamaan näitäkin ajatuksia. Teimme tämän muun muassa niin, että viittasimme aikaisimmissa haastatteluissa ilmitulleisiin tapauksiin ja näkemyksiin. Rasismista keskusteleminen ja siitä kysyminen oli kuitenkin haastattelujen haastavimpia osuuksia.

5.4.1. SÄÄNNÖNMUKAISTA PUUTTUMISTA VAI AUTONOMISUUDEN VARJELUA?

Nuorisotalolla suhtaudutaan vakavasti rasistisiin ilmauksiin ja niihin puututaan saman tien. Nuoria vaaditaan perustelemaan, miksi he käyttävät rasistisia ilmauksia, nimittelyä. Keskustelemalla heidän kanssaan aktiivisesti nuoret pyritään saamaan ymmärryksen kautta luopumaan kielenkäytöstä. Kielenkäytöstä on myös järjestetty teemailtoja.

Nuorisotalolla saa käyttää rasistisia vaateuksissa symboleita ”sananvapauden nimissä”, mutta symboleiden merkityksestä saatetaan keskustella nuorten kanssa: ”Et suotakoon että on erinäköisiä nuorisoaatteita. Kuuluu siihen nuoruuteen tietyissä rajoissa.”

Yllä olevissa esimerkeissä nuorten asenteisiin puuttumista lähestytään kahdella eri tavalla. Toisessa toimintaa määrittävänä periaatteena on se, että kaikenlaisiin loukkauksiin (sekä verbaalisiin että nonverbaalisiin ilmauksiin ja tekoihin) puututaan ja niistä keskustellaan nuorten kanssa. Yksi tapa on kyseenalaistaa nuorten pitämiä symboleita: *”Miks sä pidät tollaista korua? Mitä se sulle kertoo? Tiedätsä mitä se kertoo kaikille mun tuttaville? Et sulle se on ihan okei, mut jos mä pistäisin ton päälle, niin mut naurettais veke mun frendipiiristä!”* Nuoria vaaditaan tilille tekemisistään ja nuorten ajattelutapoja pyritään tietoisesti muuttamaan. Ensimmäisen esimerkin nuorisotyöntekijät pyrkivät toisin sanoen purkamaan nuorten ennakkoluuloja ja vaikuttamaan nuorten käsityksiin.

Jälkimmäisessä esimerkissä nousee esille ajatus nuorten sanan- ja ilmaisuvapaudesta, joka oikeuttaa myös rasistisen symboliikan käytön vaateuksissa. Kyseisessä haastattelussa nuorisotyöntekijä vetosi myös ihmisoikeuksiin perustellessaan, ettei nuorta voi pyytää riisumaan tai kääntämään nurin rasistisella symbolilla varustettua paitaansa. Samassa haastattelussa painotettiin, miten rasistiseen kielenkäyttöön puututaan ja vaateuksestakin saatetaan keskustella nuorten kanssa, mutta *”en kyllä lähtis riistää keneltäkään mitään päältä”*. Nuorten autonomisuuden kunnioittaminen nousee niin tärkeäksi tekijäksi, että nuorisotyöntekijän puuttuminen koetaan miltei mahdottomaksi (ks. yhdenvertaisuus, luku 5.1.). Kun kyseisessä haastattelussa nuorisotyöntekijältä kysyttiin, miten hän suhtautuu siihen, että rasistisella symbolilla varustettu paita loukkaa jotain muuta nuorisotilan asiakasta, vastaaja kuittasi haasteen sanomalla *”Sanooko se, ketä se loukkaa, ni sen ääneen? Mistä mä tiiän sen, et se loukkaa?”*. Jos aikuinen väistää rasismin käsittelyn, vastuu rasismiin puuttumisesta ja sen käsittelystä siirtyy

mahdollisen uhrin harteille: nuoren tehtävänä on ilmoittaa, koska tietty symboliikka tai kielenkäyttö on loukkaavaa siitäkin huolimatta, että nuorisotyöntekijän valta-asema nuoreen nähden on monella tapaa ilmeinen. Ongelmallista tässä argumentaatiossa, joka tuli esille myös muualla haastatteluissa, on se, että nuoren vastuulle määritellään rasismien kipuraja. Aikaisempien nuoria ja rasismia käsittelevien tutkimusten (esim. Keskisalo & Perho 2001; Rastas 2007; Souto 2006; Honkatukia & Suurpää 2007) mukaan rasismista on vaikea puhua, ja itse asiassa sisäänpääsy nuorisokulttuureihin edellyttää monesti rasismista vaikenemista.

Haastatteluissa nostettiin esille rasistiset symbolit ja nuorisokulttuurit myös siitä syystä, että aikomuksemme oli tarkastella sitä, miten nuorisotyöntekijät ovat perillä kunkin paikkakunnan nuorisoryhmistä ja trendeistä, sekä millä tavalla esimerkiksi skininuorten olemassaoloon suhtaudutaan nuorisotoiminnassa. Skininuoret mainittiin haastatteluissa useimmiten menneen ajan murheena, ”sitten kun ne kasvo isoks nää meidän suomalaispojat ja nyt kun ne on reippaasti päälle kaksikymppisiä, niin tota sit uskaltautu (muutkin) tulee”. Muualla haastatteluissa skinheadnuorista käytettiin ”suomalaispoikien” rinnalla ilmaisuja kuten ”perussuomalaiset”, mikä osaltaan viittaa siihen, että näiden nuorten rasistisuutta ei tunnustettu tai nimitykset olivat tapa vähätellä rasististen nuorisokulttuurien merkitystä. Harvassa kunnassa oli aktiivisesti kartoitettu paikkakunnan nuorisokulttuureja ja asenneilmastoa tai pyritty purkamaan nuorisotaloihin liittyviä ennakkoluuloja. Tämä ei ole helppo eikä yksin nuorisotyöntekijöiden käsiin jäävä tehtävä. Rasismien tunnistaminen ja siihen puuttuminen on paitsi nuorisotoimen, myös muiden nuorten parissa työskentelevien yhteinen haaste. Joissakin haastatteluissa rasismiin puuttumattomuutta perusteltiin sillä, että rasismi, asenteellisuus ja ennakkoluulot ovat luonnollinen osa nuoruutta. Tämänkaltaiset näkemykset neutralisoivat rasismien riskit ja vähättelevät nuorisotyöntekijän vastuuta asenteiden muokkaamisessa. Kun rasismi määritellään marginaaliseksi ilmiöksi, ei siihen puuttumista tarvitse asettaa nuorisotyön keskeiseksi tehtäväksi. Lisäksi, rasisminvastaisuus nähtiin helposti kampanjoiden ja järjestöjen tehtäväksi, jolloin sitä ei pidetty kunnallisen nuorisotyön ensisijaisena tehtävänä. Kampanjat eivät kuitenkaan riitä rasisminvastaisuuden jalkauttamiseksi nuorisotalon kentälle.

Asenteista, ennakkoluuloista ja rasismista puhuttaessa sivutaan nuorisotyön ydintä, eli kysymystä siitä, missä määrin nuorisotyö sisältää kasvatuksellisia elementtejä ja missä määrin nuorisotyö on nuorten kasvattamista. Rasismiin puuttuminen asettuu mielenkiintoiseen valoon kun sitä verrataan esimerkiksi päihdeiden vastaiseen työhön. Monessa haastattelussa päihdeiden käyttöön suhtauduttiin yhteisymmärryksessä paljon torjuvammin, jossain kunnassa niin vakavasti, että kunnan nuorisotoiminnassa ei ole lupaa käyttää vaatetusta, joka sisältää päihdeisiin liittyvää symboliikkaa. Jos puuttumista päihdeiden käyttöön verrataan rasismien vastustamiseen, on kiinnostavaa huomata ensinnäkin, kuinka päihdekasvatukseen nähdään koskevan nuoren elämää kokonaisvaltaisesti. Rasisminvastaisuus puolestaan määrittäyty monessa haastattelussa koskemaan ennen kaikkea nuorisotalon tiloja tai nuorisotoimintaa sinänsä. Nuorisotyöntekijöiden vastuulla ei tämän ajattelutavan mukaan ole nuorten asenteiden muokkaaminen. Tämä ajatus pitää sisällään idean siitä, että nuorisotalolla on toimittava sääntöjen mukaan ja asiallisesti muita kunnioittaen, mutta nuorisotalon ulkopuoliseen ajankäyttöön nuorisotyöntekijöillä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa.

Nuorisotyöntekijä: ...ei meillä oo mitään mahdollisuutta eikä resursseja eikä me koeta sitä tärkeeksi lähteä tuonne, suomalaisnuorten asenteisiin eikä noihin vaikuttaa.

Haastattelija: No miten..?

Nuorisotyöntekijä: se on sit eri asia jos se suomalainen nuori kävelee tosta mejän ovesta sisään ni siinä vaiheessa se alkaa... mejän vastuu.

Toiseksi, ennaltaehkäisevä päihdetyö on koko kunnan nuorisotoimen omaksuma asenne ja toimintamuoto, johon myös kentän työntekijät kokevat olevansa viraston näkökulmasta valtuutettuja. Sitä

vastoin rasisminvastaista työtä tehdään henkilökohtaisesti motivoituen, ja nuorille asiaa perustellaan henkilökohtaisilla asenteilla pikemminkin kuin viraston linjauksilla. Mikäli rasisminvastaisuutta ei ole yhteisesti määritelty osaksi nuorisotyötä eikä sen käytännön sovelluksia ole mietitty, joutuu nuorisotyöntekijä rakentamaan kantansa tähän kysymykseen omien näkemysten ja arvojen pohjalta.

5.4.2. RASISMIIN PUUTTUMINEN EDELLYTTÄÄ RASISMISTA PUHUMISTA

Rasismista keskustelemista hankaloitti käsitteen määrittelemisen vaikeus. Moni haastateltava ulotti termin koskemaan kaikenlaista syrjintää ja loukkaavaa käytöstä, eikä nähnyt ilmiön kuvaavan pikemminkin etnisiin vähemmistöihin liittyviä kielteisiä asenteita ja fyysistä väkivaltaa sekä nuorisotoiminnan käytäntöjä, jotka asettavat eritaustaiset nuoret taustansa vuoksi eriarvoiseen asemaan. Rasismien määrittelemisen siten, että se koskettaa kaikenlaista syrjintää ja sosiaalista ulossulkemista tekee termin sisällöstä epämääräisen ja voi olla tapa vähätellä rasismi-ilmiön merkitystä (Rastas 2007). Monet haastatellut nuorisotyöntekijät eivät olleet valmiita analysoimaan rasismien syitä ja seurauksia tai sen rakenteellisia ulottuvuuksia tai pohtimaan, minkälaisin ulottuvuuksin rasismi ilmenee nuorten elämässä. Helppoa ei liioin ollut pohtia omia asenteita osana rasisminvastaista nuorisotyötä.

Joissain haastatteluissa rasismi paikannettiin erityisesti skineihin ja vakavaan fyysiseen väkivaltaan, kun sen sijaan: *”jos joku huutelee tuolla kadulla, et menkää neekerit kotias sieltä, ni ei se ole mun mielestä rasismia. Se on vaan tyhmä ihminen joka osoittaa mielipiteensä.”* Vaikka edellä oleva esimerkki edustaa aineistossa ääripäätä, tämänkaltaisille näkemyksille näyttää olevan tyypillistä se, että rasismien merkitystä vähätellään vetoamalla nimenomaan nuorten ylireagoimiseen. Nuoret eivät toisin sanoen ole ymmärtäneet tapahtumien asiayhteyksiä ja kokevat heitä koskevan arvostelun ja kritiikin olevan rasismia. Kyseisessä esimerkissä huolestuttavaa on myös se, että rasismi rajataan koskettamaan ainoastaan fyysistä väkivaltaa, jolloin ei tunnusteta rasismien laajempia ilmenemismuotoja, kuten esimerkiksi kiusaamista, nimittelyä, vähättelyä, sosiaalista vetäytymistä ja rakenteellista ulossulkemista (Souto 2006).

Osa haastateltavista nosti esiin, että myös etnisiin vähemmistöihin kuuluvat nuoret ovat rasisteja, jos he kutsuvat nuorisotyöntekijöitä rasisteiksi niissä tilanteissa, joissa ohjaajat omien sanojensa mukaan pelkästään pitävät nuorisotalon säännöistä kiinni. Harva nuorisotyöntekijä oli valmis analysoimaan, minkä takia nuoret nimittävät konfliktitilanteissa ohjaajia rasisteiksi tai miettimään yleisemmin eritaustaisten nuorten aikuistumista suomalaisessa yhteiskunnassa ja rasismien kokemuksia ylipäätään. Yhden pitkään monikulttuurista nuorisotyötä tehneen ohjaajan mielestä ohjaajien tulisi yhdessä miettiä sitä, millä tavoin suomalainen yhteiskunta voi syrjiä vähemmistöihin kuuluvia nuoria ja minkälaisia rasistisia piirteitä suomalaiset nuorisokulttuurit sisältävät.

Rasismista puhuttaessa huomaa, missä kunnassa on strategisesti määritelty nollatoleranssi rasismien suhteen. Jos kunnassa ei ole hallinnollisesti määritelty, että kunnan nuorisopalveluissa vallitsee kokonaisvaltainen rasisminvastaisuus ja keinoja sen suhteen, miten rasismiin tulisi puuttua, on pitkälti kiinni nuorisotyöntekijöiden omista intresseistä, puuttuvatko he nimittelyyn ja väkivaltaan vai eivät. Useimmissa kunnissa nuorisotyöntekijöiltä tuntuu puuttuvan ohjeistus sen suhteen, miten rasismiin tulee nuorisotoiminnassa puuttua, eikä nuorisopalveluissa ole linjattu rasismien nollatoleranssia, vaikka se on kirjattu selkeästi esimerkiksi osaksi vuoden 2006 hallituksen maahanmuuttopoliittista ohjelmaa koskemaan kaikkia viranomaisia sekä työmarkkina- ja kansalaisjärjestöjä (Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006). Vaikka rasisminvastaisuus olisi sisällytetty nuorisotoimintaa koskeviin strategioihin, vain harvoin on kattavasti pohdittu rasismien ennaltaehkäisyä. Yleensä rasismien huomioimista ruvetaan miettimään vasta siinä vaiheessa kun konflikteja on jo syntynyt.

5.4.3. NUORET TOIVOVAT RASISMINVASTAISUUTTA, NUORISOTYÖNTEKIJÄT SUVAITSEVAISUUTTA

Rasisminvastaisuuden vähäisyydestä kunnallisessa nuorisotoiminnassa kertoo myös kunnille suunnatun kyselyn (Harinen & Kivijärvi tulossa 2007) tulokset. Enemmistö vastaajista (82 %) on sitä mieltä, että vastuu asenteista on nuorten kodeilla ja vähän alle puolet (46 %) sitä mieltä, että nuorten ennakkoluulot vähenevät itsestään. Myös haastattelussa käy ilmi, kuinka nuorisotyöntekijät tuntevat itsensä voimattomiksi kotikasvatuksen edessä. Yhdessä haastattelussa nuorisotyöntekijät totesivat, kuinka nuorisotalolla käyvien kantaväestöön kuuluvien nuorten vanhemmat eivät halunneet nuorten käyvän nuorisotalolla nimenomaan maahanmuuttajataustaisten nuorten takia. Kotikasvatuksen merkitys kielteisiä ulkomaalaisasenteita vahvistavana tekijänä näyttäytyi monessa haastattelussa niin voimakkaana, että nuorisotyöntekijöiden sanottiin olevan mahdotonta puuttua nuorten kotoa omaksumiin asenteisiin. Toisaalta, koska vain harvassa kunnassa on ohjeistuksia asennekasvatuksesta kuten rasisminvastaisuudesta, nuorisotyöntekijöiden on luontevaa siirtää vastuu asennekasvatuksesta kodeille. Yhdessäkin tutkimuskunnassa ei raportoitu rasisminvastaisista keskusteluista tai toiminnasta nuorten vanhempien kanssa, vaikka monessa haastattelussa tuotiin esiin se, että nuorten kielteiset asenteet heijastelevat vanhempien näkemyksiä. (Ks. Harinen 2001.)

Saman kuntatutkimuksen mukaan 70 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että ”ei pitäisi puhua rasismista vaan suvaitsevaisuudesta”. Myös kunnille suunnatun kyselyn avovastauksissa rasisminvastaisuus samastetaan suvaitsevaisuuskasvatukseen. Suvaitsevaisuuskasvatus ilmenee haastattelussa lähinnä pari kertaa vuodessa järjestettävänä teemapäivinä tai -konsertteina, jolloin käsitellään esimerkiksi vähemmistöjen historiallista taustoja ja kulttuurisia erityispiirteitä. Monet mainitsevat *Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia* -kampanjan hyvänä tapana toteuttaa suvaitsevaisuuskasvatusta nuorisotoiminnassa. Sama henki näkyy nuorisotyöntekijöiden haastatteluissa. Ongelmallista tässä on se, jos suvaitsevaisuus typistyy tarkoittamaan asiaa, joka huomioidaan pari kertaa vuodessa, sen sijaan, että se olisi koko toimintaa ohjaava periaate. Pelkän suvaitsevaisuuden korostaminen näin kapeassa mielessä heikentää myös nuorisotyöntekijöiden ja aikuisten vastuuta omista ennakkoluuloistaan esimerkiksi rasismin yhteydessä. Kun nuorisotoiminnassa olevien aikuisten näkemyksiä peilaa nuorten näkemyksiin rasismista, on näkemyselämä selkeä. Nuorille suunnatun kyselyn mukaan nuoret ovat sitä mieltä, että rasismista ei puhuta nuorisotoiminnassa riittävästi. Itse asiassa monikulttuuristen nuorten kohdalla rasismista vastustaminen nousee yhdeksi tärkeäksi perusteluksi nuorisotoimintaan osallistumisessa (Harinen 2005, 5). Nuoret toisin sanoen toivovat avointa keskustelua rasismista ja sen syistä sekä puuttumista rasismiin nuorisotoiminnassa, kun nuorisotyöntekijät helposti vaikenivat ilmiön edessä.

Nuorille suunnatun kyselyn tärkeä tulos on myös se, että nuorisotoiminnan osallistumisen esteenä näyttäisi olevan nuorten kokemus tai mielikuva muiden nuorten ja ohjaajien ennakkoluuloisuudesta (Harinen 2005, 63). Tämän tutkimustuloksen merkitystä tiedusteltiin myös nuorisotyöntekijöiltä. Monen haastateltavan mielestä rasismi ilmenee nimenomaan arkisena nimittelynä sekä ryhmien ja nuorten välisenä etäisyydenottona nuorisotalolla. Näiden nuorisotyöntekijöiden mukaan myös nuorisotyöntekijöiden on tehtävä töitä omien asenteidensa ja ennakkoluulojen purkamiseksi, jotta he voisivat paremmin tunnistaa nuorten keskuudessa ja nuorisotoiminnassa esiintyvää asenteellisuutta ja rasismia. Jotkut nuorisotyöntekijät nostivat esille sen, että joissakin työyhteisöissä on mahdollista kieltäytyä nuoriso-ohjaajan tehtävistä esimerkiksi vedoten siihen, ettei halua työskennellä sellaisella talolla, jossa käy paljon maahanmuuttajataustaisia nuoria. Toiset nuorisotyöntekijät puolestaan näkivät monikulttuurisen toiminnan olevan vähemmistötaustaisten työntekijöiden vastuulla. Joillekin nuorisotyöntekijöille nuorten keskinäiseen nimittelyyn tulisi suhtautua huumorilla, sillä nuoret suhtautuvat nimittelyyn itsekin kevyesti: ”Nuorethan huutelee toisilleen, et hei pakolainen...se on semmosta läppää huumoria. Sitten mä välillä heittelen niille, et ”hei pakolaiset alkakaa lähtee täältä!...et

kyl ne sen ymmärsi, missä vaiheessa se alkaa olemaan, et se äänensävy muuttuu!” Tällaiseen aikuisen työntekijän suhtautumistavan ongelmiin palataan seuraavassa luvussa. Osa nuorisotyöntekijöistä näki monikulttuuristen nuorisoryhmien parissa työskentelyn paitsi haastavana, myös antoisana ja motivoivana työnä.

5.4.4. RASISMINVASTAINEN NUORISOTOIMINTA

Haastatteluista löytyy hyviä esimerkkejä siitä, kuinka asenteellisuuteen ja nuorisotoiminnassa esiintyvään rasismiin on puututtu ja kuinka nuorten rasismikokemuksia on käsitelty. Yhdellä nuorisotalolla nuorisotyöntekijät ovat määritelleet roolikseen erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten voimaannuttamisen. Nuoria on toisin sanoen rohkaistu puuttumaan esimerkiksi koulussa tapahtuneeseen epäoikeudenmukaiseen kohteluun, puhumaan kokemuksistaan avoimesti, valittamaan niistä eteenpäin ja niin edelleen. Lisäksi nuorten kanssa on käsitelty nuorten omasta toiveesta sitä, miltä ulkomaalaisvihamieliset lehtikirjoittelut ja mediakuva tuntuvat, ja mitä seurauksia niillä on. Toisella nuorisotalolla on elokuva- ja keskusteluiltojen kautta käsitelty rasismia ja ulkomaalaisviaha. Rasismista on puhuttu sen oikealla nimellä ja nuorten kanssa on keskusteltu laajemminkin ryhmään kuulumisen ehdoista.

Parhaiten rasisminvastaisuudessa näyttävät toimineen ne nuorisotalot, joissa on ollut avoin näkemys siitä, mikä nuorisotalolla on oikeudenmukaista kohtelua, mitkä asenteet ovat kiellettyjä, ja millä tavalla kaikkien nuorten näkemyksiä kunnioitetaan niin, ettei toiset nuoret joudu kärsimään taustansa vuoksi. Näissä nuorisotiloissa säännöistä on joustettu niissä tilanteissa, joissa on ollut uhka siitä, että ”maassa maan tavalla” polkee erityisryhmien oikeuksia. Rasisminvastainen nuorisotoiminta on merkinnyt myös sitä, että yhteiset pelisäännöt ovat olleet kaikille selvät, eikä nuorisotyöntekijät ole kavahtaneet puuttumista sellaisiin tilanteisiin, joita jollain toisella tilalla saatettaisiin määritellä ”leikiksi”. Rasisminvastaisuutta ei ole siirretty nuorten harteille, vaan rasismia käsittelevä on ollut myös nuorisotyöntekijöiden vastuulla. Tämä on tarkoittanut sitä, että rasismia on käsitelty tilanteiden vaatiessa pienryhmissä ja rasismikokemuksien läpikäymiseen on panostettu. Yhdessä haastattelussa korostettiin, kuinka tärkeää on, että kantaväestöön kuuluva ohjaaja tiedostaa oman merkityksensä rasististen asenteiden ja rasismien tuomitsemisessa. Rasisminvastaisuus on nuorisotoiminnassa koko toimintaa läpäisevä periaate, mutta myös asia, jonka toteuttamiseksi varataan aikaa ja toimintoja – sekä avoimia että nuoren tilanteesta riippuen myös sellaisia, jotka mahdollistavat luottamuksellisen suhteen säilymisen ohjaajan ja nuoren välillä.

Perusteellinen rasisminvastainen nuorisotyö edellyttää, että asia huomioidaan myös nuorisopalveluiden strategisessa työssä. Tämä on tapa tukea työntekijöitä esimerkiksi laatimalla rasismin- ja syrjinnänvastaiset ohjeistukset. Rasisminvastaisuus on asia, joka koskettaa koko organisaatiota ja työyhteisöä, ei ainoastaan monikulttuurisuudesta vastaavia työntekijöitä. Haastatteluissa kiinnostavaa on itse asiassa nimenomaan se, että rasisminvastaisen työn kohdalla korostuvat korjaavat toimet, eli tilanteet, joissa konflikteja on jo syntynyt. Ennaltaehkäisevästä rasisminvastaisista työmuodoista keskusteltiin haastatteluissa harvemmin. Nuorisotyössä olisi rasismien suhteen siirryttävä reaktiivisesta työstä kohti kokonaisvaltaista rasismien vastustamista, joka tarkoittaa systemaattista puuttumista niin nimittelyyn kuin nuorten väliseen dialogiin ja kanssakäymiseen. Tämä tarkoittaa myös aktiivista nuorten mielipiteiden, näkemysten ja arvojen kuulemistä – ja tarvittaessa kyseenalaistamista.

5.5. Monitoimijainen yhteistyö

5.5.1. MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ: MONIKULTTUURISUUDEN EDISTÄJÄ VAI TAAKKA?

Maahanmuuttajajärjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö ei ole kontaktien tasolla sellaista kuin pitäisi olla. Taustalla on osaamisen puutetta, uskalluksen puutetta, pelkoa molemmin päin.

Ei hammashuollossakaan ole sellaista lähtökohtaa, että kaikille sama hoito ja raudat suuhun vaan yksilöstä lähtevää hoitoa. Sama pitäisi näkyä nuorisotoimen organisaatiossakin enemmän.

Moniammatillinen yhteistyö on suomalaisen nuorisopolitiikan (ja laajemminkin hyvinvointipolitiikan) jo pysyväksi muotoutunut ”buumi”, jonka suosiolle ei loppua näy. Moniammatillisuudesta on tullut mantra, joka nuorisotyön on ollut helppo omaksua; onhan nuorisotyö lähtökohtaisesti monikenttäistä ja rajoja ylittävää, katsottiinpa asiaa nuorisotyön ammatillisen identiteetin tai hallinnollisten reviirien näkökulmasta (mm. Vehviläinen 2002). Yhteistyökyky ja verkostoitumisen taito eivät ole ainoastaan itseisarvoisia hyveitä vaan myös ammatillisia vaatimuksia, joiden perusteella nuorisotyön onnistumista voidaan arvioida. Moniammatillisuuden ja verkostoitumisen ongelmana on käsitteistön epämääräisyys: mielletäänkö moniammatillisuus nuorisotyön uudeksi menetelmäksi, millä viitataan myös uudensuuntaamiseen ammattilaisiin, onko kyse yksinkertaisesti yhteistyöverkostojen laajentumisesta vai kenties itsetarkoituksesta, joka on liimattu perinteisten työmuotojen päälle?

Viimeaikaiset tutkimukset nuorten syrjäytymistä ehkäisevien tai hyvinvointia edistävien moniammatillisten verkostojen toimivuudesta nostavat esiin monia solmukohtia. Reetta Pietikäisen (2007) laaja-alainen selvitys *Palveluiden väliin putoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin? Tutkimusinventaarit nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista* ilmentää, että nuorten tukemisen edellytyksiä ovat perinteisen sektoriajattelun ylittäminen, palvelujen koordinointi, palvelukynnysten madaltaminen ja palveluista toiseen ”saattaen vaihtaminen”, nuorten tilanteita koskevan seurantatiedon kerääminen sekä nuoren kokonaiselämäntilanteen tunteminen. Moniammatillisuuden tarve tuntuu Pietikäisen selvityksen mukaan vain harvoin kääntyvän konkreettisiksi toimenpiteiksi. Samansuuntaisia päätelmiä tekee Mirja Määttä (2007a; 2007b) nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä poikkialueellisia ryhmiä koskevassa väitöstyössään. Määttä (mt., 50) mukaan tuloksellista yhteistoimintaa edistää jaettu, selkeä tavoite tai tehtävä, toimintaa tukeva muoto/rakenne sekä rajattu toiminta-alue: selkeät institutionaaliset ympäristöt pikemminkin kuin poikkialueellinen ”ei-kenenkään maa”. (Ks. myös Cederlöf 2007, 118–125, 208–212; 302–304.)

Pietikäisen ja Määttän päätelmät saavat tukea nuorisotyöntekijöiden haastatteluista, joista nousee esiin suuri kuilu verkostoitumista koskevien toiveiden ja onnistuneiden käytäntöjen välillä. Verkostojen yhteistoimintaa estävät liian yleisluontoinen tavoite, toiminnan lyhytkestoisuus ja epäsystemaattisuus sekä verkostojen tukevien toimintarakenteiden ja resurssien puute. Haastattelumme osoittavat, että onnistuakseen verkostotyön tulee olla tavoitteellista ja toiminnallista, ei periaatteellista. Haasteena näyttää olevan myös se, että moniammatillisuuden vuosia kestäneestä edistämisestä huolimatta ammatilliset valta- ja vastuuasetelmat eivät aina ole verkostojen sisällä selvät, niistä ei ole keskustelu eikä niitä ole yhteisesti hyväksytty. Nuorisotyöntekijöiden haastattelut osoittavat, että esimerkiksi järjestöjen kanssa tehtävässä yhteistyössä törmätään siihen ongelmaan, että nuorisotoimen sisällä pelätään aivovuotoa eli sitä, että työpanos valuu oman toimialan ulkopuolelle, mikäli yhteistyö saa arkisia toiminnallisia muotoja. Määttä mukaan verkostotyötä tekevien on koettava myös muiden instituutioiden tavoitteet osin omikseen, ja nähtävä niiden hyödyntävän omaa työtään.

Mirja Määttä (mt., 54) mukaan verkostotoiminnalle asetetaan usein epärealistisia toiveita. Yhtäältä niiden toivotaan edistävän lähiyhteisöjen ja kansalaisyhteiskunnan osallisuusmahdollisuuksia paikallis-

ten asioiden käsittelyssä. Toisaalta niiden odotetaan puuttuvan tuloksellisesti yksittäisiin nuorten arkea koskeviin ongelmatilanteisiin joko ennaltaehkäisevällä tai korjaavalla otteella. Haastatteluistamme nousee esiin myös toive monikulttuurisuustyön nykyistä laaja-alaisemmasta ymmärtämisestä, johon tukea haetaan nimenomaan moniammatillisesta otteesta. Eräs haastateltava totesi, että monikulttuurisuusasiat mielletään nuorisotyössä helposti kapeasti ”*maahanmuuttajanuorten leirin järjestämisenä*”. Haastattelujen perusteella näyttää selvältä, että vaikka yhteinen tehtävä ja toimintaympäristö olisi mahdollista hahmotella, eri sektorien toimijat saattavat määritellä itse kohderyhmän eri tavoin. Esimerkiksi sosiaalityössä maahanmuuttajanuoret nähdään ensisijaisesti perheen jäsenenä eli ongelmat palautetaan perhekontekstiin, kun taas nuorisotyössä nuoria on perinteisesti lähestytty ensisijaisesti yksilöinä tai nuorisoryhmän jäsenenä ja toissijaisesti omien perheyhteisöidensä jäsenenä. Kuten olemme aiemmin kuvanneet, monikulttuurisuus on tässä suhteessa osaltaan lähentänyt nuorisotyötä ja sosiaalityötä korostaen perheiden kanssa tehtävän yhteistyön merkittävää roolia myös nuorisotyön kentällä. Haastattelut osoittavat, että monikulttuuriset nuoret, jotka luovivat suomalaisen vapaa-ajan (nuoriso)kulttuurin ja vanhempiensa kulttuuristen normien rajapinnalla, haastavat myös ammatillisen puuttumisen herkkää kysymystä, mistä kertoo esimerkiksi haastatteluissa esiin nostetut ”kielleyt seurustelusuhteet nuorisotaloilla”. Moniammatillisissa verkostoissa ei välttämättä ole yksimielisyyttä sen suhteen, milloin ja millainen viranomaisten puuttuminen nuorten elämään on oikeutettua – kuten ei haastattelujen perusteella aina myöskään nuorisotyön kentällä.

Peter Blomster (2006, 3) Espoon nuorisotoimesta on jaotellut kunnan verkostotyön neljään eri tyyppiin.

- 1) *Toiminnalliset verkostot* ovat suuntautuneet yksittäisen tapahtuman järjestämiseen.
- 2) *Yksilötasoa tukevat verkostot* perustuvat viranomaisyhteistyöhön (mahdolliset vanhempia rekrytoidaan mukaan) ja painopisteenä nuorisokasvatukselliset lähtökohdat ja toimintamuotoina tavallisesti yksilö- tai pienryhmätoiminnot.
- 3) *Alueen kasvuympäristöä kehittävät verkostot* vaikuttavat toiminnallaan nuorten elinolojen kehittämiseen asuinalueella tai koko kunnan alueella. Mukana voi olla julkisen sektorin lisäksi vapaaehtoissektorin toimijoita.
- 4) *Verkostoituneet projektit* ovat pitkäkestoisia, suunnitelmallisia hankkeita, joissa vastuunjako eri tahojen välillä, yhteiset tavoitteet, menetelmät ja arviointimuodot on yhdessä määritelty.

Aineistostamme löytyy esimerkkejä kaikista edellä kuvatuista verkostomalleista. Kuitenkin pitkäkestoisia yhteistyömalleja, jotka perustuvat toiminnalliseen yhteistyöhön, löytyy vain harvasta kunnasta, vaikka juuri tällaista toimintamuotoa monet haastatellut nuorisotyöntekijät kaipasivat monikulttuurisuustyötä tukemaan ja oikeuttamaan. Verkostoituneille projekteille on selvä ammatillinen ja sosiaalinen tilaus.

Yllättävän harvassa kunnassa oli saatu rakennettua toimivia yhteistyösuhteita monikulttuurisuustyötä tekevien kunnan viranomaisten kanssa (mm. kunnan maahanmuuttajayksikkö/koordinaattori). Ne nuorisotoimet, joissa tämänkaltaisen yhteistyö toimi, pitivät yhteistyötä tärkeänä nuorisotoimen saaman tuen kannalta ja monikulttuuristen nuorisoasioiden levittämisen kannalta. Kyse on siis myös oman työn julkisesta profiloinnista. Nuoret muodostavat suuren osan maahanmuuttajaväestöstä ja nuoret kohtaavat monikulttuuristumisen haasteet (mm. koulun ja vapaa-ajan toimintojen kautta) toisella tavalla arkipäiväisesti ja koko elämänkaarensa ajan kuin Suomessa asuva aikuisväestö. Nuorisotoimea voikin pitää erityisen merkittävänä monikulttuurisuuden edistäjänä kunnallisessa hallintojärjestelmässä, niin organisaationa kuin käytännön palveluiden tarjoajana. Tällainen näkökulma tuli harvoin haastatteluissa esille.

Nostamme aineistostamme esille muutaman konkreettisen esimerkin, joiden avulla valotamme monikulttuurisen nuorisotyöhön liittyvän verkostoyhteistyön toimivia käytäntöjä. Kaikki kolme esimerkkiä edustaa Blomsterin jaotellun verkostomaisia projekteja, eli sitä toimintaa, jota haastat-

teluissa kaivattiin, mutta jota melko vähän oli käytännössä saatu haastateltavien arviointien mukaan onnistuneesti toimimaan.

1) *Kölvi* on erityisesti maahanmuuttajataustaisille pojille suunnattu toimintamuoto, jota ylläpitää Setlementtinuorten Hämeen piiri ja rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Kölvi on toiminut vuodesta 2002 projektiluontoisesti, mutta vuodesta 2007 saanut kohdennettua tukea hyväksi koetulle vakiintuneelle toimintamallilleen. Kölvin kautta voidaan nostaa esiin muutamia keskeisiä moniammatillisen yhteistyön mutkia:

Monikulttuuristen nuorten hyvinvoinnista vastaavien epäselvä työnjako. Nuori pilkkotaan palasiksi, kun kokonaisvaltaista vastuunjakoa ei palvelujärjestelmän sisällä ole tehty.

Yhteismärryistä ei ole välttämättä siitä, kuka on asiakas: nuori vai myös hänen vanhempansa? Nuorten kanssa työskentely edellyttää luottamuksellista suhdetta aikuisen ja nuoren välillä. Tämä on erityisen tärkeää maahanmuuttajataustaisen nuoren kohdalla, jolle suomalainen viranomaisjärjestelmä saattaa vaikuttaa vieraalta ja epäluotettavalta tai jolla on kielteisiä kokemuksia yhteistyöstä viranomaisten kanssa. Verkostotyössä ei ole selvää, mitkä asiat ovat luottamuksellisia, mistä on velvollisuus kertoa vanhemmille.

Sektoreiden välillä asiakaskunta vaihtelee sukupuolisesti hyvinkin paljon, mutta riittävästi ei ole mietitty, mitä asialle voisi käytännössä tehdä. Nuorisotalot ovat täynnä poikia, kun taas esimerkiksi turvataloissa on paljon tyttöjä. Maahanmuuttajataustaisille tytöille on eriytettyä nuorisotoimintaa selvästi enemmän kuin pojille, mikä ei välttämättä heijastele tyttöjen ja poikien tarpeita.

Näyttäisikin siltä, että tarvitaan nykyistä huolellisempaa koordinaatiota nuoriso- ja sosiaalisektorin välillä. Espoolaiset haastateltavat kertoivat sosiaalitoimen kanssa järjestettävästä yhteisestä leiritoiminnasta, jossa monikulttuuriset nuoret ovat tärkeä kohderyhmä (esim. tytöille suunnattu leiritoiminta). Tämänkaltaista toimintaa on myös hyvä väline rekrytoida uusia monikulttuurisia nuoria mukaan nuorisotoimintaan: leirille tulee mukaan sosiaalitoimen nuoria asiakkaita, jotka voidaan leirin päätyttyä integroida nuorisotoimeen. Kuten aiemmin on kuvattu, sisäänpääsy avoimeen nuorisotoimintaan ei ole maahanmuuttajataustaisille nuorille välttämättä helppoa, eli leiritoiminta on tärkeää maahanmuuttajanuorten poluttamisen kannalta.

2) *Selma*-verkosto kokoaa yhteen pääkaupunkiseudun opetus- ja sosiaalialan ammattilaisia, jotka työskentelevät maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa. Verkosto on avoin kaikille alan työntekijöille. Toimintaa koordinoidaan Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksessa toimivasta Seudullisesta monikulttuurisesta tietopalvelukeskuksesta Selma-projektista.

Monet haastattelemamme nuorisotyöntekijät peräänkuuluttivat Selma-verkoston kaltaista samanaikaisesti pysyvää, mutta kuitenkin löyhää ja tarpeen mukaan aktivoituvaa yhteistoimintamuotoa. Eräs haastateltava puhui konsulttiverkostosta sosiaaliviraston kanssa, mikä tarkoittaisi säännöllistä ja yhteistä tukea sitä tarvitseville monikulttuurisille nuorille.

3) *Passi*-projekti on Vantaalla toteutettava hanke maahanmuuttajataustaisten nuorten palveluiden parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Projektissa arvioidaan Vantaan kaupungin sosiaali-, terveys- ja nuorisopalveluiden toimivuutta ja saavutettavuutta maahanmuuttajanuorten näkökulmasta – miten kunnallisia palveluja tulee kehittää, jotta ne paremmin tukevat maahanmuuttajanuorten yhteiskuntaan osallistumista ja ennaltaehkäisevät mahdollisia konflikteja tai syrjäytymisriskiä. Hankkeessa kehitetään uusia moniammatillisia toimintamalleja ongelmien ennaltaehkäisemiseen ja niihin puuttumiseen. Hanke on käynnistynyt vuonna 2006, ja se on parhaillaan käynnissä.

Monikulttuurisessa työssä keskeinen kumppani on koulu. Kuntien asenteet koulun kanssa tehtävää yhteistyötä kohtaan eroavat melko suurestikin. Joissakin kunnissa pyrittiin pysyviin kontakteihin ja systemaattiseen, toiminnalliseen yhteistyöhön koulun henkilökunnan kanssa. Haastatteluissa todettiin, että niissä kouluissa, joiden kanssa on muodostettu pysyvät yhteistyösuhteet, on helppo saada tilaa nuorisotoimelle; jos koulu taas ei tunne nuorisotyön toimintaa, on yhteistyön rakentaminen niin

asenteiden kuin käytäntöjen kannalta hankalaa. Onnistuessaan koulun kanssa tehtävän yhteistyön – esimerkiksi nuorisotyöntekijöiden osallistuminen koulun vanhempainiltoihin – sanottiin parantavan nuorisotyön profilia etenkin sellaisten monikulttuuristen perheiden kohdalla, joille nuorisotyö ei ole tuttu toimintamuoto. Näiden kannanottojen mukaan koululla on monikulttuuristen nuorten rekrytoinnin kannalta merkittävä roolinsa. Toisissa haastatteluissa todettiin päinvastaisesti, että koulu yrittää viedä jo nyt liikaa nuorisotyöntekijöiden aikaa koulussa tapahtuvien, nuorisotyöntekijöiden vastuulla olevien ryhmäyttämisten ja muiden toiminnallisten satsausten vuoksi. Koulun kanssa tehtävää yhteistyötä pidettiin hierarkkisesti vinona: nuorisotyöntekijät osallistuvat koulussa tapahtuvaan toimintaan, mutta opettajat tuskin koskaan vierailevat nuorisotaloilla. Huoli liittyi nuorisotyön vapaaehtoiseen, vapaa-ajan profiliin, jonka pelättiin saavan kolhuja liiallisesta kouluyhteistyöstä. Myös suhde oppilashuoltoon vaihteli kunnittain, ja joissain kunnissa oli harmittavasti nuorisotoimen edustajat jätetty oppilashuollon ulkopuolelle. Yhteistä eriäville kannanotoille oli kuitenkin se, että oppilashuolto koettiin tärkeäksi väyläksi erityisesti monikulttuuristen nuorten tukemiseksi, kuten myös rehtorit, kuraattorit ja erityisopettajat. Nuorisotyöntekijöiden rajaaminen pois oppilashuollon ryhmistä hankaloittaa koulun ja nuorisotoimen yhteistyötä nuorten ongelmien tunnistamiseksi ja nuorten tukemiseksi. Vaikuttaa siltä, että vaikka monikulttuuristen nuorten kohdalla koulun merkitystä monissa haastatteluissa korostettiin, ei uusia toiminta- tai yhteistyömuotoja ollut monikulttuurisuuden myötä rakennettu. Monikulttuurisuus ei kovin usein tuntunut nousevan erityiskysymykseksi koulujen kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Moniammatillisuudesta puhuttaessa jotkut haastateltavat nostivat esiin nuoret verkostotyön yhdenvertaisena toimijalinkkinä. Kritiikki tässä kohden liittyi siihen, että turhan usein verkostotyö nähtiin pelkästään aikuisten viranomaisten yhteistoimintana, jossa nuoret asettuvat työn kohteeksi. Moniammatillista yhteistyötä voisi jalkauttaa nuorten kanssa tehtävään arkiseen toimintaan. Esimerkiksi Espoossa oli järjestetty jalkapalloturnaus, johon osallistuivat nuoret, poliisit ja nuorisotyöntekijät. Tämä koettiin onnistuneeksi hyvän ilmanpiirin ja tutustumisen keinoksi, puolin ja toisin. Vain harvassa kunnassa raportoitiin tämänkaltaisista toimintamuodoista.

Yksi haastatteluissa esiin noussut toive koskee nykyistä tiiviimpää verkostoitumista monikulttuurisuusprojektien tai kampanjoiden kanssa. Tamperelainen haastateltava pohti sitä, mitä projektien tai kampanjoiden toimivia käytäntöjä tai menetelmiä voisi soveltaa pysyvästi nuorisotyön monikulttuurisuuden edistämiseksi. Lähtökohtana olisi se, että nuoret saataisiin hyvien menetelmien jalkauttamisessa aktiivisiksi toimijoiksi: panemaan tatuointeja toisilleen, vanhemmilleen, kavereille talon ulkopuolella, opettajille... Jos resurssit mahdollistavat, tuotteita voisi tehdä ja painaa tuotteita nuorisotaloilla, eikä tilata niitä valmiina jostain. Tällä tavoin voitaisiin paitsi aktivoita nuoria mukaan monikulttuurisuuden arkipäiväistämiseen, myös soveltaa nuoria lähellä olevia kulttuurisia keinoja (tatuoinnit, pinssit) asennekasvatuksen menetelmänä.

5.5.2. YHTEISTYÖ MONIKULTTUURISTEN JÄRJESTÖJEN KANSSA

Näyttää siltä, että monikulttuurisuuden haasteet eivät ole aktivoineet nuorisotoimen ja monikulttuurisuusyhteyttä tekevien järjestöjen välistä yhteistyötä. Kehittäminen on ”lapsen kengissä”, kuten eräs haastateltava asian ilmaisi. Henkilötasolla on kehitetty erilaisia yhteistyömuotoja, mutta maahanmuuttajajärjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön kohdalla systemaattisesta, suunnitelmallisesta yhteistyöstä ei voi puhua. Yhteistyö perustuu lähinnä tilojen vuokraamiseen ja järjestötoiminnan tukemiseen, mutta toiminnalliset yhteistyömuodot ovat huomattavan vähäisiä. Tätä suuri osa haastateltavista harmitteli. Järjestöyhteistyöstä toivottiin tukea omaan toimintaan ja uusien nuorten rekrytointiin, mutta toimivia käytäntöjä ei ole onnistuttu rakentamaan. Järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö nähtiin haastatteluissa myös järjestöjen oman toiminnan kehittämisen kannalta olennaisena, erityisesti

jos kyseessä on vastikään perustettu maahanmuuttajajärjestö, jonka vastuuhenkilöillä ei ole aiempaa kokemusta suomalaisen yhdistystoiminnan organisoinnista. Osa haastateltavista näki tällaisen konsulttityön nuorisotoimen tehtävänä, osa pohti, onko nuorisotoimen tehtävä tarjota tietotaitoa järjestöille. Joissakin haastatteluissa esitettiin, että järjestöille annettavaa tukea voitaisiin esimerkiksi tietynä vuonna priorisoida siten, että monikulttuurisuutta edistävät ja rasismia vastustavat sekä maahanmuuttajien omat järjestöt olisivat etusijalla rahaa jaettaessa. Yhtenä rahoitusperusteena voisi olla myös toiminnallinen yhteistyö kunnallisen nuorisotoimen ja järjestön kesken. Tällainen positiivinen erityiskohtelu on kuitenkin käytännössä harvinaista jaettaessa järjestöille tukea.

Haastatteluissa nousi esiin monenlaisia tekijöitä, joiden katsottiin estävän järjestöyhteistyötä monikulttuuristen tai maahanmuuttajajärjestöjen kanssa:

- 1) **Asenteet.** Järjestöjen katsottiin tarkastelevan nuorisotoimea viranomaistahona, johon saattaa liittyä pelonsekaisia asenteita. Nuorisotoimen puolelta löytyy vastaavasti vieroksuntaa maahanmuuttajajärjestöjä kohtaan, pelätään olevan hankalia tai haasteellisia yhteistyökumppaneita mm. kielellisten tai kulttuuristen erojen vuoksi (vrt. maahanmuuttajanuoret ”hankalina asiakkaina”).
- 2) **Näkemykset nuorisotoiminnan peruslähtökohdista.** Onko kyseessä ensisijaisesti nuorten integroiminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja vapaa-ajan järjestelmiin vai ”oman kulttuurin” vaaliminen?
- 3) **Kommunikointi ja ymmärtäminen** (kielellinen, kulttuurinen). Suomalainen yhdistystoiminta ei välttämättä ole järjestöille tuttua, ei liioin se työ, jota nuorisotoimen kautta tehdään. Myöskään nuorisotoimen suunnalta ei aina löydy motiivia tai resursseja yhteistyöhön.
- 4) **Rakenteiden jäykkyys.** Hallinnolliset rakenteet ja työkulttuurit estävät joustavien yhteistyömuotojen rakentamisen. Tästä esimerkkinä on eräs kunta, jonka työntekijä halusi osallistua itse romanityhdistyksen toimintaan nuorisotalolla oppiakseen romanikulttuurista ja tutustuakseen paremmin järjestön ihmisiin. Esimies ei antanut muodollista lupaa osallistua järjestötoimintaan, koska se on ”heidän omaa toimintaansa”. Tiedossa kuitenkin lienee ollut se, että ohjaajien osallistuminen järjestöjen toimintaan voi edistää nuorten siirtymistä nuorisotilan asiakkaiksi ja vanhempien asenteiden muuttumista myönteiseen suuntaan. Haastateltava piti tässä kohden nuorisotoimen asenteita vääräsuuntaisina: hänen mukaansa pääasia pitäisi olla nuorten kanssa tehtävä työ, ei reviiirijaot. Tässä törmäämme myös siihen ongelmaan, jonka jo aiemmin nostimme esille: pelätään, että työntekijät menetetään järjestöpuolelle, jos he satsaavat sillä kentällä työpanostaan. ”Ei olla järjestöjen vahtimestareita”. Haastateltavan mukaan kyse ei kuitenkaan ole lasikopissa istumisesta vaan vuoropuhelusta ja nuorten vastuun jakamisesta paikallisten aikuisten kanssa – ja vieläpä sellaisten kanssa, joilla on nuorisotoimen kannalta olennaista tietotaitoa koskien monikulttuuristen nuorten elämää.
- 5) **Järjestöt kilpailevat samoista nuorista.** Tässä yhteydessä nousi esiin vapaa-ajan kentän kasvava tarjonta ja sen mukanaan tuoma kilpailullisuus, joka koskee myös nuorisotoimea ainakin suurimmissa kaupungeissa. Haastateltavien mukaan tämä on asia, josta kuitenkin vaietaan, kun järjestön kanssa tehtävän yhteistyön haasteista keskustellaan.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että järjestöyhteistyö monikulttuuristen tai maahanmuuttajayhdistysten kanssa voisi onnistuessaan paikata nuorisotoimen ”monikulttuurisia aukkoja”. Esimerkkinä mainittakoon yli 18-vuotiaiden, palvelujen ”väliinpuotoajaryhmän”, kanssa tehtävä työ. Espoossa järjestettiin Pakolaisavun kanssa yhteistyössä hanke juuri tämän kohderyhmän tarpeita ajatellen, mukana oli myös Kalliolan setlementti. Projekti oli kuitenkin lyhykestoinen, vaikka haastateltavan mukaan toiminnasta olisi haluttu tehdä pysyvämpi. Myös perheiden kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisessä voitaisiin järjestöjä hyödyntää: esimerkkinä Perheiden sunnuntai-iltapäivät -hanke Kosovo ry:n kanssa. Hanketta suunniteltiin yhdessä ja nuorisotoimi tuki toimintaa, jonka kautta

saatiin hyviä kontakteja vanhempiin. Aktiivisuuden hiipuessa ja yhdistyksen vastuuhenkilöiden vaihtuessa yhteistyö loppui. Tuntuu varsin selvältä, että nuorisotyöntekijöistä löytyisi halua tiivistää yhteistyötä järjestöjen suuntaan, vaikka resurssien puutteeseen tässäkin kohden usein vedottiin, edellä olevien muiden esteiden lisäksi.

5.5.3. NUORISOTOIMEN KOMMUNIKAATIO JA YHTEISTOIMINTA

Viraston sisällä

Haastateltavat nuorisotyöntekijät esittivät kriittisiä näkemyksiä siitä, miten monikulttuurisuutta koskeva tietotaito liikkuu nuorisotoimen sisällä. Osin tässä voi olla kyse kenttätöntekijöiden ja hallinnon välisestä juovasta, mutta kritiikki ei tyhjentynyt tällä. Kuten [luvussa 3](#) totesimme, monikulttuurisuus vaatii työntekijöitä päivittämään osaamistaan, olipa kyse hallinnon tai kentän tasosta. Kyse ei ole ainoastaan eri kulttuureja koskevasta tiedon kartuttamisesta vaan myös omien (kansallisten/paikalisten) toimintatapojen, priorisointien, menetelmien ja asenteiden yhteisestä arvioinnista. Haastateltujen perusteella näyttää siltä, että kentällä on paljon sellaista arjen tietoa monikulttuurisuudesta, joka ei ole saavuttanut hallintoa: tieto, kokemukset ja onnistuneet käytännöt/epäonnistumiset eivät liiku myöskään toimipisteiden kesken kentällä vaan jäävät yksittäisten henkilöiden tai yksikköjen omaksi tiedoksi. Haastateltavat valittivat monikulttuurisuustyön olevan luonteeltaan pirstaleista: ei identifioida yhteisiä haasteita (poikkeuksena yleisluontoiset strategiapaperit 10 kunnassa) eikä käydä niitä yhdessä läpi. Tässä kohden kritiikki koskee myös nuorisotyön rakentajia. Kapea työpisteajattelu johtaa siihen, ettei ole helppoa rakentaa toimivia verkostoja, joissa yhdistyisi yhtäältä systemaattisuus ja toisaalta luonnollisuus tai tarveharkinta. Haastateltavat ovat yhtä mieltä siitä, että pakkokokouksissa ei ole mieltä, ei myöskään liian ylimalkaisissa tapaamisissa, joiden agenda on hyvin yleisluontoinen. Silti monikulttuurisuusaihe, joiden tulisi olla koko työyhteisön läpäisevä teema, on vaarassa jäädä yksittäisten työntekijöiden harteille. Edes nämä yksittäiset työntekijät eivät monissakaan kunnissa ole onnistuneet rakentamaan toimivia yhteistyömuotoja, minkä vuoksi haastatteluista kuultaa esiin huoli päällekkäisen työn riskistä.

Niissä kunnissa, joissa monikulttuurisuusstrategia oli nuorisotoimen sisällä laadittu, oli usein perustettu myös ”monikulttuurisuusryhmä” strategiaa suunnittelemaan tai soveltamaan. Ongelma näiden ryhmien kohdalla voi olla se, ettei ryhmälle ollut määritelty selkeää vastuualuetta tai päätöksentekooikeuksia. Mikäli tehtäväkuva, vastuualueet tai päätöksentekoa koskeva mandaatti ovat epäselvät, on ryhmä vaarassa muuttua ”kulissiryhmäksi”, kuten eräs haastateltava asian muotoili. Tärkeää olisikin tämänkaltaisten ryhmien kohdalla määritellä huolellisesti ryhmän oikeudet ja velvollisuudet organisaation sisällä. Ryhmän työn tuloksellisuutta varmasti tehostaa myös se, jos siihen kuuluu edustajia organisaation eri portailta, kentältä hallintoon. Näin myös tiedonkulkua saadaan parannettua edellyttäen, että ryhmän jäsenet toimivat aktiivisina tiedottajina omissa yksiköissään.

Organisaation sisäisen yhteistyön vähäisyys on ongelma myös siitä näkökulmasta, että nuoret itse saattavat liikkua hyvinkin laaja-alaisesti niin kunnan sisällä kuin kuntarajoja ylittäen. Myös se aiemmin esiin tullut seikka, että nuorisotalot ovat asiakaskunnaltaan hyvinkin erilaisia (osa kulttuurisesti homogeenisiä, osa heterogeenisiä) on tässä kohden merkittävä seikka. Oulussa niin sanotun monikulttuurisen nuorisotalon bändi on kiertänyt eri oululaisilla nuorisotaloilla. Näin on saatu rakennettua kontakteja talojen kesken ja parannettua monikulttuurisen nuorisotalon mainetta niin nuorten kuin työntekijöidenkin keskuudessa.

Niin hallinnon ja kentän välisen kuin kentän keskinäisen yhteistyön lisäksi haastateltavien kritiikki kohdistui projektien marginaaliseen asemaan nuorisotoimen hierarkiassa. Tämä voi olla ongelma erityisesti monikulttuurisuustyön kannalta, koska projekteilla on merkittävä rooli monikulttuuri-

suuden edistämässä nuorisotyön kentällä. Erillisprojektit jäävät nimensä mukaisesti kunnallisen nuorisotyön perustoiminnasta helposti ”erillisiksi”. Esimerkiksi erään erillisprojektin työntekijöiden mukaan on turhauttavaa, ettei työssä ole varattu aikaa nuorisotoimen sisäiseen verkostoitumiseen, jossa projektin onnistuneita käytäntöjä voisi esitellä ja suunnitella, miten niistä osia voisi siirtää avoimeen toimintaan. Yhteistyön sanotaan perustuvan tässäkin pikemminkin henkilökohtaisiin kontakteihin kuin organisaatorakenteeseen ja pitkäjänteiseen orientaatioon. Nuoret tulevat projektiin lähetteilä, mutta harvoin lähettäjinä ovat nuorisotyöntekijät nuorisotaloilta, useammin esimerkiksi koulu tai sosiaalitoimi. Tätä haastateltava selitti osin erilaisilla työkuultuureilla nuorisotyön organisaation sisällä, mistä hän toivoi käytävän rakentavaa keskustelua koko organisaation tasolla. Projektien tai eriytetyn toiminnan kohdalla tulisi kehittää myös erityiset seuranta- ja arviointikäytännöt, koska näihin toimintoihin voidaan harvoin suoraan soveltaa nuorisotalolla tehtävän työn muotoja (esim. tilastovaatimukset, ohjeistukset leireillä ohjaajien ja nuorten välisestä suhteesta: projekteissa/eriytyisissä hankkeissa tarve ohjaajille suurempi nuorten erityistuen tarpeen vuoksi. Tässä on usein saatu joustaa.) Viraston sisällä voi olla myös hiljaista kilpailua siitä, kenellä on toimivin projekti tai malli tai toimintamuoto. Kilpailun välttäminen on rakentavan yhteistoiminnan kannalta tärkeää.

10 suurimmassa kunnassa tai valtakunnallisesti

Haastateltavat esittivät toiveita myös valtakunnallisen yhteistyön tiivistämisen suuntaan. Nuorisotyöpäivät – ja monikulttuurisuusasioissa erityisesti monikulttuurisen nuorisotyön vuotuiset tapaamiset – saivat kiitosta juuri verkostoitumisen ja kokemusten vaihtamisen näkökulmasta. Näiden yksittäisten tapahtumien lisäksi kuntien välinen kentän nuorisotyöntekijöiden yhteistyö monikulttuurisuusasioissa on smelko olematonta, kun asiaa tarkastelee kaikkien 10 kunnan kesken. Kuitenkin pääkaupunkiseudulla on vakiintumassa olevia rakenteita yhteistyölle (mm. yhteiset hankkeet, kehitteillä oleva yhteinen arviointikäytäntö, jossa eri kuntien työntekijät arvioivat toisiaan), ja näitä voisi arvioida sovellettavaksi myös laajemmin. Toiminnallisemmista sovelluksista mainittakoon Espoon Suvelan monikulttuurinen teatteriryhmä, joka on kiertänyt pääkaupunkiseudun nuorisotaloja. Tämän menetelmän ansiosta on päästy puhumaan arjen monikulttuuristumisesta nuorten ja aikuisten kesken. Lisäksi nuorisotyöntekijöille on auennut mahdollisuus tutustua toisiinsa ja vaihtaa kokemuksia.

6. YHTEENVETO. ONNISTUNEITA KÄYTÄNTÖJÄ: MITEN NIIHIN PÄÄSTÄÄN?

Yhteenvetokappaleessa kokoamme haastatteluissa esille nousseita onnistuneita käytäntöjä. Emme kuitenkaan tyydy vain listaamaan käytäntöjä. Keräämme käytäntöjä laajemmiksi osa-alueiksi ja tuomme kunkin osa-alueen kohdalla esiin sen, mitä konkreettisia haasteita käytäntöihin liittyy: millä tavoin ne voidaan kääntää onnistumisen kokemuksiksi siten, että ne koetaan mielekkäiksi niin työyhteisössä kuin nuorten piirissä. Onnistuneet käytännöt perustuvat pääasiassa tätä raporttia varten haastateltujen 83 nuorisotyöntekijän haastatteluihin, mutta osa käytännöistä saa virikkeitä myös meidän tutkijoiden omista kenttätyökokemuksistamme. Painotimme haastattelujen yhteydessä, että niiden yhtenä tarkoituksena on jakaa kokemuksia niistä nuorisotoiminnan muodoista, jotka haastateltavat ovat havainneet toimiviksi – tai epäonnistuneiksi – nuorisotyön kentällä. Jo ennen varsinaisia haastatteluja käymisämme keskusteluissa yhteishenkilöiden kanssa monet olivat sitä mieltä, että Suomesta löytyy vain harvakseltaan sellaisia nuorisotoiminnan foorumeita tai verkostoja, joissa monikulttuurisiin kysymyksiin liittyviä hyviä käytäntöjä voitaisiin jakaa eri toimijoiden kesken.

Yhteenvetokappaleen tausta-ajatuksena on myös nuorisotyön avoimuus niin kanta- kuin monikulttuuristen nuorten näkökulmista. Toisin sanoen, olemme koonneet alle nimenomaan sellaisia käytäntöjä, jotka tukevat vähemmistökulttuureja edustavien nuorten osallistumista/osallisuutta nuorisotoiminnassa, mutta myös avaavat nuorisotoiminnan toimintaperiaatteita tasavertaisempaan suuntaan. Tämän raportin yhtenä tarkoituksena on ollut korostaa monen eri näkökulman avulla, ettei monikulttuurisessa nuorisotyössä ole kyse tietyistä ennalta tarkoin määritellyistä, kaikille ajasta ja paikasta riippumatta yhteisistä toimintatavoista ja käytännöistä, vaan keskeistä on se lähtökohta, eetos, jonka varassa työtä tehdään. Monikulttuurisuuteen sitoutuminen voi tarkoittaa yhtä lailla herkistymistä kulttuurisille eroille, nuorisotoiminnan sukupuolisensitiivisyyttä, ikärajojen uudelleen pohdintaa, työyhteisön moninaisuutta tai yhdenvertaisuuden toteutumista niin nuorisotoiminnan suunnittelussa, käytännöissä kuin arvioinnissakin.

A) MONIPUOLINEN JA MONIKIELINEN TIEDOTTAMINEN

Yllättävän harvassa haastattelussa oli pohdittu sitä, miten tiedottaminen monella eri kielellä on tapa viestittää nuorisotoiminnan avoimuudesta. Suomalaisten tiedottamiskäytäntöjen haastaminen on si tapa tehdä nuorisotoiminnasta houkuttelevampaa. Tällaisten toimenpiteiden taustalla on myös ajatus siitä, että esimerkiksi nuorisotilan tulee palvella myös niitä nuoria, joille kunnallinen nuorisotoiminta on vierasta tai jotka eivät uskalla muiden nuorten tai ohjaajien asenteiden pelossa osallistua toimintaan. Nuorisotyöntekijöiden työalueena on siten myös nuorisotalon ulkopuolinen tila.

- Monikieliset ilmoitukset ja nettisivut.
- Ilmoitukset kulttuuristen vähemmistöjen ”omissa” medioissa (lehdet, radio).
- Tiedottaminen koulun kautta, esim. osallistuminen koulun vanhempainiltoihin.
- Yhteistyö perheiden kanssa, esim. vierailut nuorten kotona.
- Moniammatillinen yhteistyö esim. kirjastojen, järjestöjen, koulujen ja sosiaalitoimen kanssa.
- Nuorisotilan yleisen tunnettavuuden lisääminen alueen asukkaiden keskuudessa (esimerkiksi erilaisten tilaisuuksien (sunnuntaiset kirpputorit) järjestäminen nuorisotiloilla).
- Ohjaajien alueelle jalkautuminen.
- Nuoren ”taluttaminen” harrastuksiin tai toimintaan (”tukihenkilötoiminta” harrastusten aloittamisessa).

Haasteet: Monikulttuurisille yhteisöille (perheet, nuoret, yhdistykset, muut verkostot) suunnatun tiedotuksen keskeisiä kulmakiviä on se, miten normaalit nuorisotoimen tiedotuskanavat tavoittavat nämä yhteisöt ja mitä uudenlaisia tiedotustapoja voidaan kehittää, miten nuorisotyötä koskeva tiedotus ymmärretään kielellisesti ja sosiaalisesti sekä miten tiedotuksessa osataan ottaa huomioon se, ettei vastaanottajilla ole välttämättä tarkkaa kokonaiskuvaa nuorisotyön tehtävästä ja kentästä tai se, että nuorisotyöntekijät voidaan tulkita kielteisesti asennoituviksi viranomaisiksi.

B) TYÖYHTEISÖN MONIKULTTUURISEN TIETOTAIDON LISÄÄMINEN

Monikulttuuriset kysymykset eivät kosketa ainoastaan nuorisotoimintaan osallistuvia nuoria, vaan myös työyhteisön aikuisia jäseniä. Monikulttuuristen kysymysten huomioiminen edellyttää monesti strategista työtä ja suunnittelua, mikä on myös hallinnon tapa viestittää koko organisaatiolle monikulttuuristen kysymysten priorisoimisesta ja siitä, että ne koskettavat koko henkilöstöä.

- Kulttuurisia vähemmistöjä edustavien henkilöiden palkkaaminen.
- Monikulttuurisuuskoordinaattorin viran perustaminen.
- Monikulttuurisuusstrategian laatiminen.
- Monikulttuurinen työparimenetelmä.
- Kulttuuritulkkijärjestelmä.
- Henkilöstön kouluttaminen monikulttuurisuuteen ja rasismiin liittyvissä aiheissa.
- Aktiivinen yhteistyö järjestöjen kanssa ja sitä kautta tietotaidon saaminen monikulttuurisuusasioissa.
- Alueellisen ja kohdennetun nuorisotyön yhteistyön kehittäminen.
- Yhteistyön vahvistaminen nuorisotoimien välillä.
- Ulkomaalaisten harjoittelijoiden vastaanottaminen.
- Eri kulttuureita edustavien vapaaehtoisten työntekijöiden rekrytoiminen.

Haasteet: Työyhteisön kannalta suurimpia haasteita on muuan muassa, miten työntekijät saadaan sitoutumaan monikulttuurisuuden edistämiseen, miten strategiset linjat viedään käytäntöön ja miten yhteistyötä lisätään nuorisotoimien sisällä esimerkiksi hallinnon ja kenttätyöntekijöiden välillä. Haastattelujen perusteella näyttää myös siltä, että nuorisotoiminnan monikulttuuristumista mietitään harvoin johtamisen ja työyhteisön kannalta.

C) YHTEISTYÖ PERHEIDEN KANSSA

Kun nuorisotoimintaan osallistuu eri kulttuuritaustaisia nuoria, yhteistyö perheiden ja vanhempien kanssa nousee keskeiseksi. Tämänkaltainen yhteistyö on myös tapa auttaa tyttöjen osallistumista avoimeen nuorisotilatoimintaan ja muihin nuorisotyön muotoihin. Onnistuneimmat käytännöt viestivät siitä, että kun vanhemmat ovat tietoisia nuorisotoiminnan sisällöistä ja säännöistä, myös luottamus nuorisotoimintaan kasvaa. Yhteistyö nuoren perheen kanssa edellyttää nuorisotoiminnan ymmärtämistä muusta kuin tiukasti ”suomalaisesta” näkökulmasta ja kasvatuseriaatteiden moniarvoistumista.

- Vanhempainillat (hyvä pohtia vanhempien kutsumista koolle esim. yhteiseen teeiltään, jotta kutsu viestii yhteisöllisyyttä pikemminkin kuin kontrollia).
- Sovittelutyö nuoren ja vanhempien välillä.
- Monikulttuuriset tai vähemmistötaustaiset työntekijät.
- Monikieliset ilmoitukset.
- Yhteistyö koulun kanssa/ kautta.
- Yhteistyö järjestöjen kanssa/kautta.
- Vanhemmille/ aikuisille suunnatun toiminnan järjestäminen nuorten toimitilassa.
- Vanhempien toimiminen vapaaehtoisina nuorisotalossa.

Haasteet: Perhetyön asema nuorisotoimen linjauksissa vaihtelee suuresti kunnittain. Joissakin kunnissa perhetyön merkitystä ei ole priorisoitu esimerkiksi nuorisotoimen strategisissa linjauksissa. Tämä saattaa hankaloittaa kentän nuorisotyötä, kun nuorisotyöntekijöitä ei rohkaista tekemään vanhempien kanssa yhteistyötä eikä tähän satsata heidän työaikaansa.

D) SUKUPUOLISENSITIIVISYYDEN VAHVISTAMINEN

Monikulttuuriset kysymykset linkittyvät sukupuolten väliseen tasa-arvoon sekä tyttöjen ja poikien roolimalleihin. Erilaiset kulttuuriset ja uskonnolliset ymmärrystavat vaikuttavat siihen, minkälaista vapaa-ajanviettoa pidetään tytöille ja pojille sopivana. Myös nuorisotyöntekijän sukupuoli saattaa asettaa uuteen valoon, kun nuorisotoimintaan osallistuu nuoria, joiden kulttuuritaustat vaihtelevat. Sukupuolisensitiivinen ote on kuitenkin lähestymistapa, joka koskettaa niin nuorisotoimintaan osallistuvia tyttöjä ja poikia, kuin nuorisotyöntekijöitäkin. Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä on tärkeää, että nuorisotoiminnassa osataan nähdä monikulttuurisuuteen ja sukupuoleen liittyvät kytkökset.

- Toiminnan (osittainen) eriyttäminen sukupuolen mukaan tyttöjen osallisuuden tukemiseksi (esim. tyttökerhot).
- Poikien tasa-arvokasvatus.
- Poikien ja tyttöjen roolimallien haastaminen arjen toiminnassa (esimerkiksi tyttöjen osallistumisen tukeminen ”poikamaisiksi” tulkituissa toimintamuodoissa ja päinvastoin, biljardivuorot, bänditoiminta, tanssikerhot jne.).
- Yhteistyö perheiden kanssa.
- Seksuaali-, tasa-arvo ja ihmisoikeuskasvatus.

Haasteet: Tyttöjen osallisuuden esteiden monipuolinen tunnistaminen ja tasa-arvokasvatuksen ottaminen osaksi poikien kanssa tehtävää nuorisotyötä. Jotta tytöt onnistutaan integroimaan osaksi nuorisotalon avointa toimintaa, myös nuorisotalon sukupuolittuneita rakenteita (tilankäyttö ja toimintamuodot) tulee purkaa. Tytöille tulee toisin sanoen tarjota muitakin osallistumisen muotoja kuin pienryhmissä toimimista, ja pojille tarjota mahdollisuuksia myös pienryhmätoimintaan sekä yksilöllisen tuen saamiseen. Yksi haaste liittyy sukupuolisensitiivisen työotteen soveltamiseen sekaryhmissä.

E) IKÄRAJOJEN MIELEKKYYDEN POHTIMINEN

Haastatteluissa korostuu usein ajatus biologisen ja sosiaalisen iän yhteensovittamattomuudesta. Esimerkiksi nuorisotilojen entisten asiakkaiden asemaa saatetaan kuvata herkäksi sen takia, että nuoren ”viralliset” tukiverkostot katoavat, kun nuori täyttää 18 vuotta. Nykyinen nuorisolaki määrittelee lain piiriin kaikki alle 29-vuotiaat. Nuorisotoiminnan rajoja tulisi siten venyttää ja pohtia, minkälaisia erityistoimenpiteitä esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevat yli 18-vuotiaat monikulttuuriset nuoret kaipaavat.

- Toiminnan osittainen erittäminen iän mukaan, esimerkiksi nuorempien ja vanhempien nuorten omat ajat nuorisotalolla.
- ”Yli-ikäisten” nuorten omat kokoontumiset tai heidän toimiminen vapaaehtoisina työntekijöinä tai järjestyksen valvojina.

Haasteet: Monikulttuuristen nuorten vapaa-ajanviettoa koskevat käsitykset voivat poiketa perinteisestä suomalaisesta näkemyksestä esimerkiksi siten, että vapaa-aika on tyypillisesti sisarusten kanssa yhdessä vietettävää aikaa. Näin nuoret saattavat luontevasti tulla myös nuorisotiloihin yhdessä joko nuoremman tai vanhemman sisaruksen kanssa. Sisarukset eivät välttämättä osu kunnan nuorisotyön ikäpriorisointeihin, ja haasteeksi nousee, millä tavoin suhtaudutaan nuorten osallistumiseen nuorisotoimintaan yhdessä eri-ikäisten sisarusten kanssa.

F) NUORTEN KESKINÄISEN DIALOGIN TUKEMINEN

Enemmistö nuorisotyöntekijöistä on sitä mieltä, ettei nuorisotoiminnassa saa kajota nuorten välisiin ystävyyssuhteisiin. Monikulttuuristen kysymysten ottaminen vakavasti edellyttää kuitenkin, että nuorten välisiä ryhmärajoja ollaan valmiita madaltamaan ja tekemään tunnistettaviksi esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa ne syrjivät nuorisotalon toimintaan osallistuvia nuoria tai jossa nuorisotalon henki on ennakkoluuloinen. Ryhmien sekoittaminen on tapa lisätä nuorten välistä vuorovaikutusta ja sosiaalisia taitoja.

- Eriytettyjen toimintamuotojen tavoitteellinen yhdistäminen avoimeen ja yleiseen toimintaan.
- Ryhmäyttävien toimintojen järjestäminen (leirit, kerhot).
- Rohkeus ja aktiivisuus purkaa nuorten ryhmärajoja arkisessa toiminnassa (mm. biljarditurnaukset).
- Kulttuurisia vähemmistöjä edustavien nuorten osallistumisen varmistaminen kiintiöillä (esim. leireillä, kerhoissa, talotoimikunnissa).
- Isoveli/ sisko -toiminta (nuorisotalolla voidaan esimerkiksi huolehtia siitä, että nuorisotalon vakiokävijä ottaa huolehtiakseen nuoremman/uudemman kävijän turvallisuuden ja rekrytoimisen osaksi nuorisotalon toimintaa).

Haasteet: Avoin keskustelu vuorovaikutuksen edistämisestä ryhmäyttävissä toiminnoissa, ryhmäyttävien erillistoimintojen työtapojen ja kokemusten siirtyminen arkiseen vuorovaikutukseen. Työntekijöiden aktiivinen asennoituminen ryhmärajojen koetteluun etenkin silloin kun ne nähdään klikkiytyneiksi ja syrjiviksi tai yhteistä toimintaa hankaloittaviksi. Myös ennaltaehkäisevän otteen kehittäminen nuorisoryhmien dialogisuuden edistämiseksi.

G) ARKINEN RASISMINVASTAINEN OTE

Nuorisotoiminnan näkökulmasta näyttää tutkimusten valossa (esim. Harinen 2005) siltä, että nuorten ja aikuisten välillä on selkeä näkemusero sen suhteen, miten rasismiin tulisi nuorisotoiminnassa suhtautua. Nuoret toivovat avointa ja aktiivista keskustelua rasismista ja sen vastustamista, kun aikuiset mieluummin vaikenevat rasismien edessä ja edistävät suvaitsevaisuuskasvatusta. Rasismiin puuttumiseen ei näytä haastattelujen perusteella myöskään olevan monessa kunnassa ohjeistuksia, ja siksi rasismien aktiivinen vastustaminen arjen toiminnoissa on usein yksittäisestä ohjaajasta ja hänen arvoistaan kiinni.

- Puututaan säännönmukaisesti rasistiseen kielenkäyttöön, toimintaan ja symboliikkaan.
- Nuoria haastetaan keskusteluihin ja tarvittaessa kyseenalaistetaan heidän asenteitaan (->nuoria ”vaaditaan tilille” sanomisista).
- Aktiivinen syrjintäkokemusten kuunteleminen ja käsitteleminen.
- Rasismien ”nollatoleranssi” osaksi kunnan nuorisotoiminnan ohjeistuksia ja strategista työtä (viesti siitä, ettei rasismia hyväksytä millään tasolla).

Haasteet: Koko organisaation sitoutuminen rasisminvastaiseen toimintaan on edellytys tehokkaalle rasisminvastaiselle nuorisotyölle. Luottamuksellinen ilmapiiri tulisi rakentaa erityisesti monikulttuuristen nuorten näkökulmasta, jotta rasismista uskalletaan puhua, vaikka kokemukset voivatkin olla kipeitä ja hankalasti muotoiltavia. Työntekijöillä olisi olla riittävä valmius kohdentaa työtä myös vahvasti asenteellisiin kantaväestön nuoriin sekä valmius käsitellä etnisten ryhmien välisiä jännitteitä.

H) MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN LISÄÄMINEN

Monikulttuuristen nuorten rekrytoinnin ja perheiden tiedottamisen kannalta systemaattisesti suunniteltu, kehitetty ja arvioitu moniammatillinen yhteistyö on tarpeellista. Moniammatillista työtettä ja yhteistyömuotoja saattoi hankaloittaa se, että vain harvoin moniammatillisen työn tarvetta oli arvioitu monikulttuuristen nuorten ja verkostojen kanssa tehtävän työn kannalta. Siten harvassa

kunnassa oli rakennettu toimivia yhteistyösuhteita esimerkiksi monikulttuurisuustyötä tekevien kunnan viranomaisten kanssa (mm. kunnan maahanmuuttajayksikkö/koordinaattori) tai monikulttuuristen/maahanmuuttajayhdistysten kanssa. Yhteistyötä voivat kankeuttaa vieroksuvat asenteet yhdistystoimintaa kohtaan, jäykät rakenteet, jotka eivät anna periksi kunnan ja järjestöjen yhteistoinnille, tiedonkulun ongelmat tai eriävät näkemykset nuorten vapaa-ajan vieton lähtökohdista ja nuorisotoiminnan tavoitteista. Myös nuorisotoimen kentällä valtakunnallisesti tai yksittäisen kunnan tasolla tulisi kehittää yhteisiä foorumeita (fyysiset ja virtuaaliset), jotka voisivat toimia yhteistyön, tiedonkulun ja ideoiden vaihdon foorumeina. Tällaisia foorumeita monet kenttätyöntekijät kaipasivat ja kokivat tekevänsä monikulttuurista työtä yksinään, ”asiaan vihkiytyneiden” kanssa, usein ilman yhteisesti muotoiltuja linjauksia tai riittävää hallinnon tukea.

Haasteet: Kunnan ja järjestöjen toiminnallisen yhteistyön mahdollistaminen ja kehittäminen monikulttuuristen nuorten rekrytoimiseksi mukaan vapaa-ajan toimintaan ja nuorten kannalta mielekkäiden toimintojen edistämiseksi. Nuorisotoimen sisäisen yhteistyön kehittäminen sekä valtakunnallinen verkostoituminen siten, että onnistutaan murtamaan paitsi työpisteajattelua, myös sitä oletusta, että monikulttuuriset asiat kuuluvat vain tiettyjen työntekijöiden vastuulle. Myös maahanmuuttajataustaisten ja romanityöntekijöiden aktiivinen kuuleminen monikulttuuristen toimintamuotojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa niin kunnan sisällä kuin valtakunnallisesti.

Lopuksi olemme vielä koonneet hyviä käytäntöjä kustakin haastatteluihin osallistuneesta kunnasta inspiroimaan arjen työtä:

1) MONINAISUUDEN JA MONIPERUSTAISEN SYRJINNÄN ESIIN NOSTAMINEN

- Huomioidaan ideologisella tasolla syrjinnän moninaisuus ja kytkökset erilaisiin tekijöihin (sukupuoli, ikä, sosioekonominen tausta jne.).
- Kiusaamattomuutta korostetaan yleisenä hyvänä periaatteena (hyvät ja kohteliaat käytöstavat, toisten kunnioittaminen), josta puhutaan nuorille.

Haasteet:

- Tunnistetaan eri eroihin liittyvät syrjinnän mekanismit ja niiden seuraukset.
- Tunnistetaan erojen keskinäinen hierarkia.

2) MAAHANMUUTTAJIEN OSALLISTUMISEN VARMISTAMINEN ”KIINTIÖILLÄ” (PROJEKTITYÖTÄ)

- Huolehditaan siitä, että varsinkin leireillä on mukana 2–3 maahanmuuttajataustaista lasta ja nuorta.
- Aktiivinen monikulttuurisuuskoordinaattori, joka huolehtii siitä, että kiintiö täydentyy käytännössä.

Haasteet:

- Kaikkien työntekijöiden sitoutuminen monikulttuurisuuden edistämiseen.

3) MONIKULTTUURISUUSSTRATEGIA

- Huolellisesti ja perusteellisesti tehty.
- Selvitetty kunnan väestörakenne, monikulttuurisuuskäsitteitä ja lainsäädännöllisiä seikkoja, jotka liittyvät monikulttuuriseen nuorisotyöhön, yhdenvertaisuus- ja nuorisolakiin.
- Kyselyt nuorisotyöntekijöille ja nuorten kuuleminen.
- Toimenpide-ehdotuksia.

Haasteet:

- Monikulttuurisuusstrategian merkitystä ei pidetä oleellisena hallinnolle ja organisaatiolle.

4) TOIMINNALLINEN ALUEELLINEN YHTEISTYÖ MAAHANMUUTTAJAYHDISTYSTEN KANSSA

- Yhdistyksille ei ainoastaan vuokrata tiloja, vaan pyritään toiminnalliseen yhteistyöhön nuorisotalolla.
- Nuorisotyöntekijä aktiivisesti mukana yhteistyötahona nuorisotalon ja yhdistyksen välillä.
- Hyvät suhteet yhdistykseen luottamuksellisen suhteiden luomiseksi myös nuorisotalolla käyvien nuorten vanhempiin.

Haasteet:

- Hallinnon ja strategisella tasolla vieroksutaan tiivistä yhteistyötä järjestöjen kanssa tai ei nähdä sen mielekkyyttä esimerkiksi monikulttuuristen nuorten rekrytoinnin kannalta.

5) ROMANINUORTEN PROJEKTI

- Tiivis ja luottamuksellinen suhde projektissa oleviin nuoriin.
- Nuorten valtaistaminen ja oma-aloitteellisuus.
- Syrjäntä- ja rasismikokemusten aktiivinen käsittely.
- Neuvottelut perheiden kanssa esimerkiksi sovittelijan välityksellä.
- Tiedotus romanikulttuurin erityispiirteistä kunnan organisaatiolle.

Haasteet:

- Projekti toimii työllistämistuen varassa.

6) KULTTUURITULKKI

- Uusi kokeilu, jonka avulla halutaan integroida vähemmistötaustaisia nuorisotyöntekijöitä aktiivisemmin osaksi nuorisotoimintaa.
- Kasvatukseen liittyviä ilmiöitä, tilanteita ja konflikteja ratkotaan selvittämällä niihin liittyviä kulttuurisia tekijöitä.
- Huolehditaan kulttuuritulkkien ammatillisen pätevyyden kehittämisestä.

Haasteet:

- Positiivisen erityiskohtelun mahdollisuus on otettava todesta, ei vain kokeilumielessä.
- Vaarana ongelmien kulttuuristaminen. Nuorten väliset jännitteet tulee nähdä myös sosiaalisesta taustasta ja muista tekijöistä johtuviksi.

7) VERKOSTOTYÖN KEHITTÄMINEN

- Viraston sisäinen vuoropuhelu: työntekijöiden ääni kuuluu hallinnon kehittämisessä (mm. johtoryhmässä kaksi vakituista henkilöstöedustajaa).
- Monitoimijaisten alueverkostojen suunnitelmallisuus ja toiminnallisuus; resurssi myös monikulttuurisen työn kehittämiseen.

Haasteet:

- Järjestöyhteistyön kehittäminen (monikulttuuriset/ maahanmuuttajayhdistykset).
- Alueverkostot: kohderyhmän epäselvyys (nuori yksilönä vs. nuori perheen jäsenenä); henkilövaihdosten suuri merkitys verkostotyölle.

8) MONIKULTTUURISUUSASIOIDEN KOORDINAATTORI

- Heijastelee laaja-alaista satsausta monokulttuurisuusasioiden kehittämiseen.
- Monikulttuurisuustyöhön resursoidaan myös taloudellisesti.
- Monikulttuurisuusteemaa pohditaan strategisesti suhteessa kansainvälisyysasioihin ja yhdenvertaisuuteen: saadaan kolme tärkeää nuorisotyön osa-aluetta vuoropuheluun.

Haasteet:

- Koordinaattorin työtehtävien selkiyttäminen ja rajaaminen.
- Koordinaattori ei onnistu työssään yksin.

9) NUORISOTYÖNTEKIJÖIDEN AKTIIVINEN YHTEISTYÖ MONIKULTTUURISUUSASIOISSA

- Toimiva vertaistuki työntekijöille uudenlaisten haasteiden edessä: kokemusten vaihtoa, hyvien käytäntöjen siirtoa, työntekijöiden siirtoa työpisteestä toiseen.
- Nuorten kanssa tehtävää yhteistyötä yli talorajojen (synergia, ryhmäyttäminen).

Haasteet:

- Onko monikulttuurisen nuorisotyön kehittäminen ainoastaan niin sanottujen monikulttuuristen talojen tai työntekijöiden asia?

10) ARKINEN RASISMINVASTAINEN EETOS

- Puututaan säännönmukaisesti rasistiseen kielenkäyttöön. Nuoria haastetaan keskusteluihin ja kyseenalaistetaan heidän asenteitaan.

Haasteet:

- Koko organisaation sitoutuminen.
- Valmius kohdentaa työtä myös vahvasti asenteellisiin kantaväestön nuoriin.
- Valmius käsitellä etnisten ryhmien välisiä jännitteitä.

VIITTEET

- 1 Käsiteparilla monikulttuuriset nuoret viitataan tässä tutkimushankkeessa nuoriin, jotka ovat kasvaneet useamman kuin yhden kansallisen kulttuurin vaikutuspiirissä, eli he voivat olla perheen kanssa tai ilman huoltajaa maahan muuttaneita, suomalaisiin perheisiin ulkomailta adoptoituja, kaksoiskansalaisia tai nuoria, joiden vanhemmista ainakin toinen on muuttanut ulkomailta Suomeen. Olemme saaneet hankkeen aikana paitsi kannustusta, myös kritiikkiä käsitteen käytöstä. On muun muassa esitetty, että olisi parempi puhua vain nuorista ilman heidän taustansa korostamista. Olemme päätyneet kuitenkin käyttämään monikulttuurisen nuoren käsitettä muistuttamaan siitä, että tähän ryhmään kuuluvien nuorten elämä on paitsi monin tavoin samanlaista kuin kenen tahansa Suomessa asuvan nuoren, myös erityistä muun muassa heidän syrjintä- ja rasismikokemustensa vuoksi, tunsivatpa nuoret itse olevansa täysin suomalaisia tai eivät.
- 2 Käytämme raportissa pääasiassa käsitettä kantaväestö, kun viittaamme niihin suomalaisiin nuoriin, joilla ei ole maahanmuuttohistoriaa tai etnistä vähemmistötaustaa. Tietyissä kohdissa käytämme myös valtaväestö-käsitettä tuodaksemme esiin nuorten monikulttuuristuvaan arkeen sisältyviä, etnisesti rakentuneita valta-asetelmia, jotka usein voivat olla piiloisia tai vaikeasti tunnistettavia.
- 3 Kiitos tutkija Tomi Kiilakoskelle tämän erottelun selventämisestä raportin tutkijoiden kanssa käydyssä sähköpostikeskustelussa (lokakuu 2007).

LÄHTEET

- Arnesen, Anne-Lise (2001) *Ulikhet og marginalisering. Med referanse til kjønn og sosial bakgrunn. En etnografisk studie av sosial og diskursiv praksis i skolen*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Blomster, Peter (2006) *Verkostotyö nuorisotoimessa toimintakaudella 2005–2006*. Espoo: Espoon kaupungin nuorisotoimi.
- Cederlöf, Petri (2007) *Nuorisotoimet rakennemuutoksen kynnyksellä. Selvitys kunnallisen nuorisotyön asemasta ja haasteista kunta- ja palvelurakenteen uudistuksessa, sekä Humanistisen ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyöstä*. Helsinki: Humak.
- Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006.
- Harinen, Päivi (2001) Vajaksi leimatut. Ongelmanuorten vanhemmuudesta. Teoksessa Vesa Puuronen (toim.) *Valkoisen vallan lähettiläät*. Tampere: Vastapaino, 77–102.
- Harinen, Päivi & Keskisalo, Anne-Mari & Perho, Sini (2001) Exit – kohti uutta arkea? Teoksessa Vesa Puuronen (toim.) *Valkoisen vallan lähettiläät. Rasismien arki ja arjen rasismi*. Tampere: Vastapaino, 209–232.
- Harinen, Päivi & Kivijärvi, Antti (tulossa 2007) “Tärkeähän se olisi, mutta...” Nuorisotoimen johdon näkemyksiä monikulttuurisuudesta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisusarja.
- Harinen, Päivi (2005) *Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisusarja. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=165 (Viitattu 26.10.2007.)
- Hautaniemi, Petri (2004) Pojat. *Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (2007) Johdanto. Nuorisotyötä on tehtävä! Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 7–17.
- Honkasalo Veronika (2007) *Monikulttuurinen nuorisotyö helsinkiläisillä nuorisotaloilla*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 3:2007.
- Honkasalo, Veronika & Harinen, Päivi & Anttila, Reetta (2007) *Yhdessä vai yksin erilaisina? Monikulttuuristen nuorten arkea, ajatuksia ja ajankäyttöä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisusarja. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/erilaisina.pdf> (Viitattu 26.11.2007.)
- Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari (2007) Monikulttuurinen nuorisotyö. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 115–138.
- Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena (tulossa 2007) *Nuorten miesten monikulttuurinen elämäntilanne ja rikollisuus*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Keskisalo, Anne-Mari & Perho, Sini (2001) Taistelua tilasta Joensuussa – Rasismi paikallisten nuorten neuvotteluvälineenä. Teoksessa Minna Suutari (toim.) *Vallattomat marginaalit – Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 77–102.
- Keskisalo, Anne-Mari (2003) Suomalais- ja maahanmuuttajanuorten vuorovaikutusta joensuulaisen koulun arjessa. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Mattila, Pirjo (2007) *Lukupiirejä pystyyn?* Blogi, Nuorisotutkimuksen verkkokanava Kommentti, 17.9.2007. http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=288#pipe4 (Viitattu 9.11.2007.)
- Määttä, Mirja (2007a) *Yhteinen verkosto. Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnol-*

- lisistä ryhmistä*. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 252.
- Määttä, Mirja (2007b) *Kolme teesiä verkostoista ja moniammatillisesta yhteistyöstä lasten ja nuorten hyvinvointityössä*. Nuorisotutkimuksen verkkokanava Kommentti, 10.11.2007. http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=307. (Viitattu 9.11.2007.)
- Nieminen, Juha (2007) Puuttuva lenkki – nuorisokasvatus tieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehyksenä. Teoksessa Elina Nivala Mikko Saastamoinen (toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura & Kuopion yliopisto, 30–63.
- Nuorisolaki 27.1.2006/72.
- Pitkänen, Pirkko (2006) *Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus viranomaistyössä*. Helsinki: Edita.
- Pitkänen, Pirkko (2007) Retorisesta moniarvoiduudesta etnistä tasa-arvoa edistävään viranomaistyöhön. *Yhteiskuntapolitiikka* 3/2007, 309–320.
- Perho, Sini (2002) Tyttönä rasistisessa nuorisokulttuurissa. Teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Honkatukia (toim.) *Tulkintoja tytöistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 63–87.
- Pietikäinen, Reetta (2007) *Tutkimusinventari nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisusarja. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/inventaari.pdf> (Viitattu 26.10.2007.)
- Punnonen, Varpu (2007) Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 115–138.
- Pyykkönen, Miikka (2007) *Monikulttuurisuus suomalaisten nuorisojärjestöjen toiminnassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisusarja. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/jarjesto.pdf> (Viitattu 26.10.2007.)
- Rastas, Anna (2007) *Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi*. Tampere University Press & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Salasuo, Mikko (2007a) *Atomisoitunut sukupolvi*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/07_10_31_Tutk_7_Salasuo.pdf (Viitattu 9.11.2007.)
- Salasuo, Mikko (2007b) *Pääkaupunkiseudun nuorisotyön ytimissä*. <http://www.kommentti.fi/ytimet> (Viitattu 26.11.2007.)
- Salmenkangas, Mai (2005) *Muutu. Puutu. Oppilaitoksen yhdenvertaisuusopas*. Helsinki: SEIS-hanke.
- Sippola, Aulikki (2007) *Essays on Human Resource Management Perspectives on Diversity Management*. Vaasa: Acta Wasaensia No. 180.
- Siurala, Lasse (2007) Nuorisopoliittinen vaikuttaminen paikallistasolla – helsinkiläisen nuorisopoliitiikan mahdollisuuksia. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 345–372.
- Souto, Anne-Mari (2006) Arkipäivän rasismi ja osallistuva nuorisotutkimus monikulttuurisen koulun arjessa. Teoksessa Terhi-Anna Wilska & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisusarja. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=475 (Viitattu 26.10.2007.)
- Suoranta, Juha (2007) Radikaali kasvatus nuorisokasvatuksessa. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura & Kuopion yliopisto, 313–338.
- Suurpää, Leena (2002) *Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

- Tiilikainen, Marja (2003) *Arjen islam*. Tampere: Vastapaino.
- Vehmas, Simo (2005) Erityispedagogiikka, sosiaalinen vammaistutkimus sekä erilaisuuden ja vammaisuuden käsitteellistäminen. Teoksessa Reetta Mietola & Elina Lahelma & Sirpa Lappalainen & Tarja Palmu (toim.) *Kohtaamisia kasvatuksen ja koulutuksen kentillä: Erontekoja ja yhdessä tekemistä*. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 125–148.
- Vehviläinen, Jukka (2002) *Moniammatillinen nuorisotyö. Yksinäisten sankareiden ajasta tiimityöhön*. Kauniainen: Humanistinen ammattikorkeakoulu, julkaisu C 2/2002.
- Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21.
- Öhrn, Elisabet (2005) Sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja muutoksen esittäminen. Teoksessa Reetta Mietola & Elina Lahelma & Sirpa Lappalainen & Tarja Palmu (toim.) *Kohtaamisia kasvatuksen ja koulutuksen kentillä: Erontekoja ja yhdessä tekemistä*. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 69–86.

LIITE 1

Työsuunnitelma

12/2006 Tutkijaryhmä Anne-Mari Souto, Veronika Honkasalo, Leena Suurpää

HANKKEEN TAUSTA

Kymmenen suurinta nuorisotoimea rahoittaa Nuorisotutkimusseura ry:n osana toimivan Nuorisotutkimusverkoston koordinoiman tutkimuksen, joka on osa laajempaa Nuorisotutkimusverkoston hallinnoimaa ”Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen” -tutkimushanketta, jossa on kerätty vuosien 2004–2005 aikana kysely- ja haastatteluaineistoja (monikulttuuriset nuoret, nuorisojärjestöt, kunnan nuorisasioista vastaavien kysely). Kymmenen suurimman nuorisotoimen rahoittamassa tutkimuksessa selvitetään kymmenen kunnan nuorisotoimen monikulttuurisen toiminnan käytäntöjä ja haasteita haastattelemalla kyseisten kuntien nuorisotoimen henkilökuntaa. Hankkeella on suuri käytännön ja tutkimuksellinen merkitys; vastaavanlaista kartoitusta ei ole monikulttuurisesta nuorisotyöstä Suomessa ennen tehty.

HAASTATTELUJEN VALMISTELU JOULUKUUSSA 2006

Jotta haastattelujen tekeminen saadaan tehokkaasti käyntiin vuoden 2007 alussa, jolloin hanke muodollisesti alkaa, tutkijaryhmä kokoaa parhaillaan monesta eri lähteestä tietoa eri kuntien maahanmuuttajatilanteesta yleisesti ja kuntien monikulttuurisen nuorisotyön nykytilanteesta erityisesti. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että hankkeessa jo kerättyjä kysely- ja haastatteluaineistoja (erityisesti nuorten kyselyt 10 kunnan osalta) käytetään hyväksi olennaisten kuntakohtaisten tietojen keräämiseksi 10 kunnan osalta. Kuntakohtaista taustatietoa pyritään saamaan myös yhteyshenkilöiltä. Jokaista tutkimusta rahoittavaa kuntaa on pyydetty nimeämään yhteyshenkilö, joka pyritään tapaamaan ennen muita kunnassa tehtäviä haastatteluja: yhteyshenkilön haastattelun tarkoituksena on kartoittaa kyseisen kunnan maahanmuuttaja- ja monikulttuurisen nuorisotyön tilannetta, mm. monikulttuurisen toiminnan hallintoa, resursointia, nuorisotoimen asemaa kunnan monikulttuurisuustyössä sekä konsultointi haastateltavien valinnan suhteen. (4.12. tilanne on se, että noin puolet kunnista on ilmoittanut yhteyshenkilön nimen.) Yhteyshenkilön kanssa keskustellaan tarkemmin myös siitä, keitä kussakin kunnassa olisi syytä haastatella. Tutkijat ovat tehneet alustavan työnjaon haastattelujen suhteen siten, että kullakin kunnalla on vastuullinen tutkija, joka vastaa haastattelujen valmistelusta tarvittavine yhteydenottoineen ja tiedonkeruineen.

HAASTATTELUJEN SUORITTAMINEN

Haastattelut pyritään suorittamaan tammi–huhtikuun välisenä aikana siten, että tutkijaryhmälle jää riittävästi aikaa analyysiin ja raportin kirjoittamiseen sekä viimeistelyyn (kustannustoimitus ja taitto). Haastattelut litteroidaan harjoittelijoiden ja tutkimusapulaisten avulla. Tarkoituksena on kerätä tietoa eri kunnista siten, että kuntakohtaiset erityispiirteet ja erot niin maahanmuuttajatilanteessa (mm. vastikään maahan muuttaneet nuoret vs. lapsesta Suomessa asuneita tai Suomessa syntyneet ”toisen polven maahanmuuttajat”) kuin monikulttuurisen nuorisotyön organisoinnissa ja käytännöissä voidaan ottaa huomioon.

Kunnissa tehtävien haastattelujen määrään vaikuttavat mm. kunnan koko, maahanmuuttajien suhteellinen määrä, monikulttuurisen nuorisotyön tilanne kunnassa sekä kunnan antama taloudellinen tuki hankkeelle.

TEEMARUNKO

I Haastattelu alkaa seuraavalla kaksiosaisella kysymyksellä, joka esitetään kaikille osallistujille ja jonka he ovat saaneet etukäteen mietittäväksi:

- 1) Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen?
- 2) Miten monikulttuurisuus näkyy työssäsi?

Keskustelussa läpikäytäviä teemoja:

a) ***Monikulttuurisen nuorisotyön käytännöt. Mitä tehdään, kuka tekee ja kenelle?***

- toiminnan keskeiset tavoitteet: integroida maahanmuuttajataustaiset nuoret osaksi tavallista nuorisotoimintaa vai kohdella heitä erityisryhmänä?
- toimintatavat ja mokytyön asema kunnan nuorisotyössä/ kullakin nuorisotalolla/kaupunginalueilla
- toiminnan kohde (ikä, sukupuoli, kansalliset vähemmistöt, maahanmuuttajaryhmät, suomalaiset nuoret) -> miten monikulttuurisen nuorisotyön kohde määritellään – kuka on maahanmuuttaja?
- työn tekijät (tausta, sukupuoli, valikoituminen)
- millainen rooli nuorilla on toiminnan suunnittelussa (tahtotila, mahdollisuudet, ketkä valikoituvat?)

b) ***Maahanmuuttajanuoret ja nuorisotyö***

- mikä on nuorisotyön suhde maahanmuuttajanuoriin? mitä kunnallinen nuorisotyö voi ja tulee tarjota heille? mikä nuorisotyön asema on nuoren elämäntilanteessa?
- mikä on maahanmuuttajanuorten suhde nuorisotyöhön? mitä odotuksia, toiveita, ennakkoluuloja?
- mitä toimintamuotoja on suunnattu erityisesti maahanmuuttajanuorille?
- mitä erityiskysymyksiä maahanmuuttajanuorten osallistuminen on tuonut mukanaan käytännön työhön?
- mitä merkitystä nuoren sukupuolella, iällä, uskonnolla, kulttuurisella taustalla, maahanmuuttosyyllä ja Suomessa asumisajalla on nuorisotyön kannalta?
- Onko maahanmuuttajille suunnattua nuorisotyötä hyvä eritellä em. tekijöiden mukaan? Minkä niistä ja milloin?
- nuorten tavoittaminen & osallistumisen esteet
- suhde maahanmuuttajanuorten perheisiin, entä muihin nuoren verkostoihin, osallistuvatko he nuorisotyön suunnitteluun ja toteutukseen
- maahanmuuttajatyön suhde kansallisten vähemmistöjen parissa tehtävään työhön
- Koska eriytetty toiminta on toimivaa, koska ei?
- Kertokaa onnistuneista käytännöistä, joista voisi olla hyötyä muualla

c) ***Suomalaisnuoret, nuorten väliset suhteet, rasismi ja monikulttuurinen nuorisotyö:***

- miten aktiivisia kantaväestöön kuuluvat nuoret ovat osallistumaan monikulttuurisiin toimintamuotoihin?

- mitkä mokuun alaiset teemat aktivoivat ts. saavat kantaväestön nuoria osallistumaan?
- miten nuorisotyö tukee kantaväestöön kuuluvia nuoria monikulttuuristumisen kohtaamisessa?
- millaiset ovat suomalais- ja maahanmuuttajanuorten väliset suhteet; miten nuoret ryhmytyvät – etnisen taustan mukaan vai ”sekaisin”? Ovatko toimintamuodot tai talon kävijäkunta jakautuneet itsestään etnisen taustan mukaan? Miten nuorten suhteita voi tukea?
- mitä erityishaasteita nuorisoryhmien parissa toimimiseen ja nuorisokulttuureiden huomioimiseen liittyy?
- millaisissa tilanteissa rasismia tai etnisten ryhmien välisiä jännitteitä esiintyy erityisesti? kertovatko nuoret kohtaamastaan tai havaitsemastaan rasismista?
- miten nuorisotyössä kiinnitetään huomiota rasismien mahdollisuuteen? miten rasismia voi ennaltaehkäistä? Millaisia välineitä on sen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen?
- miten nuorisotyössä antirasismi huomioidaan (teemapäivät, jatkuva puuttuminen ??) koetaanko rasismiin puuttuminen kaikkia työntekijöitä koskettavaksi asiaksi? mitä keinoja rasisminvastaisuuteen on kehitetty yhdessä nuorten kanssa?

d) Ohjaajan haasteet monikulttuurisessa nuorisotyössä:

- mitä monikulttuurisuuden huomiointi edellyttää työntekijältä?
- mitkä ovat monikulttuurisen ohjaustyön keskeisimmät kehitystarpeet? entä ”kipupisteet”?
- monikulttuurisen nuorisotyön arvostus ohjaajien keskuudessa yleisesti; onko moku työ yksinäistä puurtamista vai kaikkien yhteinen asia?
- onko tarpeen, että moku nimetään jonkun työntekijän vastuualueeksi?
- mikä on maahanmuuttajataustaisten/romanityöntekijöiden merkitys?
- työyhteisön monikulttuurisuus? onko sitä ja mitä se edellyttää?
- miten ohjaajia tuetaan monikulttuurisuuden huomioimisessa?
- entä rasismien ja syrjinnän vastustamisessa? keneltä he tukea saavat ja mitkä ovat keskeisimmät tukiverkostot?
- koulutusmahdollisuudet ja -toiveet

e) Moku-nuorisotyötä ohjeistavat ja rahoittavat puitteet:

- monikulttuurisuusstrategioiden ja nuorisopoliittisten linjausten rooli kentän tasolla
- näkyvätkö kentän viestit kunnan ja nuorisotyön mokulinjauksissa
- taloudelliset ja henkilöresurssit

f) Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa:

- yhteistyön tavat ja onnistuneet/ epäonnistuneet käytännöt
- keskeiset yhteistyökumppanit (ylisektoriaalisuus, koulut, nuoriso- ja muut järjestöt, erityisesti maahanmuuttajayhdistykset)
- jakaantuvatko monikulttuurisen nuorisotyön toiminnan kohteet eri toimijoiden välillä (”käytännön työnjako”)
- millaisia uudistuksia olisi tarpeen?

g) Lopuksi kaikille esitettävä naseva kysymys:

Jos sinulla olisi kaikki valta niin mitä haluaisit erityisesti muuttaa oman kuntasi monikulttuurisessa nuorisotyössä?

HAASTATTELUJEN ANALYYSI JA RAPORTTI

Raportin tavoitteena on toimia käytännönläheisenä monikulttuurisen nuorisotoiminnan analyysinä, joka sisältää sekä tietoa 10 eri kunnasta että tutkijoiden arvioita monikulttuurisen nuorisotyön nykytilasta ja tulevaisuuden kehittämishaasteista. Analyysissa otetaan huomioon eettiset kysymykset anonymiteettia koskien ja noudatetaan myös muita tieteellisen kirjoittamisen periaatteita. Raportissa analysoidaan haastattelujen lisäksi syksyllä 2006 tehtyä monikulttuurista nuorisotyötä koskevaa kyselyä, joka antaa yleiskuvaa siitä, miten kunnallisesta nuorisotyöstä vastaavat henkilöt arvioivat monikulttuurisen nuorisotoiminnan periaatteita ja toteutumista omassa kunnassaan. Raportti lähetetään haastatelluille nuorisotyön ammattilaisille ennen julkaisemista. Se ilmestyy nettijulkaisuna syksyllä 2007 Nuorisotutkimusverkoston kotisivulla, josta se voidaan vapaasti linkittää kuntien omille kotisivuille.

KIRJOITTAJAT

VERONIKA HONKASALO, FM, toimii tutkijana Helsingin yliopiston uskontotieteen laitoksella, jossa hän valmistee väitöskirjaa monikulttuurisesta tyttötyöstä ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Honkasalo on mukana Suomen Akatemian tutkimushankkeessa *Muuttuva kansalaisyhteiskunta. Monikulttuurisuus, nuoret ja kulttuurinen kansalaisuus Suomessa*.

ANNE-MARI SOUTO, KM, työskentelee kasvatus- ja ohjausaineiden lehtorina Kanneljärven opistolla. Hän on aiemmin toiminut Nuorisotutkimusverkoston tutkijana. Hänen tutkimusintressit ovat kohdistuneet nuoriin ja etnisiin suhteisiin, rasismiin ja monikulttuuriseen nuorisotyöhön. Hän on myös osallistunut toimintatutkimukselliseen Exit-projektiin Joensuussa ja on ollut mukana kehittämässä rasisminvastaista nuorisotyötä. Souto valmistee väitöskirjaa suomalais- ja maahanmuuttajanuorten suhteista ja arkipäivän rasismista koulussa. Souto on mukana Suomen Akatemian tutkimushankkeessa *Muuttuva kansalaisyhteiskunta. Monikulttuurisuus, nuoret ja kulttuurinen kansalaisuus Suomessa*.

LEENA SUURPÄÄ, VTT, työskentelee erikoissuunnittelijana Nuorisotutkimusverkostossa. Hänen tutkimusintressinsä kohdistuvat nuoriin ja monikulttuurisuuteen liittyviin aihepiireihin. Näkökulmat vaihtelevat nuorten arkisista ryhmäsuhteista monikulttuuristuvan hyvinvointivaltion haasteisiin. Viime vuosina Suurpää on tutkinut monikulttuuristumista nuorisotyön ympäristöjen lisäksi myös nuorten rikollisuuden ja kriminaalipolitiikan aihepiirien kautta. Suurpää on mukana Suomen Akatemian tutkimushankkeessa *Muuttuva kansalaisyhteiskunta. Monikulttuurisuus, nuoret ja kulttuurinen kansalaisuus Suomessa*.